आरुघाट गाउँपालिका
गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय
आरुघाट, गोरखा, गण्डकी प्रदेश

राजश्व सुधार कार्ययोजना

(Revenue Improvement Action Plan-RIAP)

मस्यौदा प्रतिवेदन

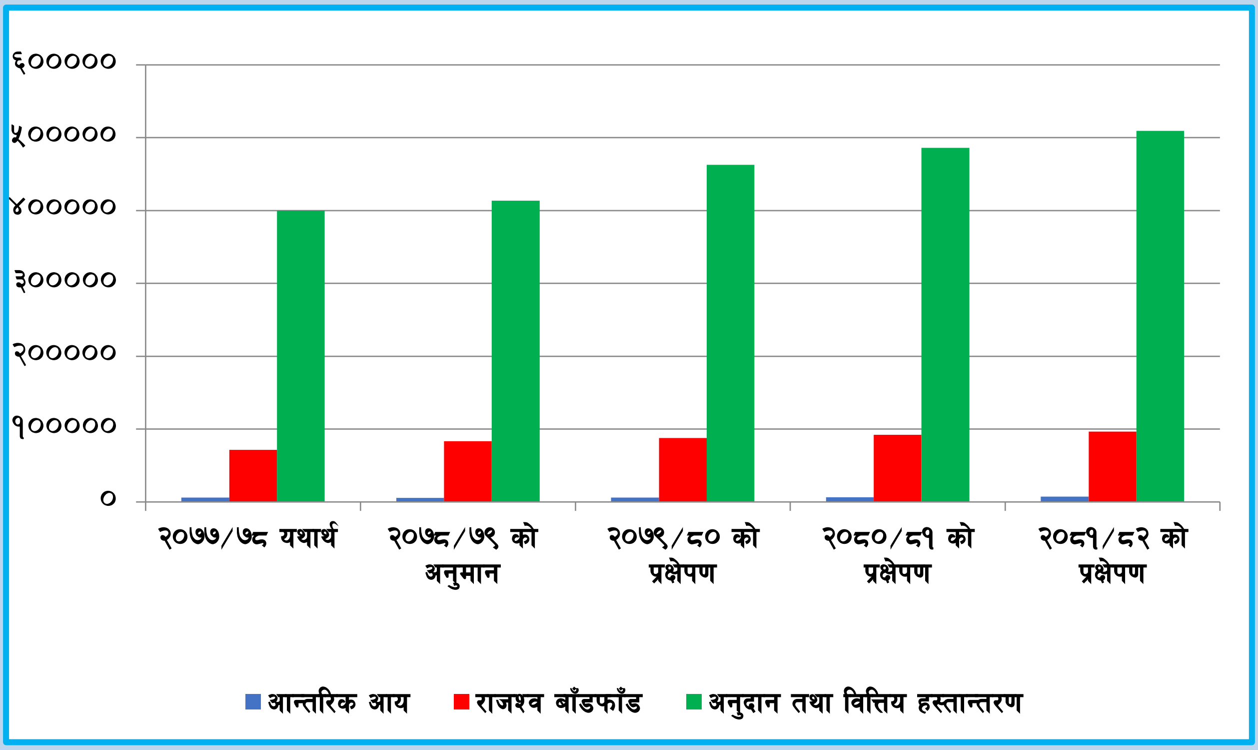

विषय सूची

परिच्छेद – एक : परिचय १
१.१ पृष्ठभूमि १
१.२ राजश्व सुधार योजनाको औचित्य १
१.३ कार्ययोजनाका सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू २
१.४ कार्ययोजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया २
१.४.१ तयारी तथा समन्वय ३
१.४.२ सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा अध्ययन ३
१.४.३ तथ्याङ्क/सूचना संकलन फारम तथा सूची विकास ३
१.४.४ अभिमुखीकरण कार्यशाला आयोजना तथा सञ्चालन ३
१.४.५ तथ्याङ्क/सूचना संकलन तथा विश्लेषण ३
१.४.६ तथ्याङ्क विश्लेषण तथा मस्यौदा तयारी ४
१.४.७ मस्यौदा प्रस्तुती तथा छलफल ४
१.४.८ राजस्व सुधार कार्यायोजना अन्तिम दस्तावेज तयारी ४
१.५ अध्ययनको सीमा ४
परिच्छेद – दुईः राजश्व परिचालन सम्बन्धी गाउँपालिकाको विद्यमान अवस्था ६
२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय ६
२.१.१ राजनीतिक तथा प्रशासनिक अवस्थिति ६
२.१.२ भौगोलिक अवस्थिति ७
२.१.३ ऐतिहासिक चिनारी र नामाकरण ७
२.१.४ क्षेत्रफल, भूबनौट तथा भूउपयोग ७
२.१.५ जनसंख्या तथा घरपरिवार संख्या ८
२.१.६ नदीनाला र ताल, पोखरी ९
२.१.७ वन तथा जैविक विविधता ९
२.१.८ राजस्व परिचालन सम्बन्धी स्थानीय नीति तथा कानून ९
२.१.९ संगठन संरचना (महाशाखा, शाखा, उपशाखा र इकाई) ९
२.१.१० मानव संशाधन/कर्मचारी विवरण १
२.२ गाउँपालिकाको सम्पत्ती विवरण १
२.२.१ सवारी तथा निर्माण साधन (जीप, जेसिबी, ट्रिपर, ट्रक्याक्टर आदी) १
२.२.२ खानेपानी आयोजना, सुविधा र धारा १
२.२.३ सार्वजनिक शौचालय ४
२.३ आर्थिक अवस्था ५
२.३.१ व्यापार तथा व्यवसाय ५
२.३.२ बैंक, तथा वित्तीय संस्था ६
२.३.३ बजार ७

परिच्छेद - तीनः गाउँपालिकाको राजश्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता ८
३.१ **स्थानीय तहको राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था** ८
३.१.१ संवैधानिक व्यवस्था ८
३.१.२ कानुनी व्यवस्था ८
३.२ **आन्तरिक आय संकलनका प्रमुख क्षेत्रहरूको विद्यमान अवस्था** १५
३.३ **आन्तरिक आय संकलनका प्रमुख क्षेत्रहरूको विद्यमान अवस्था र सम्भावना विश्लेषण** १७
३.३.१ स्थानीय कर राजश्व १७
३.३.२ गैर कर राजश्व २३
परिच्छेद – चारः आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था २८
४.१ **राजश्व परिचालन संस्थागत तथा नीति विश्लेषण** २८
४.२ **राजश्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यको पहिचान** २८
४.३ **आय संकलनको संस्थागत क्षमता** २९
४.४ **गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालन** ३१
४.४.१ आन्तरिक राजश्व संरचनाको अवस्था ३३
४.५ **राजश्व परिचालनमा रहेका सवालहरू** ३४
परिच्छेद - पाँचः राजश्व सुधार कार्ययोजना ३५
५.१ **राजश्व सुधारका क्षेत्रहरू** ३५
५.२ **राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा** ३६
५.३ **बजेट अनुमान** ३९
परिच्छेद - छः आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण ४०
६.१ **राजश्व प्रक्षेपणका विधिहरू** ४०
६.२ **राजश्व संकलनमा पर्ने असरको प्रारम्भिक आँकलन** ४०
६.३ **राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण** ४१
६.४ **आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण** ४५
परिच्छेद - सातः अपेक्षित नतिजा ४८
७.१ **आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण शारांश** ४८
७.२ **आय प्रक्षेपणको तुलनात्मक विश्लेषण** ४८
७.३ **नतिजा तालिका** ४९
परिच्छेद - आठः कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ५१
८.१ **राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन** ५१
८.२ **श्रोत व्यवस्थापन** ५१
८.३ **कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन** ५१

अनुसूचीहरू ५४

अनुसूची १ : सन्दर्भ सामग्रीहरू ५४

अनुसूची २ : तथ्याङ्क र सूचना संकलनका लागि प्रयोग गरिएको सूची तथा फारम ५६

अनुसूची ३: अभिमुखीकरण कार्यक्रमका सहभागीहरूको उपस्थिति ६१

अनुसूची ४ : अभिमुखीकरण कार्यक्रमका केही झलकहरू ६२

तालिकाहरू

तालिका नं. १: गाउँपालिकाको संरचना ६
तालिका नं. २: गाउँपालिकाको भूउपयोग सम्बन्धी विवरण ७
तालिका नं. ३: गाउँपालिकाको जनसंख्या तथा घरधुरी सम्बन्धी विवरण ८
तालिका नं. ४: राजश्व परामर्श समितिको नामावली १
तालिका नं. ५: खानेपानी आयोजना सम्बन्धी विवरण १
तालिका नं. ६: सार्वजनिक शौचालयको विवरण ४
तालिका नं. ७: व्यवसाय सम्बन्धी विवरण ५
तालिका नं. ८: बजार सम्बन्धी विवरण ७
तालिका नं. ९: प्राकृतिक श्रोतको रोयल्टी बाँडफाँड(प्रतिशतमा) १२
तालिका नं. १०: स्थानीय र प्रदेश तह वीचको राजश्वबाँडफाँड १३
तालिका नं. ११: मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्तशुल्कको बाँडफाँड १४
तालिका नं. १२: आन्तरिक आय संकलनको विद्यमान अवस्था विवरण १५
तालिका नं. १३: सम्पत्ति कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण १७
तालिका नं. १४: मालपोत कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण १८
तालिका नं. १५: घरबहाल कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण १९
तालिका नं. १६: व्यवसाय कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण २०
तालिका नं. १७: वि१ापन कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण २३
तालिका नं. १८: वातावरणीय अध्ययन गरिएका उत्खनन स्थलहरू नदीजन्य पदार्थ बिक्री सम्भावना २४
तालिका नं. १९: नक्सा पास दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण २६
तालिका नं. २०: व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण २६
तालिका नं. २१: सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण २७
तालिका नं. २२: विगतको ३ आ.व.को यथार्थ र चालु आ.व.को अनुमान र प्राप्तिको अवस्था ३१
तालिका नं. २३: कूल राजश्वमा शीर्षकगत योगदान (रु. हजारमा) ३३
तालिका नं. २४: राजश्व सुधार कार्ययोजना ३६
तालिका नं. २५: आगामी आ.व.हरूका लागि राजश्व प्रक्षेपणका आधारहरू (रु. हजारमा) ४१
तालिका नं. २६: आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण (रु. हजारमा) ४५
तालिका नं. २७: आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण शारांश (रु. हजारमा) ४८

परिच्छेद – एक : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान अनुसार नेपाल राज्यलाई संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहमा विभाजन गरेको छ । तीन तहमा विभाजित सरकारले संविधान र कानून बमोजिम राज्यशक्तिलाई समन्वय, सहकार्य र सहअस्तित्वको आधारमा चल्ने गरी व्यवस्था गरेको छ । नेपालको संविधानको अनुसूची-८ मा स्थानीय तहको एकल अधिकार र अनुसूची-९ मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारको बारेमा स्पष्ट व्यवस्था गरेको छ । जस अनुसार स्थानीय सरकारलाई विभिन्न कर तथा गैर करहरू लगाउने र उठाउने अधिकार दिएको छ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ९ को दफा ५५ देखि ६८ सम्म स्थानीय तहले प्रयेग गर्न पाउने आर्थिक अधिकार एवं यसका लागि कानूनी सिमा समेत निर्धारण गरेको छ । अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहले लगाउन पाउने कर, संकलन गर्न सक्ने राजश्व, संघ तथा प्रदेशबाट प्राप्त गर्ने अनुदान तथा राजश्व बाँडफाँड र आर्थिक सहयोग सम्बन्धमा स्पष्ट व्यवस्था गरेको छ । यी संबैधानिक र कानूनी प्रावधान अनुसार स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्र राजश्व संकलन, वजेट तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्न सक्ने हुँदा यसलाई अझ व्यवस्थित र पारदर्शी ढंगबाट अधिकारको प्रयोग हुन आवश्यक पर्दछ ।

राज्य पूनर्संरचना पश्चात स्थानीय सरकारलाई जनताको सबैभन्दा नजिकको सरकारको रुपमा भएकाले जनताका आकांक्षा र चाहनाहरूको सम्बोधन गर्नुपर्ने हुन्छ । यस अवस्थामा स्थानीय तहले आ-आफ्नो जिम्मेवारी पुरा गर्न र जनचाहना अनुरुप सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक छ । स्थानीय सरकारको विकास र प्रशासनिक खर्च धान्नका लागि र स्थानीय तहको आन्तरिक राजश्व संकलनको क्षमता वृद्धि गर्न अपरिहार्य भएको छ । यसका लागि स्थानीय तहको राजश्व अधिकारका संभावित क्षेत्रहरूको खोजी गरी परिचालनका लागि अवलम्वन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकिय सुधारका उपायहरू पहिचान गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने हुन्छ । मध्यमकालिन खर्च संरचना तर्जुमा गर्दा तीन वर्षमा खर्च गरिने क्षेत्र, कार्यक्रम, आयोजना र क्रियाकलापहरूमा प्रति एकाई लागतसहितको खर्चको प्रक्षेपण गर्न, खर्च गरिने क्षेत्रहरूको प्राथमिकीकरण गर्न खर्चका स्रोतहरूको उल्लेख गर्नुपर्ने हुन्छ । यसका लागि राजश्व परिचालन गर्न सकिने क्षेत्रहरूको पहिचान गरी वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्न स्थानीय तहको राजश्व सुधार कार्ययोजनाको आवश्यकता पर्दछ ।

यसै सन्दर्भमा गोरखा जिल्लाको आरुघाट गाउँपालिकाले गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान पोखराको प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम अन्तर्गत अध्यक्ष, उपाध्यक्ष सहित निर्वाचित पदाधिकारीहरू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजश्व शाखा तथा आर्थिक प्रशासन शाखाका कर्मचारीहरू समेतको सक्रिय उपस्थिति र सहभागिता एवं सहयोगमा गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको लागि यो राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ तयार पारिएको हो ।

१.२ राजश्व सुधार योजनाको औचित्य

नेपालको संविधान र विभिन्न संघीय कानूनहरूमा स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार सम्बन्धी प्रावधानहरूको व्यवस्था गरिएका छन् । गाउँपालिकाका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू लगायत राजश्व संकलनमा संलग्न रहने कर्मचारीहरू समेतका लागि गाउँपालिकाको वित्तीय अधिकार सम्बन्धी संबैधानिक र कानुनी प्रावधानका बारेमा अझ बढी थप स्पष्ट पार्न, राजश्वका संभावित क्षेत्र पहिचान गर्नु जरुरी हुन्छ । राजश्वका क्षेत्र र दायरा विस्तार गरी आन्तरिक आय वृद्धि गर्ने दिशामा राजश्व सुधार कार्ययोजनाले महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको हुन्छ । यस अध्ययनबाट तयार गरिएको राजश्व सुधार कार्ययोजना नेपाल सरकार र राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोगको लागि स्थानीय तहहरूलाई उपलब्ध गराउने विभिन्न प्रकारका अनुदान सम्बन्धी मापदण्ड र आधारहरू तयार गर्नधक योजना तथा , आवमध्यमकालिन खर्च संरचना तयार पार्न सन्दर्भ सामग्रीको रुपमा उपयोगी हुनेछ ।

आवधिक योजना तथा मध्यमकालिन खर्च संरचनामा तयार पार्दा तीन वर्षकालागि आन्तरिक आयको समेत प्रक्षेपण गर्न यसले सहयोग पुऱ्याउने छ । अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा १८ बमोजिम स्थानीय तहले आयको अनुमान अर्थ मन्त्रालयमा पेश गर्न तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६६ को उपदफा (६) बमोजिम स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिले आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गर्नकालागि यो दस्तावेज उपयोगी हुनेछ ।

१.३ कार्ययोजनाका सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू

सोच

गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालन क्षमता सुधार सहितको राजश्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने

लक्ष्य

गाउँपालिकाको राजश्व सुधारका सम्भाव्य क्षेत्रहरूको पहिचान भई सुधारकालागि कृयाकलापहरू तय भएको हुने ।

उद्देश्यहरू

राजश्व सुधार कार्ययोजनाको सर्वोपरि उद्देश्य आरुघाट गाउँपालिकाको आन्तरिक आयमा वृद्धि गर्न योगदान पुऱ्याउनु हो भने तत्कालिन उद्देश्य गाउँपालिकाको आन्तरिक राजश्वको परिचालनको विद्यमान अवस्थाको समीक्षा गर्ने र आन्तरिक स्रोतका सम्भावनाहरूको विश्लेषण गरी आगामी तीन वर्षको आन्तरिक आयको प्रक्षेपण सहितको राजश्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्नु रहेको छ । यो योजनाको विशिष्ट उद्देश्यहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् :

- स्थानीय तहको आर्थिक अधिकार तथा राजश्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धमा गाउँकार्यपालिकाका पदाधिकारीहरू, शाखा प्रमुखहरू, कर्मचारीहरू तथा राजश्व प्रशासनमा संलग्न कर्मचारीहरूलाई स्थानीय तहको राजश्व अधिकार बारे अभिमुखिकरण गरी क्षमता विकास गर्ने ।
- गाउँपालिकाको विगत तीन वर्षको शीर्षकगत रुपमा आन्तरिक आयको अवस्था र प्रवृत्तिको विश्लेषण गर्ने र राजश्वको प्रक्षेपण गर्ने
- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय बृद्धिका लागि आयका प्रमुख स्रोतहरूको सम्भावना र यथार्थ असुलीमा भएको फरकको पहिचान गर्ने ।
- राजश्व प्रशासनको नीतिगत, संस्थागत व्यवस्था, विलिङ्ग तथा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको विश्लेषण गर्ने ।
- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय वृद्धिका सम्भावनाहरू पहिचान गरी राजश्व सुधार कार्ययोजना र प्रक्षेपण सहितको राजश्व सुदृढिकरण कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- गाउँपालिकाको विद्यमान आर्थिक ऐन पुनरावलोकन गरी आवश्यक सुधारका लागि सुझाव उपलब्ध गराउने ।

१.४ कार्ययोजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने कार्यको सन्दर्भमा विभिन्न सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन (अनुसूचीमा दिईएका), आवश्यक फाराम तथा चेकलिष्ट तयार, तथ्याङ्क तथा सूचना संकलन र विश्लेषण, समावेशी र सहभागितामूलक छलफल, परिचयात्मक बैठक तथा अभिमुखीकरण एवं कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना जस्ता विधि र प्रक्रियाहरू अवलम्बन गरिएको थियो । योजना तर्जुमाको कार्य दिग्दर्शनले निर्दिष्ट गरे बमोजिम निम्न विधिहरूको अवलम्वन गरी सम्पन्न गरिएको छ ।

१.४.१ तयारी तथा समन्वय

राजश्व सुधार कार्ययोजनाको प्रथम चरणमा राजश्व सुधार कार्ययोजनाकालागि छनौटमा परेका स्थानीय तहहरूसंग समन्वय गरी यसका प्रक्रियाको बारेमा छलफल गरी यस कार्ययोजना तयारीकालागि परामर्शदाता समूहबाट समन्वय गरियो ।

१.४.२ सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा अध्ययन

कार्ययोजना तर्जुमा कार्यको प्रथम चरणमा विभिन्न स्रोतहरूबाट सन्दर्भ सामाग्रीहरू संकलन तथा पुनरावलोकन गरिएको थियो । यस क्रममा अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएको मुख्य सामाग्रीहरू अनुसूची १ मा दिइएको छ ।

१.४.३ तथ्याङ्क/सूचना संकलन फारम तथा सूची विकास

सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययन तथा विश्लेषण पश्चात तथ्याङ्क तथा सूचना संकलनका लागि आवश्यक फारमहरूको विकास गरिएको थियो । गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्यक्रमको सन्दर्भमा तथ्याङ्क संकलनको लागि प्रयोग गरिएको फारम **अनुसूची २** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.४.४ अभिमुखीकरण कार्यशाला आयोजना तथा सञ्चालन

संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको प्रकाशित गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन २०७६ मा दिइएको विषयवस्तुको आधारमा स्थानीय तहहरूका प्रमुख/अध्यक्ष, कार्यपालिकाका सदस्यहरू, राजश्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरू, स्रोत अनुमान तथा बजेट सिमा निर्धारण समिति र बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिका पधाधिकारीहरू, शाखा प्रमुखहरू, राजश्व संकलनमा संलग्न कर्मचारीहरू, राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यदलका सदस्यहरू तथा करदाताका प्रतिनिधिहरूलाई २०७८ चैत्र ९ गते १ दिनको अभिमुखीकरण कार्यशाला सञ्चालन गरियो । अभिमुखीकरण कार्यशालाको सम्पूर्ण विवरण (प्रशिक्षक सहभागी र अन्य आवश्यक सूचनाहरू) प्रदेश तथा स्थानीय शासन कार्यक्रमको क्षमता विकास सूचना प्रणालीमा प्रविष्ट गरिनेछ । अभिमुखीकरण कार्यक्रममा समावेश गरिने विषयवस्तुहरू तपशिलमा उल्लेख गरिए बमोजिम छन ।

- राजश्व सुधार कार्ययोजना
- राजस्व सुधार कार्ययोजनाको उद्देश्य
- राजश्व सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था
- स्थानीय तहले राजस्व परिचालनका सवालहरू र अनुभव ।
- राजश्व संकलनमा भोगेका समस्या तथा समाधानका उपायहरूको पहिचान
- राजश्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्व
- स्थानीय तहको एकल तथा संयुक्त राजस्व अधिकार,
- राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रिया
- स्थानीय तहको राजस्व अधिकार, परिमार्जित व्यवस्था र हालको अभ्यास,
- स्थानीय तहको राजस्व परिचालनमा गाउँपालिकाले भोगेका मुख्य मुद्धा र अनुभव ।

१.४.५ तथ्याङ्क/सूचना संकलन तथा विश्लेषण

गाउँपालिकाको राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूका लागि संचालित तालिम कार्यक्रमको दौरानमा राजस्व परिचालनको विद्यमान अवस्था, उपलब्ध सूचनाको आधारमा राजस्वको शीर्षकगत संभाव्यता विश्लेषण, राजस्व

परिचालन देखिएका समस्या र ती समस्याको समाधानका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू र राजस्व प्रक्षेपणको प्रारम्भिक दस्तावेज तयार गरियो । यस प्रकार तयार प्रारम्भिक दस्तावेजमा नपुग सूचना संकलन गर्न सम्बन्धित कर्मचारी र परामर्शदाताद्वारा गाउँपालिकाको वेवसाईट, आर्थिक ऐन, आर्थिक विवरण र अन्य दस्तावेज र श्रोतबाट थप तथ्याङ्क संकलन गरियो । यसै गरी प्रत्यक्ष रुपमा कार्यपालिका कार्यालयका सम्बन्धित शाखाका कर्मचारी, वडा कार्यालय र सम्बन्धित सरोकारवाला निकायका प्रतिनिधिसँग राय परामर्श र स्थलगत अवलोकन समेत गरी तथ्याङ्क संकलन तथा अन्य श्रोतबाट उपलब्ध तथ्याङ्क रुजु समेत गरियो । यस प्रक्रियामा देहायमा उल्लिखित क्षेत्रगत तथ्याङ्क एवं सूचनाहरू संकलन गरिएको थियो :

- वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम पुस्तिका
- चालु आ.व.का नीति तथा कार्यक्रमहरू
- चालु आर्थिक वर्षको अनुमानीत आय विवरण तथा आर्थिक ऐन,
- विगत आर्थिक वर्षहरूको यथार्थ आय विवरण,
- स्थानीय तहको राजश्व सबन्धी कानूनहरू
- प्रारम्भिक वातावरणीय प्रतिवेदन
- ठेक्का लागेका संझौता प्रतिवेदनहरू
- राजस्व परिचालनको नीतिगत, कानूनी र प्रशासनिक व्यवस्था सम्बन्धी विवरण,
- आन्तरिक आय संकलनको अवस्था, स्रोत, क्षेत्र तथा दर सम्बन्धी विस्तृत विवरण,
- कर तथा गैर कर क्षेत्रहरूको शीर्षकगत दायरा, दर तथा कूल संकलनको संभावना,
- आन्तरिक आय संकलनको संभावित नयाँ क्षेत्रहरू सम्बन्धी तथ्याङ्क तथा सूचना ।

१.४.६ *तथ्याङ्क विश्लेषण तथा मस्यौदा तयारी*

माथि उल्लेखित अभिमुखीकरण कार्यशालाबाट प्राप्त भएको सूचना तथा तथ्याङ्कको विश्लेषणको आधारमा सरोकारवालासंग थप छलफल गरी राजश्व सुधार कार्ययोजना मस्यौदा प्रतिवेदन तयार पारिनेछ ।

१.४.७ *मस्यौदा प्रस्तुती तथा छलफल*

यसरी तयार गरिएको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रतिवेदनलाई सम्बन्धित पक्षहरू गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय, गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू समक्ष प्रस्तुत गरी आवश्यक सुझावहरू तथा पृष्ठपोषण संकलन गरिएको थियो । यसरी प्राप्त सुझाव तथा पृष्ठपोषणलाई समावेश गरी राजश्व सुधार कार्ययोजनाको दिग्दर्शनमा दिइएको ढाँचा अनुसार राजश्व सुधार कार्ययोजनाको अन्तिम प्रतिवेदन तयार पारी कार्यपालिकाबाट पास गराउन सहजीकरण गरिनेछ ।

१.४.८ *राजस्व सुधार कार्यायोजना अन्तिम दस्तावेज तयारी*

गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू, राजश्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजश्वसँग सम्बन्धित कर्मचारी आदिबाट प्राप्त सुझावहरू समावेश गरी प्रतिवेदनलाई अन्तिम रुप दिइएको थियो ।

१.५ अध्ययनको सीमा

आरुघाट गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना निम्नानुसारका सीमामा रही तयार गरिएको छ :

- गाउँपालिकाको प्रमुख आयश्रोतको रुपमा रहेको सम्पत्ति कर अनुमानका लागि साविक मालपोत कार्यालयमा रहेको गाउँपालिका क्षेत्रभित्रको घर जग्गाको लगत गाउँपालिकामा उपलब्ध नभएको

कारण सम्पत्ति कर यति नै प्राप्त हुन सक्छ भन्ने ठोस आधारको अभावले सहभागीहरूले दिएको सूचना र अनुमानमा निर्भर रही सोही आधारमा तयार गरिएको छ ।

- यस अध्ययन गाउँकार्यपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त अभिलेख तथा दस्तावेज, गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू तथा सम्बन्धित कर्मचारीहरू र अन्य सरोकारवाला पक्षहरूसँग गरिएको छलफल र कार्यशालाबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा तयार गरिएको हो ।
- राजस्व प्रक्षेपण गर्ने क्रममा कतिपय स्रोतहरूका करदाताको संख्या सम्बन्धी आधिकारिक आधार तथ्याङ्क प्राप्त हुन नसकेकोले सहभागीहरूले दिएको सूचनालाई आधार मानिएको छ ।
- गाउँपालिकाको बस्तुगत विवरण तयार भई नसकेको र सहभागीहरूमा सम्पूर्ण गाउँस्तरीय तथ्याङ्क सम्बन्धी जानकारी हुन नसक्नुले पनि अध्ययनलाई सीमावद्ध गराएको छ ।

परिच्छेद – दुईः राजश्व परिचालन सम्बन्धी गाउँपालिकाको विद्यमान अवस्था

गाउँपालिकाको राजश्व परिचालनसंग सम्वन्धित आन्तरिक तथा वाह्य पक्षहरूलाई यस परिच्छेद अन्तर्गत विश्लेषण गरिएको छ । विशेषतः गाउँपालिकाको परिचय, आन्तरिक आय परिचालनको विद्यमान अवस्था र हालका मुख्य सवालहरूलाई छोटकरीमा व्याख्या गरिएको छ । यसले गाउँपालिकाको आय संकलनको लागि संस्थागत क्षमतामा सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू पहिचान गर्न सहयोग पुग्नेछ ।

इ

२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

आरूघाट गाउँपालिका नेपालको गण्डकी प्रदेश अन्तर्गत गोरखा जिल्लामा पर्दछ । गाउँपालिकाको अधिकांश क्षेत्र वनजंगल सहित पहाडी भूभागले ओगटेको भए पनि खेतीयोग्य उर्वर जमिन पनि उल्लेख्य मात्रामा रहेको छ । जल, जंगल, जनावर र जडीबुटी पनि यथेष्ट मात्रामा रहेका छन् । गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका सम्भाव्यता र अवसर अन्तर्गत परम्परागत तथा आधुनिक कृषि, जडिबुटी, पर्यटन, माछापालन तथा उद्योगहरूको विकासका सम्भाव्यताका क्षेत्रहरू रहेका छन्। साथै गाउँपालिकाको विभिन्न स्थानमा रहेका पुराना मठमन्दिर पार्क, उद्यान तथा गुम्बा एवं स्तुपा जस्ता धार्मिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रको विकास गर्न पर्याप्त अवसर रहेको छ । गाउँपालिकाको अधिकांश जमिन अर्थात् ७३ प्रतिशतभन्दा बढी जमिन ३० डिग्रिभन्दा कम भिरोपन हुनु सुखद पक्ष हो । यसले खेतीपाती तथा आवासका लागि आरुघाट उपयुक्त स्थलको रुपमा रहेको देखाउँछ भने ३४ करिव प्रतिशत जमिन वनजंगल क्षेत्रका लागि उपुक्त रहेको छ । धरातलीय विविधता प्रचुर मात्रामा रहनु भनेको विकासका दृष्टिमा महत्वपूर्ण अवसर हो ।

२.१.१ राजनीतिक तथा प्रशासनिक अवस्थिति

नेपालको मध्य पहाडी महाभारत पर्वत श्रृंखलामा अवस्थित गोरखा जिल्लाका ११ वटा स्थानीय तहहरूमध्येको एक आरुघाट गाउँपालिका भौगोलिक विविधताले भरिपूर्ण रहेको छ । १५४.५६ वर्ग.कि.मी. क्षेत्रफल रहेको यस आरूघाट गाउँपालिकाको पूर्वमा धादिङ जिल्ला, पश्चिममा बारपाक सुलिकोट गाउँपालिका, उत्तरमा धार्चे गाउँपालिका तथा दक्षिणमा भिमसेनथापा गाउँपालिका पर्दछन् । तत्कालीन संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयले तयार गरेको नमूना बमोजिम गठित गाउँपालिका, नगरपालिका तथा विशेष, संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्रको संख्या तथा सिमाना निर्धारण आयोगले मिति २०७३ पुस २२ मा पेश गरेको प्रतिवेदन अनुसार तत्कालीन संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रीको संयोजकत्वमा गठित समितिले मिति २०७३/११/२० मा पेश गरेको प्रतिवेदनको आधारमा नेपाल सरकारले मिति २०७३/११/२२ मा देहायबमोजिम साविकका गा.वि.स.हरू आरूचनौटे, आरूपोखरी, आरूअर्बाङ्ग, मान्बु र थुमी समेटेर १० वटा वडाहरू कायम गरी यो गाउँपालिकाको निर्माण गरिएको हो ।

तालिका नं. १: गाउँपालिकाको संरचना

नयाँ वडा	समावेश गा.वि.स. /नगरपालिका	जनसंख्या	क्षेत्रफल(व.कि.मी.)
१	मान्बु		५२.५१
२	मान्बु		१७.८५
३	थुमी		१५.९८
४	थुमी		१३.२९

नयाँ वडा	समावेश गा.वि.स. /नगरपालिका	जनसंख्या	क्षेत्रफल(व.कि.मी.)
५	आरूघाट		१५.७८
६	आरू अर्भाङ		१०.९९
७	आरूपोखरी		११.५१
८	आरूपोखरी		८.६३
९	आरूचनौटे		१.७३८८
१०	आरूचनौटे		६.२६८४
जम्मा		४५५९२	१५४.५६

स्रोत: संघिय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय २०७४

२.१.२ भौगोलिक अवस्थिति

आरूघाट गाउँपालिका भौगोलिक हिसाबले ८४° ४४' ३१.९६" देखि ८४° ५८' २०.०९" पूर्वी देशान्तर र २८° २' २१.५५" देखि २८° ११' ५६.१२" उत्तरी अक्षांशसम्म फैलिएर छ भने समुद्री सतहबाट ४७९ मिटर देखि ३७३५ मिटरको उचाइमा रहेको छ। गाउँपालिका १५४.५६ वर्ग.कि.मी. क्षेत्रफलमा फैलिएको छ।

२.१.३ ऐतिहासिक चिनारी र नामाकरण

आरुघाट गाउँपालिकाको नामाकरण यस गाउँपालिकाको वडा नं ९ मा बुढी गण्डकी किनारमा अवस्थित प्रख्यात "आरुघाट" बजारबाट रहन गएको हो । परापूर्वकालदेखि नै आरुटार, आरुपोखरी, आरुआर्वाङ, थुमी लगायतका बासिन्दाको मरनघाटको रुपमा प्रख्यात आरुघाट बुढी गण्डकीको तटीय क्षेत्र भएका कारण समथर उर्वरभूमिमा राम्रो उब्जनी हुन्थ्यो । सँगसँगै घनाबस्ती पनि विस्तार हुन गई कालान्तरमा व्यापारिक केन्द्र बन्यो । र यसकै ख्यातिबाट गाउँपालिकाको नामाकरण भयो । हाल यो बजार गोरखा बजारपछिको दोस्रो बजार भनेर जिल्लाभर प्रख्यात पनि छ ।

२.१.४ क्षेत्रफल, भूबनौट तथा भूउपयोग

यस गाउँपालिकाको वर्तमान भू-उपयोगलाई हेर्दा ५५.२१२ प्रतिशत अर्थात सबैभन्दा धेरै वन क्षेत्रले ओगटेको छ भने दोस्रोमा ३८.३६ प्रतिशतमा खेतीयोग्य जमिन रहेको छ । कुनै पनि स्थानको समग्र भू-आवरण मध्ये ४० प्रतिशत भन्दा बढी वन क्षेत्र हुनु वातावरणीय सन्तुलनका हिसाबले सुखद विषय हो। यस सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. २: गाउँपालिकाको भूउपयोग सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	जमिनको किसिम	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.मा)	प्रतिशत
१	वन जंगल	८५.४२	५५.२७
२	खेतीयोग्य जमिन	५९.२९	३८.३६
३	आवास क्षेत्र	०.९६	०.६२
४	झाडी/बुट्यान	६.०४	३.९१
५	बगैंचा	०.०७	०.०४

क्र.सं.	जमिनको किसिम	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.मा)	प्रतिशत
६	पहिरो क्षेत्र	०.३१	०.२०
७	बाँझो जमिन	०.३८	०.२५
८	भिर पहरा	०.०४	०.०३
९	बालुवा	१.३३	०.८६
१०	नदी/खोलानाला	०.७१	०.४६
	जम्मा	१५४.५६	१००

स्रोत: भू-सूचना प्रणालीमा आधारित स्थलगत तथ्याङ्क, २०७७

२.१.५ जनसंख्या तथा घरपरिवार संख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक प्रतिवेदन अनुसार यस गाउँपालिकाको घर संख्या ५९५०, परिवार संख्या ६२२० र जनसंख्या २१८७६ रहेको छ । २०६८ सालको जनसंख्यासंग तुलना गर्दा यस गाउँपालिकाको जनसंख्या ०.८८ प्रतिशतले घट्दै गएको देखिन्छ ।

घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०७७ अनुसार आरूघाट गाउँपालिकाको अक्सर बसोबास गर्ने जनसंख्या २३,३११ रहेको छ जस मध्ये पुरुष ४७.८७ प्रतिशत (१११५८ जना) र महिला ५२.१३ प्रतिशत (१२१५३ जना) रहेका छन् । सोही अनुसार लैंगिक अनुपात (Sex Ratio) अर्थात प्रति १०० महिलामा पुरुषको संख्या ९१.८ रहेको छ । जनघनत्व (प्रति वर्ग किलोमिटरमा रहको जनसंख्या) १५१ जना प्रति वर्ग किलोमिटर रहेको छ ।

तालिका नं. ३: गाउँपालिकाको जनसंख्या तथा घरधुरी सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	घरधुरी संख्या	जनसंख्या			परिवारको औषत आकार	लैङ्गिक अनुपात (प्रति १०० महिलामा पुरुष)	क्षेत्रफल (व.कि.मी.)	जनघनत्व(प्रति वर्ग कि.मी.
		पुरुष	महिला	जम्मा				
१	१०७२	१९७८	२१०३	४०८१	३.८	९४.०६	५२.५१	७८
२	६५१	१०९६	१२११	२३०७	३.५	९०.५०	१७.८५	१२९
३	४६३	८२८	८९५	१७२३	३.७	९२.५१	१५.९८	१०८
४	६९२	१२३४	१३६९	२६०३	३.८	९०.१४	१३.२९	१९६
५	६०१	१०८१	११७६	२२५७	३.८	९१.९२	१५.७८	१४३
६	५३६	९७४	१०५७	२०३१	३.८	९२.१५	१०.९९	१८५
७	५७१	९७९	१०८७	२०६६	३.६	९०.०६	११.५१	१७९
८	५२४	९६१	१०४८	२००९	३.८	९१.७०	८.६३	२३३
९	६८५	१२८४	१३९५	२६७९	३.९	९२.०४	१.७३८८	१५४१
१०	३८५	७४३	८१२	१५५५	४.०	९१.५०	६.२६८४	२४८
जम्मा	६१८०	१११५८	१२१५३	२३३११	३.८	९१.८१	१५४.५६	१५१

स्रोत : गाउँपालिका घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०७७

२.१.६ नदीनाला र ताल, पोखरी

गाउँपालिकाका विभिन्न भौगोलिक क्षेत्र तथा वडाहरूमा फैलिएर रहेका नदि नाला तथा खोलाहरूले प्रशस्त जलभण्डार गर्नुका साथै विभिन्न किसिमका जलचरहरू र पंछीहरूलाई सुरक्षित बासस्थानको रुपमा आश्रय दिइरहेको पाइन्छ। यहाँको प्रमुख खोला, नदीमा बुढी गण्डकी, भुत खोला, रोस्याङ खोला, डोन्डरे खोला, खहरे खोला, स्तुल खोला, मौदी खोला आदी पर्दछ ।

२.१.७ वन तथा जैविक विविधता

यस गाउँपालिकाको अधिकांश क्षेत्र वनजंगल सहित पहाडी भूभागले ओगटेको भए पनि खेतीयोग्य उर्वर जमिन पनि उल्लेख्य मात्रामा रहेको छ भने जल, जंगल, जनावर र जडीबुटी पनि यथेष्ट मात्रामा रहेका छन् ।करिव ३४ प्रतिशत जमिन वनजंगल क्षेत्रका लागि उपुक्त रहेको छ । यस गाउँपालिकामा पाइने प्रमुख वन्यजन्तुहरूमा बाघ, चितुवा, बनेल, चित्तल, भालु, खरायो, मृग, बाँदर, वनबिरालो, स्याल, पानीओत, दुम्सी, मलसाप्रो, गोहोरो, सर्प, छेपारा, विच्छी आदि रहेका छन् ।

२.१.८ राजस्व परिचालन सम्बन्धी स्थानीय नीति तथा कानून

यस गाउँपालिकाले राजश्व परिचालनसंग सम्बन्धित ऐन, निर्देशिका, कार्यविधि निर्माण गरेको छ । राजश्वसंग सम्बन्धित ऐन, निर्देशिका तथा कार्यविधिहरू गरी ६ वटा निर्माण गरिएका छन ।

- "घ" वर्गको निर्माण व्यवसायी इजाजतपत्र सम्बन्धि कार्यविधि, २०७५
- आरुघाट गाउँपालिका व्यवसाय दर्ता कार्यविधि, २०७६
- सहकारी (दर्ता, सञ्चालन र नियमन) ऐन, २०७५
- आरुघाट गाउँपालिकाको संस्था दर्ता ऐन, २०७६
- व्याकहो लोडर सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न बनेको कार्यविधि २०७८
- कृषि तथा पशुपन्छी पालन अनुदान कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि २०७७

राजश्व परिचानकालागि आवश्यक देखिएका कार्यविधिहरू

- सम्पत्ति कर तथा मालपोत संकलन कार्यविधि
- घर जग्गा बहाल कर कार्यविधि
- बहाल विटौरी शुल्क संकलन कार्यविधि
- पार्किङ शुल्क संकलन कार्यविधि
- सार्वजानिक निजी साझेदारी सम्बन्धमा गर्न बनेको ऐन
- आन्तरिक आय संकलन तथा आय(ठेक्का बन्दोबस्त) सम्बन्धी कार्यविधि
- गाउँपालिकाको बजार अनुगमन निर्देशिका
- फोहरमैला व्यवस्थापन ऐन
- फोहरमैला व्यवस्थापन नियमावली

२.१.९ संगठन संरचना (महाशाखा, शाखा, उपशाखा र इकाई)

यस गाउँपालिकामा राजस्व इकाइ मा ना.सु. रा.प.अनं.प्र.(प्र.)/अधिकृत छैठौं/ सहायक पाँचौं- को व्यवस्था गरिनुका साथै राजश्वसंग सम्बन्धित काम हुदै आएको छ ।

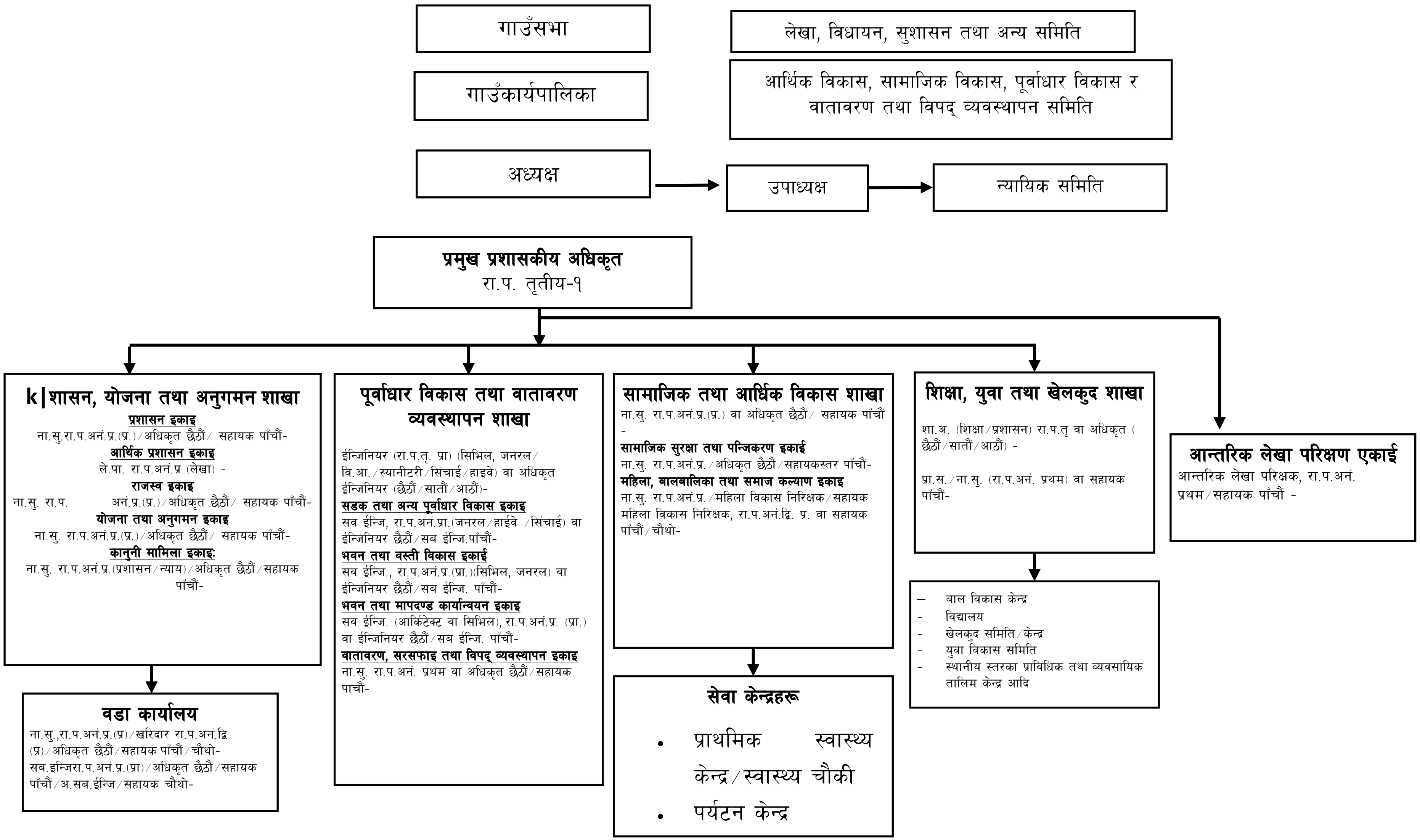
गाउँसभा
लेखा, विधायन, सुशासन तथा अन्य समिति
गाउँकार्यपालिका
आर्थिक विकास, सामाजिक विकास, पूर्वाधार विकास र वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समिति
अध्यक्ष
उपाध्यक्ष
न्यायिक समिति
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
रा.प. तृतीय-१
k|शासन, योजना तथा अनुगमन शाखा
प्रशासन इकाइ
ना.सु.रा.प.अनं.प्र.(प्र.)/अधिकृत छैठौं/ सहायक पाँचौं-
आर्थिक प्रशासन इकाइ
ले.पा. रा.प.अनं.प्र (लेखा) -
राजस्व इकाइ
ना.सु. रा.प. अनं.प्र.(प्र.)/अधिकृत छैठौं/ सहायक पाँचौं-
योजना तथा अनुगमन इकाइ
ना.सु. रा.प.अनं.प्र.(प्र.)/अधिकृत छैठौं/ सहायक पाँचौं-
कानुनी मामिला इकाइः
ना.सु. रा.प.अनं.प्र.(प्रशासन/न्याय)/अधिकृत छैठौं/सहायक पाँचौं-
वडा कार्यालय
ना.सु.,रा.प.अनं.प्र.(प्र)/खरिदार रा.प.अनं.द्वि (प्र)/अधिकृत छैठौं/सहायक पाँचौं/चौथो-
सब.इन्जिरा.प.अनं.प्र.(प्रा)/अधिकृत छैठौं/सहायक पाँचौं/अ.सब.ईन्जि/सहायक चौथो-
पूर्वाधार विकास तथा वातावरण व्यवस्थापन शाखा
ईन्जिनियर (रा.प.तृ. प्रा) (सिभिल, जनरल/वि.आ./स्यानीटरी/सिंचाई/हाइवे) वा अधिकृत ईन्जिनियर (छैठौं/सातौं/आठौं)-
सडक तथा अन्य पूर्वाधार विकास इकाइ
सव ईन्जि, रा.प.अनं.प्रा.(जनरल/हाईवे /सिंचाई) वा ईन्जिनियर छैठौं/सब ईन्जि.पाँचौं-
भवन तथा वस्ती विकास इकाई
सव ईन्जि., रा.प.अनं.प्र.(प्रा.)(सिभिल, जनरल) वा ईन्जिनियर छैठौं/सब ईन्जि. पाँचौं-
भवन तथा मापदण्ड कार्यान्वयन इकाइ
सव ईन्जि. (आर्किटेक्ट वा सिभिल), रा.प.अनं.प्र. (प्रा.) वा ईन्जिनियर छैठौं/सब ईन्जि. पाँचौं-
वातावरण, सरसफाइ तथा विपद् व्यवस्थापन इकाइ
ना.सु. रा.प.अनं. प्रथम वा अधिकृत छैठौं/सहायक पाचौं-
सामाजिक तथा आर्थिक विकास शाखा
ना.सु. रा.प.अनं.प्र.(प्र.) वा अधिकृत छैठौं/ सहायक पाँचौं -
सामाजिक सुरक्षा तथा पन्जिकरण इकाई
ना.सु. रा.प.अनं.प्र./अधिकृत छैठौं/सहायकस्तर पाँचौं-
महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण इकाइ
ना.सु. रा.प.अनं.प्र./महिला विकास निरिक्षक/सहायक महिला विकास निरिक्षक, रा.प.अनं.द्वि. प्र. वा सहायक पाँचौं/चौथो-
सेवा केन्द्रहरू
• प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र/स्वास्थ्य चौकी
• पर्यटन केन्द्र
शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा
शा.अ. (शिक्षा/प्रशासन) रा.प.तृ वा अधिकृत (छैठौं/सातौं/आठौं) -
प्रा.स./ना.सु. (रा.प.अनं. प्रथम) वा सहायक पाँचौं-
– बाल विकास केन्द्र
- विद्यालय
- खेलकुद समिति/केन्द्र
- युवा विकास समिति
- स्थानीय स्तरका प्राविधिक तथा व्यवसायिक तालिम केन्द्र आदि
आन्तरिक लेखा परिक्षण एकाई
आन्तरिक लेखा परिक्षक, रा.प.अनं. प्रथम/सहायक पाँचौं -

२.१.१० मानव संशाधन/कर्मचारी विवरण

यस गाउँपालिकाकाको राजश्व परिचालनको लागि नीतिगत सुझाव तथा अनुगमनका लागि उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा निजी क्षेत्रको प्रतिनिधित्व गर्ने उद्योग तथा वाणिज्यसंग सम्वन्धित संस्थाहरूको प्रतिनिधिहरू समेत रहेको ३ सदस्यीय राजश्व परामर्श समितिको गठन भै कार्यरत रहेको छ ।

तालिका नं. ४: राजश्व परामर्श समितिको नामावली

क्र.सं.	नाम	पद	समिति/जिम्मेवारी
१	श्री कल्पना नेपाली	उपाध्यक्ष	संयोजक
२	श्री सीबिता बराम	सदस्य गा.पा.	सदस्य
३	श्री नारायण ध्वज खड्का	वडाध्यक्ष	सदस्य

स्रोतः आरुघाट गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय, २०७८

क) राजश्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

राजश्व इकाईमा ना.सु. रा.प.अनं.प्र.(प्र.)/अधिकृत छैठौं/सहायक पाँचौं-तहको कर्मचारीलाई राजश्व परिचालन सम्वन्धी सम्पूर्ण जिम्मेवारी दिइएको छ ।

२.२ गाउँपालिकाको सम्पत्ती विवरण

२.२.१ सवारी तथा निर्माण साधन (जीप, जेसिबी, ट्रिपर, ट्रक्याक्टर आदी)

यस गाउँपालिकामा ४ पाङ्गे सवारी साधनहरु आफ्नो स्वामित्वमा रहेको छैनन । त्यस्ता सामानहरु भाडामा लिइएका छन । गाउँपालिकाको स्वामित्वमा ३ वटा मोटरसाइकलहरु अफिस प्रयोजनकालागि चालु अवूथामा रहेका छन ।

२.२.२ खानेपानी आयोजना, सुविधा र धारा

यस गाउँपालिकमा ६६ वटा खानेपानी आयोजना रहेका छन । ती प्रमुख खानेपानी आयोजनाको नाम, स्थान तथा लाभान्वित घरधुरी सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. ५: खानेपानी आयोजना सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	ठेगाना	लाभान्वित घरधुरी	सेवा प्राप्त गर्ने गाउँ/वस्ती
१	स्यामचेत बृहत खानेपानी आयोजना	वडा नं. १	६००	स्यामचेत, माझखर्क, तल्लो डोङचेत, पेनसुली, कोम्राङ
२	धुन्चेत खानेपानी आयोजना	वडा नं. १	३००	धुन्चेत
३	थलकुना खानेपानी आयोजना	वडा नं. १	३००	डोङचेत, पोलचेत, पोकाङटोल
४	सवचेत खानेपानी आयोजना	वडा नं. १	१५०	सवचेत मात्र
५	हिउँखोर घाम्लिङ खानेपानी आयोजना	वडा नं. २	६००	१ घर १ धारा/GNI र गा.पा + (मान्बु, कटुञ्जे)
६	पातलेखर्क खानेपानी आयोजना	वडा नं. २	७०	पातले खर्क

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	ठेगाना	लाभान्वित घरधुरी	सेवा प्राप्त गर्ने गाउँ/वस्ती
७	थापा खोला खानेपानी आयोजना	वडा नं. २	२९०	प्रदेश सरकार छाप ठोडनेरी पलाची
८	फेमरा खानेपानी आयोजना	वडा नं. २	९७	मान्बु गाउँ
९	स्वारागाउँ चिरबोटे खानेपानी आयोजना	वडा नं. ३	१२०	स्वारा गाउँ
१०	निबोटे पोखरी खानेपानी आयोजना	वडा नं. ३	७०	निबोट, पोखरी, घुङ्गु
११	देउराली बँदेलगुँड खानेपानी आयोजना	वडा नं. ३	६५	देउराली र बँदेलगुँड
१२	भलाक डुम्री खर्क खानेपानी आयोजना	वडा नं ३	१५०	भलाक, डुम्रीखर्क, जिनुक, आँपथली छापगाउँ, ढुङ्गाथला
१३	केवरपानी खानेपानी आयोजना	वडा नं ३	५५	केवरपानी साम्दान डाँडा
१४	सोती बजार खानेपानी आयोजना	वडा नं ३	७६	सोती बजार
१५	अर्मला खुर्साने खानेपानी आयोजना	वडा नं. ३	१५	अर्मला
१६	बाँसपुर एक घर एक धारा खानेपानी आयोजना	वडा नं ४	५०	बाँसपुर (सम्पन्न २ वर्ष अगाडि)
१७	चिनीखोप खानेपानी आयोजना	वडा नं ४	२०	चिनीखोप
१८	ढाँडखर्क खानेपानी आयोजना	वडा नं ४	४८	सम्पन्न
१९	कोखेटार खानेपानी आयोजना	वडा नं ४	४६	सम्पन्न (कोखेटार)
२०	ढोडेनी खानेपानी आयोजना	वडा नं. ४	१५०	निर्माणाधीन
२१	लित खोला खानेपानी आयोजना	वडा नं. ५	२५०	जेलबुङ, भोक्तेनी, आरुआँवाङ
२२	सिस्नेरी खानेपानी आयोजना	वडा नं. ५	१६०	ओयाक
२३	ओयाक (वयाक) खोला खानेपानी आयोजना	वडा नं ५	३५	ढाँडस्वरा, सिमरस्वारा
२४	रातपाटे खानेपानी आयोजना	वडा नं. ५	८०	रानागाउँ, कार्कीगाउँ, थापागाउँ, मगरगाउँ
२५	कार्की विरौटा खानेपानी आयोजना	वडा नं. ५	१९	सिमरा
२६	भूमिथान शान्तिबजार खानेपानी आयोजना	वडा नं. ५	४८	भूमिथान र शान्तिबजार
२७	काफलबोटे खानेपानी आयोजना	वडा नं ५	१७	काफलबोटे
२८	ठूलो पाखुरे खानेपानी आयोजना	वडा नं. ५	४५	ठूलो पाखुरे
२९	सानो पाखुरे खानेपानी आयोजना	वडा नं. ५	२६	सानो पाखुरे
३०	तारेभिर खानेपानी आयोजना	वडा नं. ५	७	तारेभिर
३१	देवीथान खानेपानी आयोजना	वडा नं ५	२७	देवी स्थान
३२	कालीमाटी खानेपानी आयोजना	वडा नं. ५	२१	घरेलुटोल
३३	आप्रिक खानेपानी आयोजना	वडा नं. ६	१३०	गुरुङ वस्ती, ठुलो गाउँ, खरी

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	ठेगाना	लाभान्वित घरधुरी	सेवा प्राप्त गर्ने गाउँ/वस्ती
				भित्ता
३४	च्याङ खोला खानेपानी आयोजना	वडा नं. ६	१८०	अलैचे, बरामगाउँ
३५	भिमपानी खानेपानी आयोजना	वडा नं. ६	२००	ठाटस्वारा, कल्लेरी, नेवार गाउँ
३६	तिदुफेदी खानेपानी आयोजना	वडा नं. ६	७०	सिङला, बरामगाउँ
३७	स्तुलखोला आरुपोखरी खानेपानी आयोजना	वडा नं. ७	२२३	भैसीपोखरी, भिमलगाउँ, सातदोबाटो, खुलालगाउँ
३८	आरुबोटे-कोप्चे लिफ्टिङ (Lifting) खानेपानी आयोजना	वडा नं. ७		जोगीगाउँ, गुरुङगाउँ सातदोबाटो बाहुनगाउँ (निर्माणाधीन)
३९	मुलमुले चेप्राक खानेपानी आयोजना	वडा नं. ७	३७	चेप्राक
४०	मुलमुले सिम्ले खानेपानी आयोजना	वडा नं. ७	२०	सिम्ले, कुँडुले
४१	मुलमुले कुँडुले खानेपानी आयोजना	वडा नं. ७	५०	कुँडुले
४२	रक्सिपारे भदौरे लिफ्टिङ (Lifting) खानेपानी आयोजना	वडा नं ७	१५	भदौरे
४३	पहरे लिफ्टीङ खानेपानी आयोजना	वडा नं. ७	१५०	चुरुङ
४४	छायाँ चुरुङ खानेपानी आयोजना	वडा नं ७		चुरुङ तल्लो गाउँ
४५	गिलिङ्ग खानेपानी आयोजना	वडा नं. ७		गिलिङ्ग
४६	कोलगैरा लाँकुरे खानेपानी आयोजना	वडा नं. ७		लाँकुरे
४७	स्तुल खोला आरुपोखरी खानेपानी आयोजना	वडा नं.८	२२३	आरुपोखरी ७ र ८ दुबै वडाले प्रयोग गर्ने
४८	फलेदाफेद खानेपानी आयोजना	वडा नं. ८	११०	लामागाउँ, धारापानी
४९	लामबगर खानेपानी आयोजना	वडा नं. ८	२७	लामबगर
५०	ढकालगाउँ सुनारगाउँ खानेपानी आयोजना	वडा नं. ८	५५	ढकाल र सुनार गाउँ
५१	इजारा, बाँसबोटे, अम्बोटे भदुवार, ढाँडागाउँ टुनीबोट, लोग्रे, कौछिनी, सुन्दरवस्ती लिफ्टिङ (Lifting) खानेपानी आयोजना	वडा नं. ८		इजारा बाँसबोटे, अम्बोटे भदुवार, ढाँडागाउँ टुनीबोट, लोग्रे, कोछिनी, सुन्दरवस्ती
५२	पैका खोला खानेपानी आयोजना	वडा नं. ९	३०००	आरुटार र आरुघाट
५३	अँधेरी खोला खानेपानी आयोजना	वडा नं. ९	५००	
५४	चापानी लिफ्टिङ (Lifting) खानेपानी आयोजना (सिंगारेढुङ्ग)	वडा नं. ९		एक घर एकधारा खानेपानी पुगेको
५५	पाखा सालघारी खानेपानी आयोजना	वडा नं. ९		
५६	सुन्दरबस्ती खानेपानी आयोजना	वडा नं. ९	१००	बगैंचा बसर्पाक, सुन्दरवस्ती

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	ठेगाना	लाभान्वित घरधुरी	सेवा प्राप्त गर्ने गाउँ/वस्ती
५४	चापानी तीनघरे लिफ्टिङ खानेपानी आयोजना	वडा नं. ९		
५५	डढुवामूल मंगलटार खानेपानी आयोजना	वडा नं. १०	८०	शितलबजार, सिमारा
५६	फेदिगाउँ मंगलटार खानेपानी आयोजना	वडा नं. १०	१५	फेदीगाउँ, कोकले, विलौनी घारी
५७	भुकभुके-खहरे खानेपानी आयोजना	वडा नं. १०	३५	भुकभुके, खहरे
५८	थापा विरौटा खानेपानी आयोजना	वडा नं. १०	९०	मंगलटार, सिमारा
५९	खत्रीस्वाँरा पहिरोमुल खानेपानी आयोजना	वडा नं. १०	१००	खत्रीस्वाँरा, सिमारा, मंगलटार
६०	चनौटे सिंगारेढुङ्गा लिफ्टिङ खानेपानी आयोजना	वडा नं. १०	१००	चनौटे
६१	सिमखोला लिफ्टिङ खानेपानी आयोजना	वडा नं. १०	१५०	डाँडागाउँ, पैका
६२	सिमपानी चनौटे खानेपानी आयोजना	वडा नं. १०	६०	चनौटे
६३	आरुचनौटे खानेपानी आयोजना(४, ६, ९)	वडा नं. १०	२००	खत्रीस्वारा, पैका
६४	लुगाधुने खोला डाँडागाउँ खानेपानी आयोजना	वडा नं. १०	७५	डाँडागाउँ
६५	सापकोटा गाउँ खानेपानी आयोजना	वडा नं. १०	१६	सापकोटा गाउँ
६६	माचिनेघारी खानेपानी आयोजना	वडा नं. १०	४०	डाँडागाउँ, फुलपाती भञ्ज्याङ

स्रोत: आरूघाट गाउँकार्यपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण, २०७७

२.२.३ सार्वजनिक शौचालय

निजी घर तथा सार्वजनिक स्थलहरूमा हात धुने पानी सहित शौचालय हुनुपर्दछ। विपन्न समुदायका परिवारहरूले आफै शौचालय निर्माण गर्न नसकेको अवस्थामा स्थानीय सरकारले शौचालय निर्माणमा अनुदान दिनुपर्ने हुन्छ। आरूघाट गाउँपालिकामा भएका सार्वजनिक शौचालयको विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं. ६: सार्वजनिक शौचालयको विवरण

क्र.सं.	शौचालय रहेको स्थान	क्षमता	हालको अवस्था
१	वडा कार्यालयमा, वडा नं. १	१ कोठे	चालु
२	छतिवन गैरा, वडा नं. ४	४ कोठे	
३	सिस्नेरी पानी पँधेरो, वडा नं. ७		
४	सामुदायिक भवन भएका स्थानहरूमा भएपनि सुरक्षाका कारण खुला नगरिएको, वडा नं. ८		
५	बसपार्क - वडा नं. ९	२ कोठे	
६	घरेलुचौर- वडा नं. ९	२ कोठे	

क्र.सं.	शौचालय रहेको स्थान	क्षमता	हालको अवस्था
७	कृषि उपज संकलन केन्द्र, इप्रका टोल, वडा नं. ९	१	चालु
८	मंगलटार, वडा नं. १०	२ कोठे	चालु

स्रोत: आरूघाट गाउँकार्यपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण, २०७७

२.३ आर्थिक अवस्था

२.३.१ व्यापार तथा व्यवसाय

यस गाउँपालिका क्षेत्रमा ४७१ वटा विविध किसिमका व्यवसायहरु सञ्चालनमा आएका छन । ती व्यवसायहरुको भएका सूचिकृत उद्योग तथा व्यापार, वाणिज्यको विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. ७: व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

व्यवसायको प्रकार	वडा नं.										जम्मा
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	
खाद्यान्न बिक्री	११	५	९	०	११	३०	१८	५	६३	१३	१६५
अन्य सेवा बिक्री	०	०	०	५२	१	०	१	०	६	०	६०
अन्य व्यापार	०	०	०	०	१	०	०	१	३२	०	३४
माछा मासु बिक्री	०	०	१	०	०	३	८	०	७	९	२८
होटल, लज तथा रेष्टुरेन्ट	०	०	२	५	०	०	०	०	१२	४	२३
कपडा पसल	०	१	२	१	०	०	१	०	११	०	१६
तरकारी तथा फलफुल बिक्री	०	०	१	०	०	१	०	०	१२	०	१४
इलेक्ट्रीक तथा इलेक्ट्रोनिक बस्तु विक्री	०	०	०	०	०	०	०	०	१०	०	१०
फेन्सी स्टोर	०	०	२	०	१	०	१	०	६	०	१०
सुनचादी बनाउने तथा विक्री गर्ने	०	०	०	०	०	०	०	०	८	०	८
हार्डवयर र निर्माण सामाग्री (रड, सिमेन्ट ......)	०	०	१	०	१	०	०	०	६	०	८
अल्कोहल तथा बेभरेज	०	१	७	०	०	०	०	०	०	०	८
कस्मेटिक तथा गिफ्ट पसल	०	०	०	०	०	०	१	०	६	०	७
धान कुट्ने, मकै, गहुँ, पिस्ने (कुटानी पिसानी मि	०	२	०	०	१	०	०	०	२	१	६
सिलाई कटाई पसलहरू	०	०	०	०	०	०	०	१	५	०	६
जुत्ता चप्पल	१	०	०	०	०	०	१	०	४	०	६
अन्य उद्योग	०	०	०	०	२	१	१	०	१	०	५
फर्निचर निर्माण तथा समिल	०	०	०	०	०	१	१	०	२	१	५
हस्पिटल तथा क्लिनिक	१	०	०	१	१	०	०	०	२	०	५
स्टेशनरी तथा किताव पसल	०	०	१	०	०	०	०	०	४	०	५

व्यवसायको प्रकार	वडा नं.										जम्मा
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	
औद्योगिक सामाग्रीहरू	०	०	०	०	०	०	०	०	४	०	४
गाडी, मोटरसाइकल (इन्जीनले चल्ने साधनहरू बिक्	०	०	०	०	०	०	०	०	४	०	४
बैंक, वित्तीय तथा मौद्रिक कारोवार	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३	३
फर्निचर	०	०	०	०	०	०	२	०	१	०	३
ग्रोसरी र प्रोभिजन पसल	२	०	०	०	०	०	१	०	०	०	३
कपडा उत्पादन	०	०	०	०	०	०	०	०	२	०	२
कन्क्रीट, ब्लक, इटा, ह्युमपाइप	०	०	०	०	०	०	१	०	१	०	२
ब्यूटी पार्लर	०	०	०	०	०	१	०	०	१	०	२
सुनचाँदीका गरगहना बनाउने	०	०	०	१	०	०	०	०	१	०	२
फोटोग्राफी तथा कलरल्याव (फोटो खिच्ने, धुलाउन	०	०	०	१	०	०	०	०	१	०	२
कम्प्युटर/मोबाइल र यसको पाटपूर्जा बिक्री तथा	०	०	१	०	०	०	०	०	१	०	२
फ्लोरिङ तथा फर्निसिंगको सामानहरू	०	०	०	०	०	०	०	०	२	०	२
अन्य.....	०	०	०	०	०	०	१	०	०	०	१
प्लाष्टिकका सामाग्री उत्पादन	०	०	०	०	०	०	०	०	१	०	१
पशपंक्षीको दाना उद्योग	०	०	०	०	०	१	०	०	०	०	१
धुप, अगरबत्ति, मैनबत्ति उत्पादन	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१
धातुका बस्तु बनाउने (मेटल) उत्पादन	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०	१
सैलुन/कपाल काट्ने	०	०	०	१	०	०	०	०	०	०	१
पेट्रोलियम	०	०	०	०	०	०	०	०	१	०	१
चस्मा पसल	०	०	०	०	०	०	०	०	१	०	१
खेलकुदका सामाग्री बिक्री	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०	१
औषधी तथा सर्जिकल पसल	०	०	०	०	०	०	०	०	१	०	१
बेकरी बिक्री	०	०	०	०	०	०	०	०	१	०	१
जम्मा	१५	१०	२८	६२	१९	३८	३८	७	२२२	३२	४७१

स्रोत: आरूघाट गाउँकार्यपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण, २०७७

२.३.२ बैंक, तथा वित्तीय संस्था

गाउँपालिकामा राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक, एन.एम.वि बैंक, सिभिल बैंक, कृषि विकास बैंक, रिलायन्स वित्तीय संस्था, नेस्टो लघुवित्त, स्वावलम्बन लघुवित्त गरी ४ वटा बैंकहरू र २६ वटा सहकारीहरू रहेका छन ।

२.३.३ बजार

यस गाउँपालिका भित्रका रहेको मुख्य व्यापारीक केन्द्रहरूको विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. ८: बजार सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	मुख्य व्यापारिक केन्द्रको विवरण	वडा नं.	मुखया व्यापारिक क्रियाकलापहरू	व्यापारिक सिजन
१	कोम्राङ, रेचेत, माझगाउँ	१	सामान्य किराना, चिया, नास्ता	सदाकाल
२	तल्लो कटुञ्जे र भवानी मावि वरिपरी	२		
३	सोती बजार, स्वारागाउँ	३		
४	आर्खेत बजार, थुमी (किराना, फेन्सी लगायतका किनमेल)	४		वर्षै भरी
५	आरुआर्वाङ	५		
६	आप्रिक	५		
७	शान्तिबजार	५		
८	सिमरा	५		
९	कल्लेरी, आप्रिक, अलैंचे	६		
१०	सातदोबाटे, सिस्नेरी	७	किनमेल	१२ महिना
११	आरुपोखरी	८		
१२	आरुघाट, आरुघाट तल्लो बजार	९	खुद्रा, थोक	सदाकाल
१३	मंगलटार, फूलपाती भञ्ज्याङ, शितल बजार	१०		

स्रोत : आरुघाट गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७७

परिच्छेद - तीनः गाउँपालिकाको राजश्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

यस परिच्छेदमा स्थानीय तहलाई प्राप्त राजश्व अधिकार र सो अधिकारको कार्यान्वयन, सम्भावना, समस्या तथा चुनौतीहरू र सुधार गर्नुपर्ने कार्यहरूको शीर्षकगत विश्लेषण गरिएको छ ।

घ

३.१ स्थानीय तहको राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था

नेपालको संविधान, **स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ तथा अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४** मा स्थानीय सरकारको राजश्व अधिकार सम्बन्धीका प्रावधानहरू यस शीर्षक अन्तर्गत प्रस्तुत गरिएको छ ।

३.१.१ संवैधानिक व्यवस्था

नेपालको संविधान २०७२ को अनुसूची (८) (स्थानीय तहको अधिकार सूची) को प्रावधान अनुसार स्थानीय तहलाई निम्नानुसार राजश्व अधिकार प्रदान गरेको छ :

- सम्पत्ति कर
- भूमिकर (मालपोत)
- घर जग्गा बहाल कर
- घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क
- सवारी साधन कर
- सेवा शुल्क, दस्तुर
- पर्यटन शुल्क
- विज्ञापन कर
- व्यवसाय कर
- दण्ड जरिवाना
- मनोरञ्जन कर
- प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी

त्यसैगरी नेपालको संविधान २०७२ मा स्थानीय तहको राजश्व अधिकार सम्बन्धी निम्न धारामा थप प्रावधान देहाय अनुसार रहेको छ :

- धारा २२८ : कर लगाउन वा ऋण लिन नपाईने
- (१) कानून बमोजिम बाहेक स्थानीय तहमा कुनै पनि किसिमको कर लगाउन, उठाउन र ऋण लगाउन पाईने छैन ।
- (२) स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र भित्रको विषयमा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसारपसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश वा स्थानीय तहलाई प्रतिकूल नहुने गरी कानून बनाई कर लगाउन सक्नेछ ।
- धारा २३६ : अन्तर प्रदेश व्यापार

संविधानमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि एक प्रदेश वा स्थानीय तहबाट अर्को प्रदेश वा स्थानीय तहको क्षेत्रमा हुने वस्तुको ढुवानी वा सेवाको विस्तार वा कुनै प्रदेश वा स्थानीय तहको क्षेत्रमा हुने बस्तुको ढुवानी वा सेवाको विस्तारमा कुनै किसिमको वाधा अवरोध गर्न वा कुनै कर, शुल्क, दस्तुर वा महशुल लगाउन वा त्यस्तो सेवा वा वस्तुको ढुवानी वा विस्तारमा कुनै किसिमको भेदभाव गर्न पाईने छैन ।

३.१.२ कानुनी व्यवस्था

संघीय कानुन **(स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४** को दफा (५४) देखि दफा (६३) सम्म स्थानीय तहलाई निम्नानुसार आय संकलन गर्ने अधिकार प्रदान गरिएको छ :

(क) गाउँपालिकाको एकल अधिकारः

अ) कर

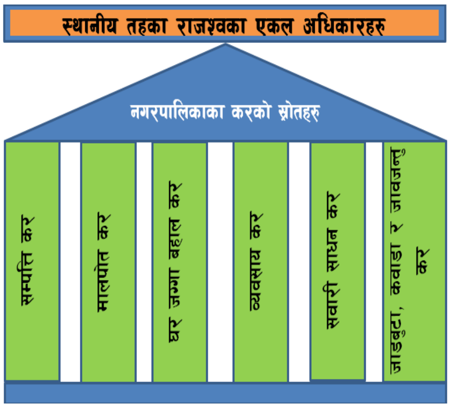

- ***सम्पत्ति करः*** थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ (संशोधन) को दफा ५५ अनुसार स्थानीय तहले आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र जग्गामा सम्पत्ति कर लगाउन पाउने व्यवस्था गरेको छ । यसरी सम्पत्ति कर लगाउँदा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमीकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ । "घरले चर्चेको जग्गा" भन्नाले घरले ओगटेको जग्गाको क्षेत्रफल र अधिकतम सो क्षेत्रफल बराबरको थप जग्गासम्म पर्नेछ । घर जग्गामा सम्पत्ति कर लगाउँदा घर जग्गाको मूल्याङ्कनका आधारहरू देहाय बमोजिम हुनेछन :

(क) घर र घरजग्गाको आकार, प्रकार, बनौट र उपयोगको अवस्था,

(ख) घर र घरजग्गाको चलनचल्तीको मूल्य र घरको ह्रास मूल्य,

(ग) घर र घरजग्गाको व्यापारिक वा आवासीय उपयोगको अवस्था

(घ) सम्पत्ति करको दर निर्धारण गर्दा नागरिकको जीवनस्तर, आर्थिकस्तर र कर तिर्न सक्ने क्षमताका आधारमा

- ***भूमिकर (मालपोत):*** सम्पत्ति कर लगाउँदा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमीकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने **(दफा ५६)**
- ***घर जग्गा बहाल करः*** कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएकोमा **(दफा ५७)**
- ***व्यवसाय करः*** व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा **(दफा ५८)**
- ***सवारी साधन करः*** टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सामा **(दफा ६४)**
- ***जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु करः*** आफ्नो क्षेत्रभित्र ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, मरेका वा मारिएका जीवजन्तुको हाड, सीङ, प्वाँख, छालाको व्यवसायिक उपयोग गरे बापत (**दफा ६१)**

आ) शुल्क

- बहाल बिटौरी शुल्कः आफुले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत **(दफा ५९)**
- पार्किङ शुल्कः आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराए बापत **(दफा ६०)**

इ) सेवा शुल्क (दफा ६२)

- आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायकिङ्ग, बञ्जी जम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा ।

- आफूले निर्माण, संचालन वा व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको सेवामा सेवामा (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला व्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास, सडक बत्ती, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोवीघाट, सडक, बसपार्क, पुल आदि)
- अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्याङ्कन सेवा शुल्क
- सिफारिश सम्बन्धी कुनै सेवा शुल्क

ई) बिक्री गर्न सक्ने (दफा ६२ क)

- केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा दफा (६२) क थप गरी गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय अध्ययन तथा परिक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु बिक्री गर्न पाउने
- आफ्नो क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेको काठ दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर आदि ।
- नेपाल सरकारबाट जारी ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा उत्खनन, विक्री तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७ ले स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्रीबाट संकलित राजश्व मध्ये ६० प्रतिशत स्थानीय संचित कोषमा र ४० प्रतिशत प्रदेश संचित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने व्यवस्था
- मापदण्ड बमोजिम ऐनमा शंसोधन नभई सकेको अवस्था

उ) सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने (दफा ६२ ख)

- सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई गाउँपालिका तथा नगरपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्ने ।
- वन पैदावारको बिक्री वापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सम्बन्धीत गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

नोट : २०७६ आश्विन २७ गते प्रमाणीकरण गरिएको वन ऐन २०७६ ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ६२ मा भएको प्रावधानलाई यसरी प्रभावित पारेको छ :

ऊ) वन विकासको लागि खर्च गर्नुपर्ने (वन ऐन २०७६ दफा २२)

१) उपभोक्ता समूहले कार्ययोजना बमोजिम आर्जन गरेको वार्षिक आयबाट कम्तीमा २५ प्रतिशत रकम वनको विकास, संरक्षण र व्यवस्थापन कार्यमा खर्च गरी बाँकी रहेको रकमको कम्तीमा ५० प्रति रकम सम्बन्धित स्थानीय तहसंग समन्वय गरी गरिबी न्यूनीकरण, महिला सशक्तिकरण तथा उद्यम विकास कार्यमा खर्च गर्नुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम खर्च गरी बाँकी रहेको रकम उपभोक्ता समूहको हितमा प्रयोग गरिनेछ ।

ए) प्रचलित कानून बमोजिम गर्ने सिफारिश, दर्ता, अनुमति, नवीकरण आदिको शुल्क तथा दस्तुर

- दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (स्थाससंऐ दफा ११ को घ को ७)
  - स्थानीय सहकारी संस्था
  - १०० वाट सम्मको एफएम रेडियो
  - घ वर्गको ठेक्का इजाजत
  - सामुदायिक, संस्थागत, गुठी, सहकारी विद्यालय

- ○ प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायीक तालिम
- ○ मातृ भाषामा शिक्षा दिने विद्यालय
- ○ ट्युसन, कोचिङ्ग
- ○ औषधि पसल
- ○ परिवार नियोजन तथा मातृ शिशु कल्याण सम्बन्धी सेवा
- ○ ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो र स्लेट जस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग
- ○ स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म
- ○ स्थानीय तहका पत्र पत्रिका
- ○ जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र तथा अन्य स्वास्थ्य संस्था, क्लिनिक
- ○ स्थानीय स्तरका संघ संस्था
- ○ इन्टरनेट, टेली सेन्टर, केवुल तथा तार विहिन टेलिभिजन
- ○ लघु घरेलु तथा साना उद्योग (कार्यजिम्मेवारी मापदण्ड, २०७६ मा प्रदेशको अधिकारमा रहेको)

- नक्सा पास दस्तुर (स्थाससंऐ दफा ३३ को ४)
- दण्ड जरिवाना (असविव्यऐ)

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार स्थानीय तहलाई निम्नानुसार आय संकलन गर्ने अधिकार प्रदान गरिएको छ ।

(ख) प्रदेश तथा संघीय कानून अनुसार प्राप्त हुने (दफा ११ (४)) :

- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खनन् रोयल्टी
- सामुदायिक वनको संचालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट प्राप्त रोयल्टी
- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले स्थानीय तहहरूलाई प्रदान गरेको राजश्व अधिकार स्थानीय तहले आर्थिक ऐन मार्फत राजश्वको दर तथा संकलनका अन्य आधारहरूको निर्धारण गरी सङ्कलन गर्नु पर्दछ ।

तालिका नं. ९: प्राकृतिक श्रोतको रोयल्टी बाँडफाँड(प्रतिशतमा)

क्र.सं.	श्रोतहरू	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह
१	पर्वतारोहण	५०	२५	२५
२	विद्युत	५०	२५	२५
३	बन	५०	२५	२५
४	खानी तथा खनिज	५०	२५	२५
५	पानी तथा अन्य स्रोत	५०	२५	२५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४, अनुसूची ४

(ग) राजश्व बाँडफाँड (असविव्य, ऐनको दफा ६)

(अ) सवारी साधन करको दर प्रदेशले लगाउने र उठाउने । तर टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतिय रिक्सामा सवारी साधन करको दर गाउँपालिकाले लगाउने र उठाउने

(आ) घरजग्गा रजिश्ट्रेशन शुल्कको दर प्रदेशले लगाउने र गाउँपालिकाले उठाउने ।

(इ) मनोरंजन करको दर प्रदेशले लगाउने र गाउँपालिकाले उठाउने

(ई) विज्ञापन करको दर गाउँपालिकाले लगाउने र उठाउने

- (आ), (इ) र (ई) बमोजिमको करबाट उठेको रकममध्ये ६० प्रतिशत रकम गाउँपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गरी ४० प्रतिशत रकम मासिक रुपमा प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने ।
- (अ) बमोजिम प्रदेशले लगाएको र उठाएको सवारी साधन कर करबाट उठेको रकम ६० प्रतिशत रकम प्रदेश सरकारलाई र ४० प्रतिशत स्थानीय तहलाई वाँडफाँट गरिने ।

(उ) नेपाल सरकारले संकलन गरको मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्तशुल्कबाट संकलन भएको रकमको १५ प्रतिशत स्थानीय विभाज्य कोषमा जम्मा हुने ।

- आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम बाँडफाँड हुने
- स्थानीय सञ्चित कोषमा मासिक रुपमा प्राप्त हुने

(ऊ) प्राकृतिक श्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टिको बाँडफाँड आयोगको सिफारिसमा प्राकृतिक श्रोतको उपयोगबाट प्रभावित हुने स्थानीय तहलाई २५ प्रतिशत

- प्राकृतिक श्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टि बार्षिक रुपमा प्राप्त हुने

राजश्व बाँडफाँड अन्तर्गत संघीय सरकारबाट सङ्कलन भएको मूल्य अभिबृद्धि कर, अन्तशुल्क तथा प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी रकमको माथि उल्लेख भए बमोजिमको हिस्सा स्थानीय तहहरू बीच बाँडफाँड हुने व्यवस्था छ । उक्त रकम संघीय सरकारले राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको प्रतिशतको आधारमा स्थानीय तहहरू बीच बाँडफाँड हुने व्यवस्था छ ।

१) प्रदेश सरकारबाट गरिने बाँडफाँड (दफा ६ क)

त्यसै गरी प्रदेश सरकारले सङ्कलन गरेको सवारी करबाट प्राप्त रकमको ४० प्रतिशत रकम पनि राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको प्रतिशतको आधारमा सम्बन्धित स्थानीय तहहरू बीच बाँडफाँड हुने व्यवस्था छ । यसका अतिरिक्त स्थानीय तहबाट संकलन भएको कर तथा शुल्कको ४० प्रतिशत रकम सम्बन्धित प्रदेशलाई पठाउनु पर्ने व्यवस्था छ ।

तालिका नं. १०: स्थानीय र प्रदेश तह वीचको राजश्वबाँडफाँड

क्र.सं.	करका क्षेत्रहरू	संकलन गर्ने तह	राजश्व बाँडफाँड (प्रतिशतमा)	
			प्रदेश	स्थानीय तह
१	सवारी साधन कर	प्रदेश	६०	४०
२	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क	स्थानीय	४०	६०
३	मनोरञ्जन कर	स्थानीय	४०	६०
४	विज्ञापन कर	स्थानीय	४०	६०

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४

२) मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्तशुल्क (दफा ६)

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार मूल्य अभिबृद्धि कर र आन्तरिक उत्पादनबाट उठेको अन्त:शुल्क रकम मध्येबाट उठेको रकमलाई संघीय विभाज्य कोषमा राखी सो रकम मध्ये संघीय सरकारले ७० प्रतिशत, प्रदेशले १५ प्रतिशत र स्थानीय सरकारले १५ प्रतिशत बाडँफाँट गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

तालिका नं. ११: मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्तशुल्कको बाँडफाँड

क्र.सं.	श्रोतहरू	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह
१	मूल्य अभिबृद्धि कर (भ्याट)	७०	१५	१५
२	अन्तशुल्क	७०	१५	१५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४, परिच्छेद ३ (६)

(घ) अनुदान (परिच्छेद ४)

संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट प्रदान गरिने वित्तीय समानिकरण अनुदान राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको प्रतिशतको आधारमा स्थानीय तहहरू बीच बाँडफाँड हुने व्यवस्था छ । त्यसै गरी संघीय तथा प्रदेश सरकारले आयोगले तोकेको आधार बमोजिम सशर्त अनुदान प्रदान गर्ने व्यवस्था छ । समपूरक तथा विशेष अनुदानकोलागि स्थानीय तहहरूबाट प्राप्त हुने प्रस्ताव र अनुदान वितरण कार्यविधिको आधार संघीय तथा प्रदेश सरकारले अनुदान उपलब्ध गराउन सक्ने व्यवस्था रहेको छ ।

- ***वित्तीय समानीकरण अनुदान:*** खर्चको आवश्यकता र राजश्वको क्षमताको आधारमा आयोगको सिफारिशमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त **(दफा ८)**
- ***सशर्त अनुदान:*** कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न आयोगले तोकेको आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त **(दफा ९)**
- ***समपूरक अनुदान:*** पूर्वाधार बिकास सम्बन्धि कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न योजनाको कुल लागतको अनुपातका आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त **(दफा १०)**
- ***विशेष अनुदान:*** कुनै खास उद्देश्य र योजनाको लागि संघ र प्रदेशबाट **(दफा ११)**

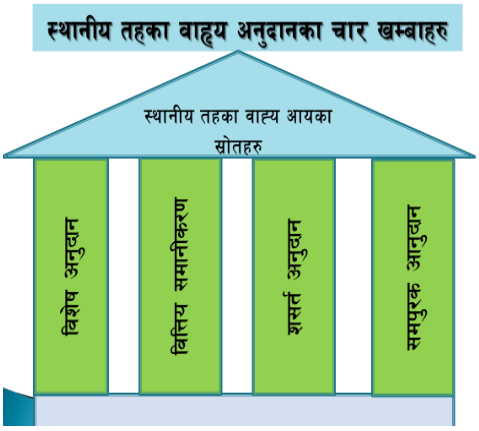

(ङ) वैदेशिक सहायता तथा आन्तरिक ऋण(परिच्छेद ५)

- नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति लिएर मात्र वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन वा बैदेशिक अनुदान वा सहयोगमा योजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्ने
- नेपाल सरकारको सहमति लिएर मात्र वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सिमा भित्र आन्तरिक ऋण लिन सक्ने
- नेपाल सरकारसँग मनासिब कार्यका लागि ऋण लिन सक्ने

उपरोक्त व्यवस्थाहरूले स्थानीय तहलाई प्राप्त हुन सक्ने आयका स्रोतहरूलाई ब्याख्या गरेको छ । स्थानीय तहले कानून बमोजिम वाहेक आफ्नो अधिकार क्षेत्रमा कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाउने व्यवस्था हुनुका साथै निम्न अनुसारका थप व्यवस्थाहरू रहेका छन् ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा गरिएको व्यवस्था	अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४) मा गरिएको व्यवस्था
- कूटनीतिक नियोग, कूटनीतिज्ञ, वैदेशिक ऋण वा सहायताबाट संचालित परियोजनाबाट हुने पैठारी, सामुहिक वा संयुक्त आवासको बिक्री	- कर लगाउँदा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई प्रतिकूल

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा गरिएको व्यवस्था	अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४) मा गरिएको व्यवस्था
नभएको स्टक, सामुहिक आवासको सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्रमा कर नलाग्ने - सेवा शुल्क असुली कार्य आफै वा व्यवस्थापन करार वा सार्वजनिक निजी साझेदारीबाट गर्न सक्ने	असर नहुने गरी लगाउनु पर्ने - गैर करको दर निर्धारण गर्दा वस्तु वा सेवाको लागत, सञ्चालन र सम्भार खर्चलाई आधार मान्नु पर्ने - कर वा गैर कर राजश्वको प्रस्ताव तयार गर्दा वा भैरहेको कर वा गैर कर राजश्वमा परिवर्तन गर्नुपर्दा त्यसको आवश्यकता, औचित्य तथा तथा त्यसबाट पार्ने प्रभाव समेत उल्लेख गर्नु पर्ने - राजश्व प्रस्ताव तयार गर्दा त्यस्तै विषयमा नेपाल सरकार, अन्य प्रदेश वा स्थानीय तहले लगाएका कर वा गैर कर र त्यसको दरसँग यथासम्भव तारतम्यता हुने गरी गर्ने

३.२ आन्तरिक आय संकलनका प्रमुख क्षेत्रहरूको विद्यमान अवस्था

यस भागमा गाउँपालिकाको आन्तरिक आय संकलनका प्रमुख क्षेत्रहरू परिचालनको विद्यमान अवस्था, सम्भावनाको शीर्षकगत् रुपमा विश्लेषण गर्दै प्रभावकारी परिचालनका उपायहरूको खोजी गरिएको छ ।

तालिका नं. १२: आन्तरिक आय संकलनको विद्यमान अवस्था विवरण

क.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण भएको/नभएको	संकलन भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको
क.	**कर राजश्व**			
१	सम्पत्ति कर	भएको	भएको	भएको
२	भूमिकर (मालपोत)	भएको	भएको	भएको
३	घर जग्गा बहाल कर	भएको	भएको	भएको
४	व्यवसाय कर	भएको	नभएको	भएको
५	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)	नभएको	नभएको	नभएको
६	जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर	भएको	नभएको	भएको
७	विज्ञापन कर	भएको	नभएको	नभएको
८	मनोरञ्जन कर	भएको	नभएको	नभएको
ख).	**गैर कर राजश्व**			
ख.१	**शुल्क, सेवा शुल्क तथा महशुल**			
१	वहाल विटौरी शुल्क	भएको	नभएको	नभएको

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण भएको/नभएको	संकलन भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको
२	पार्किङ्ग शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
३	पर्यटन शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
४	परिक्षा शुल्क	भएको	भएको	नभएको
५	निर्माण, संचालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
६	केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाईडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क	भएको	नभएको	नभएको
७	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
८	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
९	अस्पताल संचालन	नभएको	नभएको	नभएको
१०	एम्बुलेन्स संचालन	भएको	नभएको	नभएको
११	दमकल संचालन	भएको	नभएको	नभएको
१२	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क	भएको	भएको	नभएको
१३	स्थानीय खानेपानी महसुल	भएको	नभएको	नभएको
१४	स्थानीय विद्युत महसुल	भएको	नभएको	नभएको
ग.	**दस्तुर**			
१	नक्सापास दस्तुर	भएको	भएको	भएको
२	सिफारिश/प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको
३	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	भएको	भएको	भएको
४	नाता प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको
५	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर	भएको	भएको	भएको
घ.	**बिक्री तथा अन्य आय**			
१	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री	भएको	नभएको	भएको
२	काठ, दाउरा, जराजुरी, दहत्तर, बहत्तर बिक्री	भएको	नभएको	नभएको
३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम	भएको	नभएको	नभएको
४	सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त	भएको	नभएको	नभएको
५	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	नभएको	नभएको	नभएको
६	न्यायिक दण्ड जरिवाना	भएको	भएको	भएको
७	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना	भएको	भएको	भएको

माथिको तालिकाका आधारमा विश्लेषण गर्दा गाउँपालिकाले कर तर्फ ७ वटा शीर्षकहरूमा कर संकलन हुन सक्ने सम्भावना देखिन्छ। जसमध्ये गाउँपालिकाले हालसम्म ५ वटा शीर्षकहरूको करका दरहरू निर्धारण गरेको छ। घर जग्गा बहाल कर, मालपोत तथा सम्पत्ति कर संकलन गरिरहेको छ। त्यसै गरी जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर मध्ये कवाडी करको दर निर्धारण तथा संकलन भएको छैन । गैर कर तर्फ समग्रमा जम्मा १४ वटा शीर्षकहरू मध्ये १२ वटा शीर्षकहरूबाट आय संकलन गर्ने सम्भावना देखिन्छ। दस्तुर शीर्षकमा सबै शीर्षकबाट र बिक्री तथा अन्य आय भित्र न्यायिक दण्ड जरिवाना र प्रशासनिक दण्ड जरिवाना बाट गाउँपालिकाले राजश्व संकलन गरेको छ।

३.३ आन्तरिक आय संकलनका प्रमुख क्षेत्रहरूको विद्यमान अवस्था र सम्भावना विश्लेषण

यस भागमा गाउँपालिकाको आन्तरिक आय संकलनका प्रमुख क्षेत्रहरू परिचालनको विद्यमान अवस्था, सम्भावनाको शीर्षकगत रुपमा विश्लेषण गर्दै प्रभावकारी परिचालनका उपायहरूको खोजी गरिएको छ । तथ्यांकीय विश्लेषणकोलागि कर तथा गैर करका आधार र करदाता संख्याको पहिचान गरिएको छ। त्यसैगरी प्रति इकाई कर तथा गैर करका दरको अनुमान गरी करदाता संख्याका आधारमा कुल सम्भाव्यता पहिचान गरिएको छ। राजश्व अनुमान गर्दा कुल सम्भाव्यताको सबै अंश तत्काल करको दायरामा ल्याउन संभव नहुने हुँदा दायरामा ल्याउन सकिने अंश अनुमान गरी आय प्रक्षेपण गरिएको छ।

३.३.१ स्थानीय कर राजश्व

(क) सम्पत्ति कर

विद्यमान अवस्था :

यस गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ को दफा २ मा सम्पत्ति कर सम्बन्धी व्यवस्था आबश्यकता अनुसार गाउँ कार्यपालिकाले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ। यसका दरहरु उल्लेख गरिएका छैनन। आर्थिक ऐनमा यसका दरहरु उल्लेख गरी आय संकलन गर्नुपर्ने देखिन्छ।

आ.व.२०७७/७८ मा यस शीर्षकबाट रु १५ हजार ५ सय १५ संकलन भएको थियो । चालु आ.व.मा यस शीर्षकमा आय रु ९ लाख २५ हजार अनुमान गरिएको मा चैत्र ९ गते सम्म रु ८ हजार ५० रुपैया मात्र संकलन भइसकेको छ।

संभाव्यता :

विद्यमान कानूनी व्यवस्था अनुसार घर र घरले चर्चेको जग्गा र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गामा मात्र सम्पत्ति कर लाग्ने हुँदा सो आधारमा करिब ७५२० घरपरिवारसँग घर तथा अन्य संरचना र जग्गा रहेको अनुमान गरिएको छ । उल्लिखित अनुमानका आधारमा यस अध्ययन प्रयोजनको लागि कूल सम्पत्ति करदाताको संख्या कायम गरी देहाय बमोजिम सम्पत्ति करको कूल संभावना रहेको देखिन्छ।

तालिका नं. १३: सम्पत्ति कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

सम्पत्ती मूल्य विवरण	करदाता संख्या (अनुमानित)	औसत करको दर	सम्भाव्य संकलन (रु.)
रु. २ लाख सम्म	२२००	२०	४४०००
रु. २ लाख १ देखि ५ लाख सम्म	१४००	५०	७००००
रु. ५ लाख १ देखि १० लाख सम्म	११००	१५०	१६५०००
रु. १० लाख १ हजार देखि २० लाख सम्म	५५०	२५०	१३७५००

सम्पत्ती मूल्य विवरण	करदाता संख्या (अनुमानित)	औसत करको दर	सम्भाव्य संकलन (रु.)
रु. २० लाख १ देखी ३० लाख सम्म	४१०	३५०	१४३५००
रु. ३० लाख १ देखि ४० लाख सम्म	२५०	४५०	११२५००
रु. ४० लाख १ देखि ५० लाख सम्म	३०	६००	१८०००
रु. ५० लाख भन्दा माथि	१०	८५०	८५००
जम्मा	**५९५०**		**६९९०००**

सुझावहरू

- आर्थिक ऐनमा सम्पत्ति करका दरहरु उल्लेख गर्नुपर्ने
- सम्पत्ति कर सम्बन्धी कार्यविधि तयार पारेर घर र घरले चर्चेको जग्गाको मूल्याङ्कन दर र घर तथा संरचना ह्रासकट्टी समेत मूल्याङ्कन दर निर्धारण गर्नुपर्ने
- कार्यविधि तयार पारी सो कार्यविधिमा उल्लेख गरिएका दरहरू सफ्टवेयरमा पनि प्रविष्ट गर्ने

(ख) मालपोत वा भूमि कर

विद्यमान अवस्था :

यस गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनको दफा ३ मा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र अनुसुची (२) बमोजिम भूमिकर लगाई असुल उपर गरिनेछ भन्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ। अनुसूची (२) मा खेत तथा पाखोको जग्गाको किसिम(अब्बल, दोयम, सिम चाहार) अनुसार दर निर्धारण गरिएको छ।

आ.व.२०७७/७८ मा रु १० लाख ७२ हजार ९ सय ६० मालपोतबाट संकलन भएको थियो। यस शीर्षकमा चालु आ.व.मा रु. १० लाख अनुमान गरिएकोमा चैत्र ९ गते सम्ममा रु ३ लाख ९० हजार ७ सय २ संकलन भएको देखिन्छ।

संभाव्यता :

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा व्यवस्था गरे अनुसार घर तथा संरचनाले चर्चेको जग्गा र सो क्षेत्रफल भन्दा दोब्बर जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई बाँकी रहेको जग्गा तथा खेतीयोग्य जग्गामा भूमिकर (मालपोत) करको संभाव्यता अनुमान गरिएको छ। राष्ट्रिय जनगणनाको प्रारम्भिक प्रतिवेदन अनुसार यस गाउँपालिकामा घरधुरी ५९५० रहेको देखिन्छ। घर र घरले चर्चेको जग्गा र सो जग्गाको दोब्बर क्षेत्रफल जग्गालाई १ रोपनी जग्गा मान्दा सम्पत्ति कर लाग्ने जग्गालाई ५९५० मानेर बाँकी जग्गामा मालपोतको लागि अनुमान गरिएको छ। भूउपयोग सम्बन्धी विवरण अनुसार यस गाउँपालिकाको खेतीयोग्य जमिन ५९.२९ व कि.मी.कूल भूमिकर योग्य जग्गाबाट ५९५० रोपनी जग्गा कटाई बाँकी जग्गालाई सडकले छोएको तथा बजार क्षेत्र, आवास क्षेत्र र कृषि क्षेत्र खेत, कृषि क्षेत्र बारी गरी ४ क्षेत्रमा वर्गीकरण गरी जग्गाको मूल्य र उपयोगको आधारमा दर निर्धारण गर्दा भूमिकरको संभावना देहायअनुसार रहेको देखिन्छ।

तालिका नं. १४: मालपोत कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

जग्गा विवरण	करदाता संख्या (अनुमानित)	क्षेत्रफल रोपनी	करको दर (रु. प्रति रोपनी)	सम्भाव्य संकलन रु.
सडकले छोएको तथा बजार क्षेत्र	१२००	२२३०५	२५	५५७६१४
आवास क्षेत्र	७००	१३०११	२०	२६०२२०

जग्गा विवरण	करदाता संख्या (अनुमानित)	क्षेत्रफल रोपनी	करको दर (रु. प्रति रोपनी)	सम्भाव्य संकलन रु.
कृषि क्षेत्र खेत	८५०	१५७९९	२०	३१५९८१
कृषि क्षेत्र पाखो	३२००	५९४७९	१५	८९२१८२
जम्मा	५९५०	११०५९३	२०	२०२५९९७

सुझावहरू

- मालपोतको दर निर्धारण गर्दा जग्गाको किसिमको आधारमा नगरी क्षेत्रफल र मूल्याङ्कनको आधारमा गर्ने
- बाटोले छोएको र नछोएको पत्ता लगाउन बाटोको लगत कट्टा गरी भु सूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्ने
- मालपोत संकलन कार्यविधि निर्माण गरी लागु गर्नुपर्ने

(ग) घरजग्गा बहाल कर

विद्यमान अवस्थाः

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा गाउँपालिका क्षेत्रभित्रको कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आशिंक रुपमा बहालमा दिइएमा बहाल रकममा अनुसूची (३) अनुसार बहाल लगाई असुल उपर गरिनेछ भनी उल्लेख गरिएको छ। अनुसूची (३) मा व्यक्तिगत प्रयोजनबाट रकमको २ प्रतिशत र संस्था वा व्यवसायिक प्रयोजनबाट रकमको १० प्रतिशत कर लिने व्यवस्था गरेको छ।

आ.व.२०७७/७८ मा यस शीर्षकबाट रु १ लाख ४८ हजार १ सय १२ संकलन भएको थियो। चालु आ.व.मा यस शीर्षकमा रु २ लाख अनुमान गरिएकोमा चैत्र ९ गते सम्ममा रु १ लाख १९ हजार ९ सय ९० संकलन भएको छ।

संभावनाः

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक प्रतिवेदन यस गाउँपालिकामा ५९५० वटा घर र ६२२० परिवार संख्या देखिएको छ। यसबाट २७० परिवार आफ्नो घरमा नबस्ने देखिन्छ। यी मध्ये १० प्रतिशत घरहरुमा एकाघरका परिवार बसेको अनुमान गर्दा भाडामा बस्ने परिवार २४३ अनुमान गरिएको छ। ती मध्ये ४३ घरपरिवारले अफिस प्रयोजनकालागि भाडामा दिएको र २०० परवारले व्यक्तिगत प्रयोजनकालागि भाडामा दिएको अनुमान गरिएको छ। व्यवसायिक प्रयोजनको लागि भाडामा दिंदा बहाल रकमको १० प्रतिशत र व्यक्तिगत प्रयोजनको लागि भाडामा दिंदा ५ प्रतिशत दर कायम गर्दा संकलन हुनसक्ने रकम देहायको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. १५: घरबहाल कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

क्र.सं.	प्रयोजनका आधारमा बहाल लिने करदाता	बहालमा भएको घरजग्गा संख्या	औसत मासिक भाडा रकम	जम्मा वार्षिक भाडा असुली	प्रस्तावित करको दर	घर बहाल कर
		(क)	(ख)	(ग)	(घ)	(ङ)
		अनुमानित	अनुमानित	क x ख x१२	प्रतिशत	ग को १० प्रतिशत
१	अडिट गर्ने संस्थागत प्रयोजनले व्यवसायीक फर्म, वित्तिय तथा सार्वजनिक संस्थाहरुलाई	४३	८,०००	४,१२८,०००	१०	४१२,८००

क्र. सं.	प्रयोजनका आधारमा बहाल लिने करदाता	बहालमा भएको घरजग्गा संख्या	औसत मासिक भाडा रकम	जम्मा वार्षिक भाडा असुली	प्रस्तावित करको दर	घर बहाल कर
		(क)	(ख)	(ग)	(घ)	(ङ)
		अनुमानित	अनुमानित	क x ख x१२	प्रतिशत	ग को १० प्रतिशत
	वहालमा लगाउने (औसत मासिक रु. ८००० भाडा आर्जन गर्ने)					
२	घरयासी प्रयोजनले बहालमा लगाउने (औसत मासिक रु. १००० भाडा आर्जन गर्ने)	२००	१०००	२,४००,०००	५	१२०,०००
	जम्मा	२४३		६,५२८,०००		५३२,८००

सुझावहरू

- घर जग्गा बहाल असुलीको कार्यविधि निर्माण गरी हालको दरलाई अझ सरलीकृत गर्ने
- संस्थागत प्रयोजनको लागि १० प्रतिशत र व्यक्तिगत प्रयोजनकोलागि बहालमा लगाइएकोमा ५ प्रतिशत बहाल कर निर्धारण गर्ने
- घरजग्गा बहाल रकम मूल्याङ्कन गर्न घर तथा संरचनाको प्रकार र स्थानको आधारमा प्रति वर्गफिटको दरले बहाल मूल्य निर्धारण गर्ने र सो बमोजिम बहाल रकम निर्धारण गरी कर संकलन गर्ने

(घ) व्यवसाय कर

विद्यमान अवस्था:

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारका आधारमा अनुसूची (४) बमोजिम व्यवसाय कर लगाई असुल उपर गरिने व्यवस्था गरेको छ।

आ.व.२०७७/७८ मा यस शीर्षकबाट रकम संकलन भएको थिएन । चालु आ.व.मा पनि यस शीर्षकबाट आय अनुमान नगरिएको र चैत्र ९ गते सम्ममा पनि कुनै रकम संकलन नभएको स्थिति छ।

संभावना:

गाउँपालिकाले प्रकाशन गरेको गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण अनुसार यस गाउँपालिकामा ४७१ वटा विविध किसिमका व्यवसायहरू करको दायरामा आउन सक्ने अनुमान गरिएको छ । व्यवसायको प्रकार र आर्थिक ऐनमा उल्लेख गरिएको दरको आधारमा विश्लेषण गरी व्यवसाय करको देहायअनुसार सम्भाव्यता यकिन गरिएको छ :

तालिका नं. १६: व्यवसाय कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

क्र.सं.	व्यवसायको किसिम	संख्या	औषत दर	जम्मा रकम
१	खाद्यान्न बिक्री	१६५	५००	८२५००
२	अन्य सेवा बिक्री	६०	५००	३००००
३	अन्य व्यापार	३४	५००	१७०००
४	माछा मासु बिक्री	२८	१०००	२८०००

क्र.सं.	व्यवसायको किसिम	संख्या	औषत दर	जम्मा रकम
५	होटल, लज तथा रेष्टुरेन्ट	२३	१५००	३४५००
६	कपडा पसल	१६	१५००	२४०००
७	तरकारी तथा फलफुल बिक्री	१४	१५००	२१०००
८	इलेक्ट्रीक तथा इलेक्ट्रोनिक बस्तु विक्री	१०	१५००	१५०००
९	फेन्सी स्टोर	१०	१५००	१५०००
१०	सुनचादी बनाउने तथा विक्री गर्ने	१०	३०००	३००००
११	हार्डवयर र निर्माण सामाग्री (रड, सिमेन्ट ......)	८	५०००	४००००
१२	अल्कोहल तथा बेभरेज	८	४०००	३२०००
१३	कस्मेटिक तथा गिफ्ट पसल	७	३०००	२१०००
१४	धान कुट्ने, मकै, गहुँ, पिस्ने (कुटानी पिसानी मि	६	१५००	९०००
१५	सिलाई कटाई पसलहरू	६	१५००	९०००
१६	जुत्ता चप्पल	६	२०००	१२०००
१७	अन्य उद्योग	५	१५००	७५००
१८	फर्निचर निर्माण तथा समिल	५	३०००	१५०००
१९	हस्पिटल तथा क्लिनिक	५	३०००	१५०००
२०	स्टेशनरी तथा किताव पसल	५	१५००	७५००
२१	औद्योगिक सामाग्रीहरू	४	१५००	६०००
२२	गाडी, मोटरसाइकल (इन्जीनले चल्ने साधनहरू बिक्	४	३०००	१२०००
२३	बैंक, वित्तीय तथा मौद्रिक कारोवार	३	१५०००	४५०००
२२	फर्निचर	३	२०००	६०००
२३	ग्रोसरी र प्रोभिजन पसल	३	२०००	६०००
२४	कपडा उत्पादन	२	२०००	४०००
२५	कन्क्रीट, ब्लक, इटा, ह्युमपाइप	२	३०००	६०००
२६	ब्यूटी पार्लर	२	३०००	६०००
२७	फोटोग्राफी तथा कलरल्याव (फोटो खिच्ने, धुलाउन	२	३०००	६०००
२८	कम्प्युटर/मोबाइल र यसको पाटपूर्जा बिक्री तथा	२	१५००	३०००
२९	फ्लोरिङ तथा फर्निसिंगको सामानहरू	२	२०००	४०००
३०	अन्य.....	१	१५००	१५००
३१	प्लाष्टिकका सामाग्री उत्पादन	१	१५००	१५००
३२	पशपंक्षीको दाना उद्योग	१	२०००	२०००
३३	धुप, अगरबत्ति, मैनबत्ति उत्पादन	१	१५००	१५००
३४	धातुका बस्तु बनाउने (मेटल) उत्पादन	१	१५००	१५००

क्र.सं.	व्यवसायको किसिम	संख्या	औषत दर	जम्मा रकम
३५	सैलुन/कपाल काट्ने	१	१५००	१५००
३६	पेट्रेलियम	१	३०००	३०००
३७	चस्मा पसल	१	३०००	३०००
३८	खेलकुदका सामाग्री बिक्री	१	१५००	१५००
३९	औषधी तथा सर्जिकल पसल	१	१५००	१५००
४०	बेकरी बिक्री	१	१५००	१५००
	जम्मा	४७१		५८९०००

सुझावहरू

- व्यवसायको प्रकृति तथा पूँजीगत लगानीको आधारमा वर्गीकरण गर्ने र दर निर्धारण गर्ने
- गाउँपालिका क्षेत्रमा व्यवसाय गर्नका लागि गाउँकार्यपालिकाबाट व्यवसाय संचालन इजाजत लिनुपर्ने व्यवस्था गर्न आरुधाट उद्योग वाणिज्यसंग सहकार्य तथा समन्वय गर्ने
- व्यवसाय कर संकलनको लागि वर्षमा १ पटक व्यवसाय कर संकलन अभियान सञ्चालन गर्ने
- व्यवसायीहरूले कर चुक्ता प्रमाणपत्र लिंदा व्यवसाय नवीकरण गरेको प्रमाण अनिवार्य रुपमा पेश गर्नुपर्ने नीति निर्माण गरी आन्तरिक राजश्व कार्यालय, घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय तथा उद्योग वाणिज्य संघ कार्यालयसंग सहकार्य गर्ने

(ङ) जडिवुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर

विद्यमान अवस्थाः

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले उन, जडिबुटी, कवाडी, माल, र प्रचलित कानूनले निषेध गरेको जीवजन्तु बाहेकका अन्य मृत मारिएका जीवजन्तुहरूको हाड, सिङ, प्वाख, छाला, जस्ता वस्तुको व्यवसायिक कारोबार गरेवापत कर लगाई असुल उपर गर्ने व्यवस्था गरेको छ । आर्थिक ऐनको अनुसूची (५) मा जडिवुटी, कवाडी, जीवजन्तु करको दर उल्लेख गरिएको छ । अनुसूचीमा मृत जनावरको हाड, सिङ, प्वाख, छाला, टिन, फलाम, बोत्तल कागज जस्ता कवाडि वस्तुहरूको ठुलो परिणामको ठेक्का पट्टा गर्ने हकको लागि दर रेट पनि उल्लेख गरिएको छ ।

आ.व.२०७७/७८ मा यस शीर्षकबाट रकम संकलन भएको थिएन । चालु आ.व.मा पनि यस शीर्षकबाट रु ३० हजार आय अनुमान गरिएको र चैत्र ९ गते सम्ममा पनि कुनै रकम संकलन नभएको स्थिति छ ।

संभावना

कवाडी सामान व्यवसायिक कारोबार गर्ने संग ठेक्का प्रक्रियाबाट एकमुष्ट रुपमा १ लाख ५० हजार संकलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

सुझावहरू

- जडीबुटी, कवाडी तथा जीवजन्तु कारोबार इजाजत दस्तुर र करको दर निर्धारण गर्ने
- यसको व्यवसायिक कारोबार गर्नेलाई इजाजत गरी कारोबारको आधारमा कर संकलन गर्ने
- आर्थिक ऐनमा कवाडि वस्तुहरूको पनि दर उल्लेख गर्ने

(च) विज्ञापन कर

विद्यमान अवस्था:

गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा राखिने होर्डिङ बोर्ड, साइन बोर्ड, डिजिटल बोर्ड, ग्लो बोर्ड र स्टल आदिमा विज्ञापन कर प्रदेश कानुन बमोजिम लगाउन सक्ने व्यवस्था गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनको दफा(८) मा छ। यसका दरहरु अनुसूचीमा उल्लेख गरिएको छैन।

यस आ.व.२०७७/७८ मा कुनै पनि रकम संकलन भएको छैन । चालु आ.व.का लागि यस शीर्षकमा रकम अनुमान नगरिएको र चैत्र ९ गते सम्म रकम संकलन नभएको स्थिति रहेको छ।

संभावना:

सरोकारवालाहरुसंगको छलफलको आधारमा गाउँपालिकामा क्षेत्रमा राखिएका विज्ञापन सामग्रीहरु ९७ वटा भएको अनुमान गरिएको छ। सोही अनुमानका आधारमा विश्लेषण गरी विज्ञापन करको देहायअनुसार सम्भाव्यता एकिन गरिएको छ :

तालिका नं. १७: वि१ापन कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

विज्ञापन सामाग्रीको साइज अनुसार संख्या				औषत दर प्रति गोटा (रु.)	संभाव्य रकम (रु.)
ठूला	मध्यम	साना	जम्मा		
५	८	१५	२८	२०००	५६०००
१०	१२	१५	३७	७००	२५९००
५	१२	१५	३२	५००	१६०००
२०	३२	४५	९७	३२००	९७९००
				६०%	५८७४०

सुझावहरू

- विज्ञापन सामग्री तथा प्रयोग भएका स्थानका सन्दर्भमा यकिन तथ्याङ्क संकलन गर्ने
- संकलित विवरण अनुसार विज्ञापनको करको दर निर्धारण गर्ने
- न्युनतम संकलन हुन सक्ने गरी ठेक्का अंक गणना गर्ने र ठेक्का दिने
- आर्थिक ऐनको दफा ९ मा उल्लेख गरिएको प्रदेश कानून स्वीकृत भई सो कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोही बमोजिम हुनेछ भन्ने वाक्य हटाउनु पर्ने

३.३.२ गैर कर राजश्व

(क) ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा तथा माटोजन्य वस्तु बिक्री

विद्यमान अवस्था :

गाउँपालिकामा उपलब्ध हुने अन्य कच्चा पदार्थमा रोडा, ढुंगा, बालुवा आदि प्रशस्त मात्रामा पाइन्छ। त्यसैले गाउँपालिकामा रहेको संम्भावना पहिल्याएर विभिन्न प्राकृतिक साधनको प्रशोधन गरी उद्योगको विकास तथा अर्थतन्त्रको बलियो सम्भावना देखिन्छ। तर यिनिहरूको वैज्ञानिक व्यवस्थापन हुन जरुरी देखिन्छ । यस गाउँपालिका आर्थिक ऐनमा ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, भरान बिक्री गर्न को लागि आर्थिक ऐनमा उल्लेख केही उल्लेख गरिएको छैन।

यस आ.व.२०७७/७८ मा कुनै पनि रकम संकलन भएको छैन । चालु आ.व.का लागि यस शीर्षकमा रकम अनुमान नगरिएको र चैत्र ९ गते सम्म रकम संकलन नभएको स्थिति रहेको छ।

संभावना:

पूर्व वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदन अनुसार बुढीगण्डकी, नदी तथा स्तुल खोला, मौदी खोला,खहरे खोला तथा आर्खेत खोलाको विभिन्न घाटबाट १०८२९ घन मिटर नदीजन्य पदार्थ बिक्री गर्न सकिने देखिएको छ। संकलन र बिक्रीको लागि प्रति घ.मी रु १५० को दरले हिसाब गर्दा रु १६ लाख २४ हजार ३ सय ५० संकलन हुने देखिन्छ। उक्त रकमबाट प्रदेश सरकारलाई ४० प्रतिशत दिंदा रु ३५ लाख ६४ हजार ६ सय १४ गाउँपालिकाले प्राप्त गर्ने देखिन्छ ।

तालिका नं. १८: वातावरणीय अध्ययन गरिएका उत्खनन स्थलहरू नदीजन्य पदार्थ बिक्री सम्भावना

क्र.सं.	स्थान	नदीजन्य पदार्थ	परिमाण घन मी. प्रति वर्ष	औषत दर	सम्भावित रकम
१	बुढीगण्डकी नदीको दायाँ किनार (आर्खेत फुटबल मैदान नजिकै) वडा नं ४	बालुवा चोकर र ग्राभेल सहित	५०	१५०	७५००
२	बुढीगण्डकी नदी र आर्खेत खोलाको दोभान (आर्खेत बजार नजिकै) वडा नं ४	बालुवा चोकर र ग्राभेल सहित	५४८	१५०	८२२००
३	बुढीगण्डकी नदी र आर्खेत खोलाको दोभान (आर्खेत खोलाको दायाँ किनार) वडा नं ५	बालुवा	६०	१५०	९०००
४		चोकर ग्राभेल सहित	५०	१५०	७५००
५	बुढी गण्डकी नदीको दायाँ किनार (शान्तिबजार नजिकै) वडा नं ५	बालुवा चोकर र ग्राभेल सहित	९०	१५०	१३५००
६	बुढीगण्डकी नदी र सिमखोलाको दोभान (सिमरा गाउँ नजिकै) वडा नं ५	बालुवा चोकर र ग्राभेल सहित	४५७	१५०	६८५५०
७	पल्लो खहरे खोलाको दायाँ किनार (ढुङ्गा मान्छेले कुट्ने गरेको) वडा नं ६	ढुंगा	१३०	१५०	१९५००
		ग्राभेल चोकर र बालुवा सहित	६०	१५०	९०००
८	अलैंचे खहरे खोला	ढुंगा	१४५	१५०	२१७५०
	(ढुङ्गा मान्छेले कुट्ने गरेको) वडा नं ६	ग्राभेल	९०	१५०	१३५००
९	किनार (झोलुंगे पुल नजिकैको क्षेत्र) वडा नं ८	चोकर	३८०	१५०	५७०००
		ग्राभेल बालुवा सहित	९०	१५०	१३५००
१०		ढुंगा	४५	१५०	६७५०
	स्तुल खोलाको दायाँ किनार (बगुवा फाँट नजिकैको क्षेत्र) वडा नं ८	चोकर बालुवा, ग्राभेल सहित	२०००	१५०	३०००००
११	स्तुल खोलाको दायाँ किनार (बगुवा फाँट नजिकैको क्षेत्र) वडा नं ८	चोकर बालुवा, ग्राभेल सहित	१८००	१५०	२७००००
१२	मौदी खोला (लामाबगर क्षेत्र नजिक) वडा नं ८	चोकर बालुवा, ग्राभेल सहित	२४	१५०	३६००
				१५०	०

क्र.सं.	स्थान	नदीजन्य पदार्थ	परिमाण घन मी. प्रति वर्ष	औषत दर	सम्भावित रकम
१३	बुढीगण्डकी नदीको दायाँ किनार (चपानी नजिकै) वडा नं ९	बालुवा	७००	१५०	१०५०००
		ढुंगा चोकर, ग्राभेल सहित	६०	१५०	९०००
१४		बालुवा प्रति वर्ष	३०	१५०	४५००
	बुढीगण्डकी नदीको दायाँ किनार (मानेगैडा क्षेत्र नजिक) वडा नं ९	चोकर, ग्राभेल सहित	२६०	१५०	३९०००
१५	बुढीगण्डकी नदीको दायाँ किनार (अन्नपूर्णा मन्दिर नजिकको क्षेत्र) वडा नं ९	चोकर ग्राभेल सहित	२४७०	१५०	३७०५००
				१५०	०
१६	स्तुल खोलाको बाँया किनार (झोलुंगे पुल नजिकैको क्षेत्र) वडा नं ९	बालुवा चोकर, ग्राभेल सहित	३०	१५०	४५००
		बालुवा	६०	१५०	९०००
१७	स्तुल खोलाको बाँया किनार (सरीघम्ता क्षेत्र नजिक) वडा नं ९	ढुंगा चोकर, ग्राभेल सहित	१२००	१५०	१८००००
	जम्मा		१०८२९		१६२४३५०
	गाउँपालिकाको हिसा ६० प्रतिशत			६०%	९७४६१०

उक्त रकम नेपाल सरकारबाट जारी ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा उत्खनन, बिक्री तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७ बमोजिम प्रदेश सरकारसँग ४० प्रतिशत रकम बाँडफाँड गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ।

(ख) नक्सा पास दस्तुर

विद्यमान अवस्था :

स्थानीय सरकारले आफ्नो क्षेत्र भित्र नयाँ घर तथा भवन निर्माण गर्दा वस्ती विकास तथा भवन निर्माण आधारभूत मापदण्ड २०७२ र स्थानीय सरकारले निर्माण गरेको भवन निर्माण मापदण्ड अनुसार नक्सा पास गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । यो नियम लागु हुनु पूर्व निर्माण भएका भवनको अभिलेखीकरण वापत दस्तुर लिन सक्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ। यसको दर रेट आर्थिक ऐनको अनुसूची (१२) सेवा तथा सुविधाको शुल्क शीर्षक भित्र राखिएको छ।

यस आ.व.२०७७/७८ मा कुनै पनि रकम संकलन भएको छैन । चालु आ.व.का लागि यस शीर्षकमा रकम अनुमान नगरिएको र चैत्र ९ गते सम्म रकम संकलन नभएको स्थिति रहेको छ।

सम्भावना:

यस गाउँपालिका क्षेत्रमा हालका दिनमा आवासीय र व्यापारिक दुवै किसिमका घरहरू निर्माण हुँदै गएका छन । आगामी आ.व.मा गाउँपालिका क्षेत्रमा करिब २० वटा भवन निर्माण मापदण्ड २०७२ अनुसार बन्ने, १५ वटा घरहरू अभिलेखीकरण गरिने, २० वटा कच्ची घरहरू निर्माण हुने अनुमान गर्दा तपशिल बमोजिमको दस्तुर संकलन हुने सम्भावना रहेको छ :

तालिका नं. १९: नक्सा पास दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण

भवनको किसिम र बनोट	आगामी आ.व.को अनुमान	दर प्रति वर्ग फिट	क्षेत्रफल	कूल संभावना रकम (रु.)
भवन निर्माण मापदण्ड २०७२ अनुसार बनेका घर	२०	२	१२००	४८०००
अभिलेखीकरण	१५	२	२०००	६००००
कच्ची घर	२०		१०००	२००००
जम्मा	**५५**	४		१२८०००

(ग) व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति दस्तुर)

विद्यमान अवस्था :

स्थानीय सरकारले एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण व्यवसाय इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग आदि कार्य गर्नको लागि अनुमति दिन र सो बापत दस्तुर संकलन गर्न सक्ने प्रावधान छ। गाउँपालिकाले ***"घ" वर्गका निर्माण व्यवसायी इजाजतपत्र सम्बन्धी कार्यविधि २०७५*** तयार गरी सोही अनुरुप इजाजत पत्र दिने व्यवस्था रहेको छ।

आ.व.२०७७/७८ मा यस शीर्षकबाट कुनै रकम संकलन भएको अवस्था रु २ लाख अनुमान गरिएकोमा २ लाख ७३ हजार रकम संकलन भएको थियो । चालु आ.व.२०७८/७९ मा अनुमान गरिएको र रकम संकलन भएको देखिदैन ।

सम्भावना:

गाउँपालिका क्षेत्रमा संचालनमा रहेका स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म, "घ" वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, सहकारी, विद्यालय आदि अनुमति प्रमाणपत्र दिई नियमित गर्नुपर्ने तथा नयाँ संचालनमा आउन चाहनेलाई इजाजत दिने कानूनी व्यवस्था रहेको छ । यस अध्ययनको क्रममा गरिएको छलफलमा हाल ६१ वटा तपशिलका बमोजिमका व्यवसायिक फर्महरू रहेको अनुमान गरिएको छ। त्यस्ता संस्थाहरूलाई दर्ता तथा अनुमति प्रदान गर्दा व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर संकलनको संभावना देहाय अनुसार रहेको देखिन्छ।

तालिका नं. २०: व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण

व्यवसायको प्रकार	संख्या	औषत दर	कूल संभावना रकम (रु.)
घ वर्गका निर्माण व्यवसाय	१०	१००००	१०००००
फार्मेसी, निजी विद्यालय, तालिम प्रदायक संस्था	१०	१०००	१००००
स्थानीय व्यवसायिक फर्म	१५	३५००	५२५००
सहकारी	२६	१०००	२६०००
जम्मा	६१		१८८५००

सुझावहरू

- यसमा एफएम, रेडियो, विद्यालय स्थापना, ब्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युशन, कोचिङ, औषधी पसल, प्लटिङ, ढुगा गिट्टी सर्वेक्षण, उत्खनन्, उपयोग गरे वापतको अनुमति दिन र दस्तुर संकलन गर्न सक्ने।
- आर्थिक ऐनमै दर्ता अनुमति दस्तुर दर निर्धारण गरी संकलन गर्ने

- अनुमति नलिई सञ्चालन गरेमा दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्ने

(ङ) सेवा शुल्क

सम्पत्ति तथा आयश्रोत मूल्याङ्कन सेवा शुल्क (अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क)

विद्यमान अवस्था :

यस गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८ को दफा १३ मा सेवा शुल्क, दस्तुर भनी सम्पत्ति र आयस्रोत मूल्याङ्कन गरी दिए वापत मूल्याङ्कनमा अनुसूची (१२) बमोजिम सेवा शुल्क लिने कुरा उल्लेख गरिएको छ । त्यस अनुसूची ११ नं बुँदामा आयश्रोत प्रमाणित सिफारिस भन्ने उल्लेख गरिएको छ ।

यस शीर्षकबाट संकलन भएको रकम यसै शीर्षकमा नराखिएकोले हालसम्म यस शीर्षकमा शुल्क संकलन भएको देखिदैन ।

संभावना :

गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने घरजग्गा लगायत सम्पत्तिको मुल्याङ्कन र आयश्रोत मूल्याङ्कन सम्बन्धी सेवा बार्षिक २०० घरपरिवारले उपयोग गर्ने र सो वापत रु. २५०० शुल्क निर्धारण गर्दा आगामी आ.व.मा सम्पत्ति तथा मूल्याङ्कन सेवा शुल्कबाट करिब रु.५ लाख सेवा शुल्क संकलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

(च) सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर

विद्यमान अवस्था:

यस गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८ को दफा (१३) को अनुसूचीमा सेवा शुल्क तथा दस्तुर उल्लेख गरेको छ । यसको दर रेट भने अनुसूची १२ मा उल्लेख गरिएको छ ।

आ.व.२०७७/०७८ मा यो शीर्षकवाट रु २८ हजार संकलन भएको देखिन्छ । यस आ.व २०७८/७९. मा रु ५ लाख अनुमान गरिएकोमा चैत्र १२ गतेसम्म रु ५ लाख ५३ हजार संकलन भएको देखिन्छ ।

सम्भावना:

गाउँकार्यपालिका कार्यालय र वडा कार्यलयहरूबाट वार्षिक रुपमा हुने सिफारिस घटना दर्ता दस्तुर, नाता प्रमाणित दस्तुर र अन्य दस्तुर गरी जम्मा ३७५० वटा सिफारिस हुने अनुमान गरिएको छ । शीर्षकगत रुपमा भन्दा सिफारिस वापत ६ लाख, व्यक्तिगत घटना दस्तुरबाट ६० हजार, नाता प्रमाणित दस्तुर रु १ लाख २० हजार र अन्य दस्तुरबाट रु ७५ हजार संकलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ । सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर मध्ये सिफारिश दस्तुर, व्यक्तिगत घटना विलम्ब दस्तुर, नाता प्रमाणित दस्तुर र अन्य दस्तुर गरी जम्मा रु ८ लाख ५५ हजार संकलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

तालिका नं. २१: सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण

क्र.सं.	सिफारिश प्रमाणीकरणको विवरण	आगामी आ.व.को अनुमान	औसत दर (रु.)	कूल संभावना रकम (रु.)
१.	सिफारिश दस्तुर	३०००	२००	६०००००
२.	घटना दर्ता दस्तुर	३००	२००	६००००
३.	नाता प्रमाणित दस्तुर	३००	४००	१२००००
४.	अन्य दस्तुर	१५०	५००	७५०००
	जम्मा	**३७५०**	**७४३**	**८५५०००**

परिच्छेद – चारः आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था

४.१ राजश्व परिचालन संस्थागत तथा नीति विश्लेषण

आरुघाट गाँउपालिकाले राजश्व परिचालनको अवस्थामा सुधार ल्याउनकालागि लिन सक्ने नीतिगत व्यवस्था यस प्रकार रहेको छ :

क) निर्धारित समय भन्दा ढिलो कर तिर्नेलाई जरिवाना तथा छिटो तिर्नेलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गरिनेछ ।

ख) विज्ञापन कर सम्बन्धी सम्भाव्यता अध्ययन गरी न्यूनतम ठेक्का अंक कायम गरिनेछ ।

ग) जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर सम्बन्धी संभाब्यता अध्ययन गरी न्यूनतम ठेक्का अंक कायम गरिनेछ ।

घ) विभिन्न कर दस्तुरहरूको बारेमा स्थानीय संचार माध्यम मार्फत प्रचार प्रसार गर्ने गरिनेछ ।

च) स्थानीय सञ्चार माध्यमको अधिकतम् प्रयोग गरी करदाताहरूलाई कर तिर्न सुसुचित गरिनेछ ।

ङ) गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय र वडा कार्यालयहरू र बजार क्षेत्रमा करबाट संकलन भएको रकम खर्च हुने शीर्षक समावेश गरी फ्लेक्स प्रिन्ट बनाई टाँसिनेछ ।

छ) गाउँपालिकाको आम्दानी र खर्च (विशेष गरी आन्तरिक राजश्व तथा तिनको उपयोग) नियमित रुपमा सार्वजनिक गरिनेछ ।

ज) कर संकलनमा हुन सक्ने चुहावटलाई ध्यानमा राखी अनुगमनलाई थप प्रभावकारी बनाउने छ ।

झ) राजश्व इकाईमा कार्यरत कर्मचारीहरू र वडा सचिवहरूलाई राजश्व संकेत अनुसार राजश्व संकलन गर्न आवश्यक तालिम उपलव्ध गराइनेछ ।

४.२ राजश्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यको पहिचान

संकलित सूचनाको अध्ययन तथा विश्लेषण र छलफल कार्यक्रमबाट प्राप्त सुझावको आधारमा पहिचान भएका यस गाउँपालिकाको राजस्व सुधारको लागि गर्नुपर्ने प्रमुख कार्यहरू देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

- व्यवसायीहरूलाई गाउँपालिका कार्यालयमा दर्ता गराउने
- व्यवसायीहरूलाई उनीहरूले तिर्नुपर्ने राजश्वको जानकारी गराउने
- अनुगमन समिति गठन गरी राजश्व तिरे नतिरेको एकिन गरी नतिरेका भए फोनबाट जानकारी गराउने
- करको दायरा अभिवृद्धि गर्ने
- करदाताहरूलाई राजश्व सम्बन्धी जानकारी गराउनु
- करदातालाई कर तिर्नु हाम्रो दायित्व हो भन्ने बोध गराउनु
- करदाताको दायरा पहिचान गरी तथ्यांक संकलन गर्ने
- कर समयमै तिर्नेलाई पुरस्कार र नतिर्नेलाई जरिवानाको व्वस्था गर्ने
- करको दायरामा ल्याउन नीति नियम बनाउने
- वडा कार्यालयले करदाताको अभिलेख चुस्त दुरुस्त राख्ने
- बैंक मार्फत कर संकलनको व्यवस्था मिलाउने
- वडा कार्यालयको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने
- सरोकारवालासंग अन्तरक्रिया तथा छलफल गर्ने
- थप जनशक्ति परिचालन गर्नुपर्ने

४.३ आय संकलनको संस्थागत क्षमता

क) कार्यकक्ष तथा कार्य स्थलको प्रर्याप्तता

राजश्व इकाईको लागि १ वटा कोठाको व्यवस्था गरिएको छ । १० वटा वडाहरूको कार्यालयमा राजश्व संकलनकालागि कम्प्युटर, प्रिन्टर र स्क्यानरको व्यवस्था गरिएको छ । सबै वडाहरूमा सफ्टवेयर जडान गरी राजश्व संकलन गर्ने गरिएको छ ।

ख) फर्निचर, कम्प्यूटर, प्रिन्टर, यातायातका साधन तथा अन्य भौतिक सुविधाहरू

यस इकाईमा १ वटा कम्प्युटर, १ वटा प्रिन्टर, र १ वटा स्क्यानर १ वटा टेबल र १ वटा दराजको व्यवस्था गरिएको छ ।

ग) राजस्व परिचालन सम्बन्धी प्रक्रियागत र प्रशासनिक व्यवस्था

यस गाउँपालिकाले प्रशासन अनुगमन तथा योजना शाखा अन्तर्गत राजश्व इकाई गठन गरी राजश्व परिचालनसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण कार्यहरू उक्त इकाई मार्फत् हुँदै आईरहेको छ । स्थलगत अवलोकन तथा विभिन्न सूचनाका आधारमा हेर्दा हाल गाउँपालिकाको राजश्व परिचालनको प्रशासनिक व्यवस्था देहायअनुसार रहेको छ :

- राजश्व व्यवस्थापन इकाईमा हाल शाखा अधिकृत १ जना सहायक कम्प्युटर अपरेटर १ जना गरी जम्मा २ जनाबाट राजश्व सम्बन्धी कार्य हुँदै आएको छ ।
- राजश्व उवशाखाका लागि बेग्लै कार्यकक्षको व्यवस्था गरी कम्प्युटर, प्रिन्टर, सफटवेयर तथा फर्निचरको व्यवस्था गरिएको छ ।
- इकाईमा विगत आ.व.मा संकलन भएका राजश्व सम्बन्धी तथ्याङ्क, विभिन्न आर्थिक वर्षहरूको राजश्व बजेट, विभिन्न ठेक्का प्रक्रियाका दस्तावेजहरू, राजश्व परिचालनसंग सम्बन्धित ऐन, कानुन तथा कार्यविधिहरू जस्ता आवश्यक तथ्याङ्क तथा दस्तावेजहरू व्यवस्थित रुपमा राखिएको छ ।
- गाउँपालिकाको राजश्व इकाई तथा १० वटै वडा कार्यालयहरूमा उक्त सफ्टवेयर जडान गरी कम्प्युटरको प्रयोग गरी बिल काटिँदै आएको छ ।
- राजश्व सफ्टवेयर संचालन सम्बन्धी वडा कार्यालयका सम्बन्धित कर्मचारीहरू तथा राजश्व इकाईका कर्मचारीहरूलाई राजश्व सम्बन्धी ज्ञानको कमी रहेको देखिन्छ ।
- सफ्टवेयरमा राजश्वका शीर्षकहरू हाल नेपाल सरकारले व्यवस्था गरेको राजश्व कोड तथा शीर्षक अनुसार पुरा नभएकाले संकलन गरिएको राजश्वका शीर्षकहरू नमिल्दा अन्य करमा रकम काटिने गरेको छ ।

गाउँकार्यपालिका कार्यालयबाट देहायका शीर्षकमा राजश्व संकलन हुने गरेको छ :

- ठेक्का बन्दोवस्त भई संकलन हुने आय
- नक्सापास दस्तुर
- बोलपत्र बिक्री
- घ वर्गको निर्माण व्यवसाय इजाजत दस्तुर
- स्कुलको सिफारिश तथा अनुमती दस्तुर
- वडा कार्यालयबाट संकलन गर्न नमिल्ने विविध सिफारीश दस्तुरहरू
- दण्ड तथा जरिवाना आदि ।

माथि उल्लेखित बाहेकका निम्नलिखित राजश्व वडा कार्यालयले नै संकलन गर्ने गरेको छ :

- मालपोत कर
- सम्पत्ति कर
- घटना दर्ता विलम्ब दस्तुर
- चार किल्ला प्रमाणित
- घरबाटो सिफारिस
- जग्गा नामसारी सिफारिस
- जाति सिफारिस
- आय स्रोत प्रमाणित
- कर चुक्ता सिफारिस
- नाता प्रमाणित दस्तुर
- विद्युत जडान तथा नाम सारी सिफारिस
- बहाल कर
- नक्सापास सिफारिस
- कृषि फर्म सिफारिस
- व्यवसाय कर
- घरजग्गा बहाल कर
- जरिवाना आदि ।

- वडा कार्यालयहरूबाट संकलित राजश्व अनलाइन प्रविधिबाट बिल काट्ने र उठेको रकम दैनिक/साप्ताहिक/मासिक रुपमा बैंक दाखिला गर्ने गरिएको छ ।
- आर्थिक ऐनमा कर, शुल्क र दस्तुर राजश्व अधिकारका सबै शीर्षकहरूमा दर निर्धारण नभएको तथा उपयुक्त शीर्षकमा आम्दानी प्रविष्ट नगरिएको ।
- राजश्वको अनुमान र यथार्थ संकलन बीचको तालमेल कमी रहेको छ ।
- घरले चर्चेको नम्बरी जग्गामा सम्पत्ति कर र त्यसभन्दा बाहेकको जग्गामा मालपोत कर र ऐलानी जग्गा तथा त्यस जग्गामा बनेको घरमा बहाल विटौरी शुल्क लिनुपर्ने
- सम्पत्ति कर व्यवस्थापन कार्यविधि बनाई लागु गर्नुपर्ने
- गाउँपालिकाले राजश्व परिचालनलाई प्रभावकारी बनाउने उद्देश्यका साथ देहाय अनुसारका प्रयासहरू भएका छन
  - *राजश्व इकाई र १० वटै वडामा राजश्व संकलन सफ्टवेयरको प्रयोग गरिएको*
  - *राजश्व इकाईको लागि अलग्गै कोठाको व्यवस्था गरी कम्प्युटरबाट बिल काट्ने प्रणालीको विकास भएको*

घ) राजश्व सम्बन्धी डाटावेस, राजश्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र सोको प्रयोग

राजश्व संकलनको लागि सफ्टवेयर प्रयोग गरिएको छ । यस सफ्टवेयरमा आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरिएका करका दरहरू प्रविष्ट गरिएका छन । सबै सेवाग्राहीको विवरण यस सफ्टवेयरमा प्रविष्ट गरिएको छ । कुनै सेवाग्राहीको नामबाट खोजी गरेपछि नीजले तिर्नुपर्ने राजश्व रकम देखा पर्दछ र कम्प्युटर विलिङ्ग सिष्टमबाट विल उपलब्ध गराइन्छ ।

ङ) कप्यूटर विलिङ्ग प्रणालीको प्रयोग

आर्थिक ऐनमा उल्लेख गरिएका विभिन्न विषयका कर तथा गैर करका दरहरू सफ्टवेयरमा सेट गरिएको छ । कुन शीर्षकको राजश्व हो सोही अनुसार कम्प्युटरमा प्रविष्ट गर्नासाथ नीजले तिर्नुपर्ने शुल्क देखिन्छ । सबै वडामा यस किसिमको सफ्टवेयरको व्यवस्था गरिएको छ । वडाबाट संकलन नगरिने घर नक्सा पास तथा घ वर्गको इजाजत पत्रको लागि गाउँपालिकाको राजश्व इकाईबाट संकलन हुने गर्दछ ।

च) नगद संकलन र वैक दाखिला र अभिलेख व्यवस्थापन

राजश्व संकलनको लागि १० वटै वडा तथा गाउँकार्यपालिकाको कार्यालयबाट संकलन गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ । वडाबाट संकलन भएको रकम दैनिक रुपमा बैंक खातामा जम्मा गर्ने गरिएको छ ।

४.४ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालन

गाउँपालिकाको विगत तीन आर्थिक बर्षको यथार्थ आय, चालु आ.व.२०७८/७९ को अनुमान र चैत्र ९ सम्मको संकलित आयलाई तुलनात्मक रुपमा तलको तालिकामा देखाइएको छ । गत ३ आ.व.को यथार्थ आयको आधारमा वृद्धिदर पत्ता लगाइएको छ । विगतको तथ्यांकको आधारमा वृद्धिदर गणना गर्दा एक्सलमा LOGEST फर्मुलाको प्रयोग गरिएको छ ।

तालिका नं. २२: विगतको ३ आ.व.को यथार्थ र चालु आ.व.को अनुमान र प्राप्तिको अवस्था

क.सं	विवरण	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	वृद्धि दर	२०७८/७९	
		यथार्थ	यथार्थ	यथार्थ		अनुमान	चैत्र ९ सम्मको
क)	**कर तथा गैर कर राजश्व**	५,७२६	१,७१०	५,९७१	२	५,३००	४,९७८
१	**कर**	०	०	१,३५०	०	२,८००	५५५
११३१३	सम्पत्ति कर			१६	०	९२५	८
११३१४	भूमी कर (मालपोत)			१,०७३	०	१,०००	३९१
११३२१	घर बहाल कर			१४८	०	२००	१२०
११४५१	सवारी साधन कर				०		
११४५२	पूर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर				०	१००	
११४७०	विज्ञापन कर				०		
११६३२	जडिबुटी तथा कवाडी कर				०	३०	
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क				०	१५	
११४७१	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर				०	३०	
११६९१	अन्य कर			११३	०	५००	३६
१४६११	व्यवसाय कर				०		
२	**गैर कर**	०	०	४,६२१	०	२,५००	४,४२३
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर				०	२००	२७३
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय				०		
१४२१२	सरकारी सम्पत्ती बिक्रिबाट प्राप्त रकम				०		
१४२१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम				०		
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री				०	२००	१
	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा बिक्री				०		
	फोहरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्क				०		

क्र.सं	विवरण	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	वृद्धि दर	२०७८/७९	
		यथार्थ	यथार्थ	यथार्थ		अनुमान	चैत्र ९ सम्मको
१४२२१	न्यायिक दस्तुर				०		
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी				०		
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क (सम्पत्ती मूल्याङ्कन सेवा शुल्क आदि)				०	१००	५
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क				०		
१४२४२	नक्सापास दस्तुर				०		
१४२४३	सिफारिश दस्तुर			२८	०	५००	५८३
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर				०	२००	१४१
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर				०	२००	५३
१४२४९	अन्य दस्तुर (दर्ता, अनुमति, इजाजत आदि)			४,३४४	०	१,२००	२,२२२
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत				०		
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत			२४९	०	१००	१,४१८
१४५२९	अन्य राजस्व				०		
ख.	**राजस्व बाँडफाँट**	**५७,००७**	**५५,५५४**	**७१,४३१**	**१२**	**८३,२२१**	**५०,३६५**
ख.१	***नेपाल सरकार***	**५७,००७**	**५२,८७१**	**६६,३५९**	**८**	**७८,०९३**	**४६,९८६**
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	५७,००७	५२,८७१	६६,३५९	८	७८,०९३	४६,९८६
१४४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्त:शुल्क				०		
१४१५३	बाँडफाँड भई प्राप्त अन्य रोयल्टी				०		
११४७२	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर				०		
ख.२	***प्रदेश सरकार***	**०**	**२,६८३**	**५,०७२**	**०**	**५,१२८**	**३,३७९**
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर				०		
११४५६	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर		२,६८३	५,०७२	०	५१२८	३३७९
११४७१	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर				०		
११४७२	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर				०		
ग.	**अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण**	**२९४,४८२**	**३३३,२३४**	**३९९,७२१**	**१७**	**४१३,७०० **	**२८७,६०२**
ग.१	***नेपाल सरकार***	**२८३,३९७**	**३१५,३२५**	**३७८,४१३**	**१६**	**३८६,९०३**	**२७०,००४**
१३३११	समानीकरण अनुदान	१३६,४००	१३१,३००	१३१,५००	-२	१३७,६००	१०३,२००
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु	१४६,९९७	१८४,०२५	२४५,९१३	२९	२१८,८७१	१४४,३६६
१३३१३	ससर्त अनुदान पूँजीगत				०	९,५००	६,३३३

क्र.सं	विवरण	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	वृद्धि दर	२०७८/७९	
		यथार्थ	यथार्थ	यथार्थ		अनुमान	चैत्र ९ सम्मको
१३३१४	विशेष अनुदान चालु				०		
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत				०		
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु			१,०००	०		
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत				०	९,८००	८,९००
१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षा समेत)				०	११,१३२	७,२०५
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत				०		
ग.२	***प्रदेश सरकार***	११,०८५	१७,९०९	२१,३०८	३९	२६,७९७	१७,५९८
१३३११	समानीकरण अनुदान	११०८५	१२,९०९	१२,२३१	५	१६,७९७	१२,५९८
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु		५,०००	६,५७७	०		
१३३१३	ससर्त अनुदान पूँजीगत				०		
१३३१४	विशेष अनुदान चालु				०		
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत				०		
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु			२,५००	०		
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत				०	१०,०००	५,०००
१३३१८	अन्य अनुदान चालु				०		
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत				०		
ग.३	**अन्य आन्तरिक अनुदान**	०	०	०	०	०	०
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान				०		
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान				०		
	कूल जम्मा	३५७,२१५	३९०,४९८	४७७,१२३	१६	५०२,२२१	३४२,९४५

४.४.१ *आन्तरिक राजश्व संरचनाको अवस्था*

गाउँपालिकाको विगत ३ आ.व.को यथार्थ आन्तरिक आयको स्रोत अनुसारको संरचना तथा तिनको कूल आन्तरिक आयमा रहेको योगदान तलको तालिकामा देखाइएको छ।

तालिका नं. २३: कूल राजश्वमा शीर्षकगत योगदान (रु. हजारमा)

आय शीर्षक	२०७५/७६ को यथार्थ आय	२०७६/७७ को यथार्थ आय	२०७७/७८ को यथार्थ आय	वृद्धि दर	आ.व.२०७८/७९ को	
					अनुमान	चैत्र ९ सम्मको आय
आन्तरिक आय	५,७२६	१,७१०	५,९७१	२	५,३००	४,९७८
राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय	५७,००७	५५,५५४	७१,४३१	१२	८३,२२१	५०,३६५
वित्तीय हस्तान्तरण तथा अन्य अनुदान	२९४,४८२	३३३,२३४	३९९,७२१	१७	४१३,७००	२८७,६०२
कूल आय	३५७,२१५	३९०,४९८	४७७,१२३	१६	५०२,२२१	३४२,९४५

४.५ राजश्व परिचालनमा रहेका सवालहरू

आरुघाट गाउँपालिकाको राजश्व परिचालन सम्बन्धी सवालहरु यस प्रकार रहेका छन :

(१) **तथ्यांक प्रणाली व्यवस्थीत गर्न नसक्नु :** यस गाउँपालिकामा रहेको वस्तुस्थिति विवरणमा राजश्वसंग सम्बन्धित तथ्यांकहरू समावेश गरिएका छैनन । गाउँ वस्तुस्थिति विवरणको अभावमा गाउँपालिकाको वास्तविक अवस्था चित्रण गर्न नसकिने भएकोले गाउँ वस्तुस्थिति विवरण व्यवस्थीत गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

(२) **करयोग्य क्षेत्र र करदाताको स्पष्ट विवरण नहुनु :** गाउँपालिकामा भएका करदाताको खण्डिकृत तथ्यांक राखिएको छैन । गाउँपालिकाको गाउँ वस्तुस्थिति विवरण तयार गरी करदाताहरूको खण्डिकृत तथ्यांक राख्ने र सोको आधारमा करको दायर फराकिलो पार्नुपर्ने अर्को थप सवालको रुपमा रहेको छ ।

(३) **कर संकलन प्रविधिको प्रयोग :** कर संकलनको लागि सफट्वेयर प्रणाली स्थापना गरिएको छ । सफ्टवेयर प्रणालीमा वडा स्तरका करदाताहरूको विवरण राख्ने र वडा स्तरबाटै कर संकलन गर्ने अभ्यासलाई थप शसक्त पार्नुपर्ने देखिन्छ ।

(४) **करदाता शिक्षा र सुनुवाई प्रणाली:** करदाता शिक्षालाई थप प्रभावकारी बनाउन, एसएमएस र हेल्प डेस्कलाई प्रभावकारी बनाउनुपर्ने देखिन्छ ।

(५) **राजश्वका नयाँ क्षेत्रको पहिचान:** राजश्व अभिबृद्धि गर्ने नयाँ क्षेत्रहरू जस्तै, पर्यटन, फोहरमैला प्रसोधन, कवाडी कर आदी हुन सक्छन् ।

परिच्छेद - पाँचः राजश्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा सूचना विश्लेषण तथा सहभागितामूलक छलफलबाट तयार पारिएको गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ । यस कार्ययोजनालाई कार्यपालिकाबाट स्वीकृत एवं बजेट व्यवस्था गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

५.१ राजश्व सुधारका क्षेत्रहरू

राजश्व सुधारका लागि अपनाउनु पर्ने क्रियाकलापहरू तपशिलमा उल्लेख गरिएको छ। राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको क्रममा प्रक्षेपित आय तथा हाल असुल भएको यथार्थ आय अवस्थाको फरक विश्लेषण गरी सुधारकोलागि उपायहरूको पहिचान गरिएको छ ।

दायराः

राजश्व सुधारको लागि संविधान तथा कानूनले व्यवस्था गरे अनुसार गाउँपालिकाको क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने राजश्वको शीर्षकको छनौट गरिएको छ । गाउँपालिकाको क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने राजश्व शीर्षकको संकलन तथा परिचालन गर्ने संभावना के कस्तो छ सो को पहिचान गरिएको छ । करको आधार (सम्पत्ति, आय, वस्तु तथा सेवाको परिमाण, मूल्य र उपयोग)को पहिचान गरिएको छ । करदाता, उपभोगकर्ता,र सेवाग्राहीको पहिचान पश्चात तीनीहरूको एकिन तथ्याङ्क पत्ता लगाई त्यसको दायरा एकिन गरिएको छ ।

दरः

करदाताको पहिचान पश्चात गाउँपालिकाको क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने करदातालाई करदाताको सामर्थ्यका आधारमा न्यायोचित ढंगबाट करको दर निर्धारण गर्दा गाउँपालिकाको विगतका आर्थिक ऐनको सहायता लिइएको छ। करको दर निर्धारण गर्दा समान दर, प्रगतिशिल वा अनुदारवादी के कस्तो छ सो को समिक्षा गरी सम्पत्ति करमा प्रगतिशिल करको आधारमा संभावना विश्लेषण गरिएको छ । करको दर निर्धारण गर्दा तपशिलमा उल्लेखित विषयमा ध्यान दिइएको छ ।

- छिमेकी स्थानीय सरकारको करको दरसँग तुलना गरिएको छ ।
- नयाँ क्षेत्रको लागि शुरुमा करको दायरामा ल्याउनको लागि न्यून दरबाट विश्लेषण गरिएको छ ।
- सम्पत्ति करलाई प्रगतिशिल करको दर अनुसार सम्भावना विश्लेषण गरिएको छ ।
- सेवाको लागत असुली हुने गरी शुल्कको दर निर्धारण गरिएको छ ।
- करदाताको कर तिर्न सक्ने क्षमता तथा सुविधाको स्तरको आधारमा करको दर निर्धारण गरिएको छ ।
- विगत आ.व.मा लगाइएको कर तथा शुल्कको दरको आधारमा राजश्वका दरहरू निर्धारण गरी सम्भावना विश्लेषण गरिएको छ ।
- प्रशासनिक सहजताको आधारमा करको दायरा निर्धारण गरी राजश्वको संभावना विश्लेषण गरिएको छ ।
- सङ्कलन लागत भन्दा बढी असुली हुन सक्ने क्षेत्रको मात्र सम्भावना विश्लेषण गरिएको छ ।
- व्यवसायलाई प्रतिकूल प्रभाव नपार्ने गरी करको कर निर्धारण गरिएको छ ।
- करको दर निर्धारण गर्दा सम्पत्ति, आय, वस्तु तथा सेवाका आधारमा गरिएको छ ।
- सेवा तथा दस्तुरको लागतका आधारमा करका दरहरू निर्धारण गरिएको छ ।
- राजश्व सङ्कलनको अवस्थालाई विश्लेषण गरी करका दर निर्धारण गरिएको छ ।

- सम्पत्तिको मूल्य तथा उपयोगको आधारमा करका दरहरूको निर्धारण गरी सम्भावना विश्लेषण गरिएको छ ।

पुँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबार व्यवस्थापन :

करदाताको पहिचान, संख्या निर्धारण तथा दायरा निश्चित गरी करका दरहरू न्यायोचित ढंगबाट निर्धारण पश्चात राजश्व प्रशासनमा सुधार ल्याउन नीतिगत व्यवस्था, संगठन संरचनामा सुधार भौतिक सुविधा, मानव संशाधन, प्रविधि र सफ्टवयर, सूचना तथा अभिलेख राख्नुपर्दछ । राजश्वको सुधारको लागि हरेक तथ्याङ्कको अभिलेख राखि राजश्व चुहावट हुन नदिन अनुगमन गर्ने पद्धतिको सिफारिस गरिएको छ ।

५.२ राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा

राजस्व सुधार कार्ययोजनामा समाबेश भएका कतिपय क्रियाकलापहरूका लागि बजेट आवश्यक पर्ने हुन्छ । क्रियाकलाप गर्दा समय मै बजेटको व्यवस्था नभए प्रस्तावित क्रियाकलाप सम्पन्न गर्न नसकिने हुँदा क्रियाकलाप छनौट गर्दा स्रोतको उपलब्धतालाई पनि ध्यान दिइएको छ । साथै बजेटको उपलब्धता अनुसार क्रियाकलाप सम्पन्न हुने हुँदा समय अवधि निर्धारण गर्दा बजेटको उपलब्धतासँग पनि तालमेल हुने गरी निर्धारण गरिएको छ । यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाबाट उपलब्ध भएका र सहभागितामुलक छलफलबाट प्राप्त सूचनाहरूका आधारमा तयार पारिएको गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २४: राजश्व सुधार कार्ययोजना

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	आवश्यक बजेट	जिम्मेवारी
(क) कर राजश्व				
सम्पत्ति कर	- घर र घरले चर्चेको जग्गाको मूल्याङ्कन दर र घर तथा संरचना ह्रासकट्टी समेत मूल्याङ्कन दर समेतको सम्पत्ति कर सम्बन्धी कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने - गाउँपालिका भित्र रहेका सबै सम्पत्ति सम्बन्धी करदाताको पहिचान गरी विवरण अद्यावधिक गरी आर्थिक ऐनमा दर निर्धारण गर्ने	- २०७९ असार मसान्त	५०	- राजश्व इकाई - प्राविधिक शाखा - राजश्व परामर्श समिति
भूमीकर (मालपोत)	- मालपोत संकलन कार्यविधि तयार पारी लागु गर्ने - जग्गाको मुल्यको आधारमा दर निर्धारण गरी करका दर सफ्टवेयरमा मिलाउने - मालपोत करदाताको लगत तयार पार्ने	२०७९ असार मसान्त	३०	- राजश्व इकाई - प्राविधिक शाखा - राजश्व परामर्श समिति
घरजग्गा वहाल कर	- घरजग्गा बहाल कर संकलन कार्यविधि निर्माण गर्ने	२०७९ भाद्र मसान्त	२०	- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व इकाई

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	आवश्यक बजेट	जिम्मेवारी
	- घर तथा जग्गा वहालमा लगाउने घरधनीहरूको लगत संकलन गर्ने ।			- लेखा शाखा - जिन्सी शाखा
व्यवसाय कर	- गाउँपालिका भित्र रहेका व्यवसायीहरूको स्थलगत दर्ता र नवीकरण अभियान सञ्चालन गर्ने	२०७९ मंसिर मसान्त भित्र	१५	- प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - वडा सचिवहरू - राजश्व इकाई
	- करको दायरामा नआएका व्यवसायीलाई गाउँपालिकामा दर्ताको लागि सार्वजनिक सञ्चार माध्यम मार्फत आव्हान गर्ने - घरदैलो कार्यक्रम मार्फत व्यवसाय दर्ता प्रमाणपत्र दिने तथा कर असुली गर्ने	प्रत्येक आर्थिक बर्ष भरी नियमित रुपमा	१०	- राजश्व इकाई - लेखा शाखा - वडा सचिवहरू
	- निर्धारित समय भन्दा ढिलो कर तिर्नेलाई जरिवाना तथा छिटो तिर्नेलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने	प्रत्येक आर्थिक बर्ष भरी नियमित रुपमा		- गाउँपालिका - राजश्व परामर्श समिति - राजश्व इकाई
	- उद्योग बाणिज्य संघ आरुघाटका प्रतिनिधिहरूसँग नियमित छलफल र अन्तरक्रिया गर्ने	निरन्तर		- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व इकाई
विज्ञापन कर	- सम्भाब्यता अध्ययन गरी न्यूनतम ठेक्का अंक कायम गर्ने	आ.व. २०७९/०८० भित्र	१५	- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व इकाई
जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर	- संभाब्यता अध्ययन गरी न्यूनतम ठेक्का अंक कायम गर्ने	आ.व. २०७९/ ०८० भित्र	१०	- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व शाखा
(ख) गैरकर राजश्व				
स्थानीय पूर्वाधार उपयोग सेवा	- तरकारी तथा फलफूल संकलन केन्द्र निर्माण गरी उपयोग सेवा शुल्क असुल गर्ने	आ.व. २०७९/०८० भित्र	१५०	- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व इकाई
	- बस तथा जीप पार्क निर्माण गरी पार्किङ शुल्क संकलन गर्ने	आ.व. २०७९/०८० भित्र	२००	- गाउँसभा, गाउँपालिका - राजश्व परामर्श समिति - राजश्व इकाई
नक्सापास दस्तुर	- ग्रामिण क्षेत्र लगायत शहरी क्षेत्रमा नक्सापास अनिवार्य	आ.व. २०७९/०८० भित्र		- राजश्व परामर्श समिति

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	आवश्यक बजेट	जिम्मेवारी
	गराउने र अभिलेखीकरण तथा नियमित कार्यलाई तिव्रता दिने			- प्राविधिक शाखा - गाउँ कार्यपालिका
अन्य दस्तुर तथा सेवा शुल्क	- गाउँपालिकामा बुझाउनु पर्ने विभिन्न कर दस्तुरहरूको बारेमा स्थानीय संचार माध्यम मार्फत प्रचार प्रसार गर्ने	निरनतर	१०	- गाउँकार्यपालिका - लेखा शाखा - राजश्व इकाई
(ग) राजश्व प्रशासन				
राजश्व संकलन तथा अभिलेख	- राजश्वका सबै क्षेत्र समेट्ने गरी सफ्टवेयरमा करका दर अद्यावधिक गर्ने र करदाताको विवरण सोही सफ्टवेयरमा प्रविष्ट गर्ने	आ.व. २०७९/०८० भित्र	१०	- गाउँकार्यपालिका - राजश्व इकाई
सूचना तथा पारदर्शिता	- गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय र वडा कार्यालयहरू र बजार क्षेत्रमा करबाट संकलन भएको रकम खर्च हुने शीर्षक समावेश गरी फ्लेक्स प्रिन्ट बनाई टास्ने - गाउँपालिकाको आम्दानी र खर्च (विशेष गरी आन्तरिक राजश्व तथा तिनको उपयोग) नियमित रुपमा सार्वजनिक गर्ने	मासिक रुपमा		- गाउँकार्यपालिका - प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - लेखा शाखा - राजश्व इकाई - वडा सचिवहरू
अनुगमन	- करदाताहरूको विवरण अद्यावधिक गर्ने छुटेका करदातालाई करदाताको सूचिमा समावेश गर्ने । - राजश्व अनुगमन कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने - कर संकलनमा हुन सक्ने चुहावटलाई ध्यानमा राखी अनुगमनलाई थप प्रभावकारी बनाउने	- आ.व. २०७९/०८० भित्र अनुगमन प्रत्येक तीन महिनामा	२०	- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व इकाई
करदाता तथा कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यक्रम	- बढी कर तिर्ने वा अन्य किसिमका उत्कृष्ट करदातालाई सम्मान गर्ने - कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनको आधारमा कर्मचारीहरूलाई पुरस्कृत गर्ने	वार्षिक रुपमा (गाउँसभा गर्ने दिनमा)	१०	- प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत - कार्यपालिका
सूचना प्रविधिको	राजश्व इकाईमा कार्यरत कर्मचारीहरू र वडा	२०७८ भाद्र मसान्त सम्म	१५०	राजश्व इकाई र सफ्टवेयर प्रदायक

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	आवश्यक बजेट	जिम्मेवारी
उपयोग	सचिवहरूलाई राजश्व संकेत अनुसार राजश्व संकलन गर्न आवश्यक तालिम उपलव्ध गराउने			संस्था
	जम्मा		७००	

स्रोतः गाउँपालिका स्तरीय कार्यशाला, २०७८

५.३ बजेट अनुमान

राजश्व सुधार कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका क्रियाकलापहरू मध्ये कतिपय कार्यालय सञ्चालन गर्दा नियमित रुपमा गर्न सकिने छ । केही क्रियाकलापहरू गाउँपालिकाको दैनिक कार्य सूचीमा पर्दैनन । दैनिक कार्य सञ्चालनमा नपरेका क्रियाकलापहरूलाई कामको अतिरिक्त भार पर्ने भएकाले त्यस्ता क्रियाकलापहरूकालागि बजेटको व्यवस्था गरिएको छ। यस कार्ययोजनामा सिफारिस गरिएका क्रियाकलापहरू सम्पन्न गर्न ७ लाख रुपैया बजेटको आवश्यकता पर्ने अनुमान गरिएको छ।

परिच्छेद - छः आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूका लागि गाउँपालिकाको राजश्व प्रक्षेपण गरिएको छ । राजश्व प्रक्षेपण गर्दा महालेखा परिक्षकले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ उल्लिखित शीर्षकगत रुपमा गरिएको छ । गाउँपालिकाको राजश्व अधिकार, हालको आय संकलन अवस्था तथा राजश्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात आय संकलनमा पार्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यस प्रक्षेपणले गाउँपालिकाको आय बजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्नेछ ।

६.१ राजश्व प्रक्षेपणका विधिहरू

राजश्व प्रक्षेपणका आधार अनुसार राजश्व सुधार योजनामा कम्तिमा आगामी तीन बर्षको लागि राजश्व प्रक्षेपण गरिएको छ । राजश्वका स्रोतहरूलाई एकिकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ (संशोधन सहित) मा तोकिएको ढाँचा अनुसार आय प्रक्षेपण गरिएको छ । आय प्रक्षेपण गर्दा बस्तुगत विश्लेषण समेतका आधारमा सकेसम्म वास्तविकतासँग मेल खाने गरी गरिएको छ ।

राजश्व प्रक्षेपण गर्दा तपशिलमा उल्लेखित विधिहरू प्रयागे गरिएको छ :

तथ्यांकिय आधार : करदाताको संख्या, करको दर र विद्यमान दायरा सम्बनधी सूचना उपलब्ध भएको शीर्षकमा करदाता संख्या × करको औसत दर × दायरामा ल्याउन सक्ने प्रतिशतबाट प्रक्षेपण गरिएको छ । जस्तै : सम्पत्ति कर, भुमिकर, ब्यवसाय कर, वहाल कर आदि ।

विगतको राजश्व बृद्धिदर (Trend) को आधार : करदाता संख्या सम्वन्धी सूचना प्राप्त हुन नसक्ने र समयानुकुल करका दर परिमार्जन हुँदै आएका स्रोतहरूमा विगतको राजश्वको बृद्धिदरलाई आधारमा प्रक्षेपण गरिएको छ । जस्तै : *नक्सापास, सिफारिस दस्तुर आदि ।*

संभ्कौताको आधार : कुनै शीर्षकमा आम्दानी प्राप्त हुने गरी विगतमा संभ्कौता भएको अवस्थामा सोही सम्भ्कौतालाई आधार मानी राजश्व प्रक्षेपण गरिएको छ । ज*स्तै :विज्ञापन कर, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा विक्री, बहाल विटोरी शुल्क (हाट बजार) आदि ।*

लमसम बृद्धिदर : स्थानीय तहको नियन्त्रणमा नभएका र संभ्कौता पनि नभएका स्रोतहरू र राजस्व शीर्षक प्राप्तीको अवस्था हेरी केही अनुमानित प्रतिशतमा बृद्धि हुने देखिएमा अनुमानमा प्रक्षेपण गरिएको छ । मुल्य वृद्धि तथा जनसंख्या वृद्धिको योग करिव १० प्रतिशत भएकोले सोलाई आधार मानी गत बर्ष प्राप्त आयमा सोही अनुपालमा बृद्धि गरी आय अनुमान गरिएको छ । उदाहरण : नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा अन्य संघसंस्थावाट प्राप्त हुने अनुदान, राजश्व वाँडफाँड आदि ।

अनुमान : कुनै आय स्रोत सम्बन्धी सूचना नभएको र बिल्कुलै नयाँ स्रोतको हकमा अनुमानको आधारमा प्रक्षेपण गरिएको छ ।

शुन्य प्रक्षेपण : कुनै संभावना नभएका आयका स्रोतहरू तथा राजश्व प्राप्त हुने एकीन नभएका स्रोतहरूको प्रक्षेपण गरिएको छैन ।

६.२ राजश्व संकलनमा पर्ने असरको प्रारम्भिक आँकलन

राजश्वको शीर्षकहरूको पहिचान गरी दायरा वृद्धि गर्दै जाँदा गाउँपालिकाको आन्तरिक आयमा उल्लेख्य रुपमा प्रभाव पार्ने देखिन्छ । विगतका आ.व.मा दायरामा नआएका राजश्वका शीर्षकहरूको पहिचान गरी करका दायरामा ल्याउँदा

राजश्वमा उल्लेख्य मात्रामा वृद्धि हुने आकलन गरिएको छ। आगामी आ.व.मा आन्तरिक आयमा समावेश हुने प्रमुख शीर्षकहरू विश्लेषण तपशिलमा उल्लेख गरिएको छ :

क) व्यवसाय कर:

हालसम्म व्यवसाय करबाट यस गाउँपालिकाले आम्दानी गर्न सकेको छैन । यस गाउँपालिकालाई मध्य पहाडी लोकमार्गले छोएर गएको , पुरानो ऐतिहासिक बजार भएको यस ठाउँबाट धार्चे र चुमनुब्री गाउँपालिकासमेतको केन्द्र पर्दछ। त्यसैले यहाँका बजारमा व्यवसाय गर्ने व्यवसायीहरुलाई व्यवसाय करको दायरामा ल्याउँदा यसबाट उल्लेख्य मात्रामा आय संकलन गर्ने अनुमान गरिएको छ।

ख) घरजग्गा बहाल कर:

यस गाउँपालिकामा घरजग्गा बहाल कर विगतका आ.व.मा पनि संकलन भई आएको छ। यो कर बढी मात्रामा व्यवसायिक प्रयोजन तथा संस्थागत रुपमा भाडामा दिने घरधनीबाट प्राप्त गरिँदै आएको छ । व्यक्तिगत प्रयोजनकोलागि भाडामा लगाउँदा भाडा रकमको ५ प्रतिशत मात्र संकलन गर्दा करको दायरामा वृद्धि हुनेछ र आगामी आर्थिक वर्षमा बहाल कर पनि वृद्धि हुँदै जाने अनुमान गरिएको छ।

ग) नक्सा पास दस्तुर :

विगतका आ.व.मा देखि नै नक्सापास दस्तुरको शुरुवात गरिएको छ। यस गाउँपालिकामा बाटोघाटो लगायत अन्य पूर्वाधारको विकास संगै पक्की घर तथा भवनहरूको निर्माण हुँदै गएको पाइन्छ। बस्ती विकास शहरी योजना तथा भवन निमार्ण सम्बन्धी आधारभुत निर्माण मापदण्ड २०७२ अनुसार गाउँपालिकाबाट अनुमती नलिई निर्माण गरिएका घरहरूको घर नक्सा नियमित गर्दा, घरको अभिलेखीकरण गर्दा यस शीर्षकमा उल्लेख्य मात्रामा आय आर्जन हुने सम्भावना रहेको छ।

६.३ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण

राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात्को आगामी तीन वर्ष (आ.व.२०७९/८० देखि २०८१/८२) को लागि राजश्व प्रक्षेपण गरिएको छ। राजश्वको प्रक्षेपण गर्दा विगतका ३ आ.व. को राजश्व वृद्धि दर, चालु आ.व. मा गरिएको अनुमान र चालु आ.व.को चैत्र ९ गते सम्म संकलन भएको आयका आधारमा गरिएको छ। गत आ.व.मा नसमेटिएका आयका शीर्षकहरूको हकमा राजश्व सुधार कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका कार्यक्रमले पार्ने प्रभावलाई मध्येनजर गरी तथ्याङ्कमा आधारित भएर गरिएको छ। स्थानीय तहको आय बृद्धिदर कम्तिमा पनि मूल्य बृद्धि, जनसंख्या बृद्धि र सेवाग्राहीको संख्यामा हुने बृद्धिसंग मिल्दोजुल्दो हुने गरी गरिएको छ । आय प्रक्षेपणका आधारहरूलाई शीर्षकगत रुपमा देहायअनुसार व्याख्या गरिएको छ।

तालिका नं. २५: आगामी आ.व.हरूका लागि राजश्व प्रक्षेपणका आधारहरू (रु. हजारमा)

राजस्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७९/८० कुल संभाव्यता	आगामी आ.व.हरुको लागि प्रक्षेपणको आधार
क.	**आन्तरिक आय तर्फ**	७६०२	
११३१३	सम्पत्ति कर	६९९	आ.व. २०७८/७९ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११३१४	भूमी कर (मालपोत)	२०२६	आ.व. २०७८/७९ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने

राजस्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७९/८० कुल संभाव्यता	आगामी आ.व.हरुको लागि प्रक्षेपणको आधार
११३२१	घर बहाल कर	५३३	आ.व. २०७८/७९ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११४५१	सवारी साधन कर	०	अनुमान नगरिएको
११४५२	पूर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर	०	अनुमान नगरिएको
११४७०	विज्ञापन कर	५९	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको ७० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११६३२	जडिबुटी तथा कवाडी कर	१५०	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क	०	अनुमान नगरिएको
११४७१	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर	०	अनुमान नगरिएको
११६९१	अन्य कर	५००	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको ६० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४६११	व्यवसाय कर	५८९	आ.व. २०७८/७९ मा ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१८९	आ.व.२०७८/७९ मा ९० प्रतिशत र त्यसपछिका वर्षहरुमा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय	०	अनुमान नगरिएको
१४२१२	सरकारी सम्पत्ती बिक्रिबाट प्राप्त रकम	०	अनुमान नगरिएको
१४२१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम		अनुमान नगरिएको
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री	५०	कूल संभावनाको ६० प्रतिशत त्यस पछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
०	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा विक्री	९७५	कूल संभावनाको ७० प्रतिशत त्यस पछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
०	फोहरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्क	०	अनुमान नगरिएको
१४२२१	*न्यायिक दस्तुर*	१०	आ.व. २०७८/७९ मा कुल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२२३	*शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी*	२०	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको १०० प्रतिशत र त्यस पछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क (सम्पत्ती मूल्याङ्कन सेवा शुल्क आदि)	४००	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको १०० प्रतिशत र त्यस पछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क		अनुमान नगरिएको

राजस्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७९/८० कुल संभाव्यता	आगामी आ.व.हरुको लागि प्रक्षेपणको आधार
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	१२८	आ.व. २०७८/७९ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	६००	आ.व. २०७८/७९ मा कुल संभावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४४	ब्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	६०	आ.व. २०७८/७९ मा कुल संभावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	१२०	आ.व. २०७८/७९ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४९	अन्य दस्तुर (दर्ता, अनुमति, इजाजत आदि)	७५	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको ६० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	२०	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	१००	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४५२९	अन्य राजस्व	२००	आ.व. २०७८/७९ मा कूल संभावनाको ६० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
ख.	**राजश्व बाँडफाँट**	८३५३६	
ख.१	***नेपाल सरकार***	*७८०९३*	
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	७८०९३	चालु आ.व.को लागि गरिएको अनुमानमा क्रमशः ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने
१४४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क	०	
१४१५३	बाँडफाँड भई प्राप्त अन्य रोयल्टी	०	अनुमान नगरिएको
११४७२	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर		
ख.२	***प्रदेश सरकार***	५४४३	
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर		चालु आ.व.को लागि गरिएको अनुमानमा क्रमशः ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने
११४५६	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	५३८४	चालु आ.व.मा का लागि गरिएको अनुमान रकममा क्रमशः ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
११४७१	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर		अनुमान नगरिएको
११४७२	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	५९	अनुमान नगरिएको
ग.	**अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण**	४३४३८५	

राजस्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७९/८० कुल संभाव्यता	आगामी आ.व.हरुको लागि प्रक्षेपणको आधार
ग.१	***नेपाल सरकार***	*४०६२४८*	
१३३११	समानीकरण अनुदान	१४४४८०	आ.व. २०७८/७९ मा चालु आ.व. रकममा ५ प्रतिशतले बढ्ने र त्यसपछि क्रमश: १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु	२२९८१५	चालु आ.व.मा का लागि गरिएको अनुमान रकममा क्रमश: ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
१३३१३	ससर्त अनुदान पूँजीगत	९९७५	चालु आ.व.मा का लागि गरिएको अनुमान रकममा क्रमश: ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	०	अनुमान नगरिएको
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत	०	अनुमान नगरिएको
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	०	गत आ.व.मा प्राप्त यथार्थ रकममा क्रमश: ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत	१०२९०	
१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षा समेत)	११६८९	गत आ.व.मा प्राप्त यथार्थ रकममा क्रमश: ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत	०	
ग.२	***प्रदेश सरकार***	*२८१३७*	
१३३११	समानीकरण अनुदान	१७६३७	चालु आ.व.को अनुमानमा ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु	०	गत आ.व.को यथार्थ रकममा ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने
१३३१३	ससर्त अनुदान पूँजीगत	०	
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	०	गत आ.व.को यथार्थ रकममा ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत	०	
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	०	चालु आ.व.को अनुमानमा ५ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत	१०५००	
१३३१८	अन्य अनुदान चालु	०	अनुमान नगरिएको
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत	०	
ग.३	**अन्य आन्तरिक अनुदान**	*०*	
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान		अनुमान नगरिएको
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान		
कूल जम्मा		५२५५२३	

६.४ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण

गाउँपालिकाको आगामी ३ वर्षको प्रक्षेपित आयको विवरण आय शीर्षकको संभाव्य आधार तथा राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानी गरिएको छ । राजश्वको प्रक्षेपण गर्दा राजश्व कोडको आधारमा गरिएको छ ।

तालिका नं. २६: आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

राजस्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७७/७८ को यथार्थ	२०७८/७९ को अनुमान	प्रक्षेपित आय(आगामी तीन आ.व.को)		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
क.	**आन्तरिक आय तर्फ**	५९७१	५५००	५९६८	६५६५	७२२३
११३१३	सम्पत्ति कर	१६	९२५	५५९	६१५	६७७
११३१४	भूमी कर (मालपोत)	१,०७३	१,०००	१६२१	१७८३	१९६१
११३२१	घर बहाल कर	१४८	२००	४२६	४६९	५१६
११४५१	सवारी साधन कर	०	०	०	०	०
११४५२	पूर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर	०	१००	०	०	०
११४७०	विज्ञापन कर	०	०	४१	४५	५०
११६३२	जडिबुटी तथा कवाडी कर	०	३०	१५०	१६५	१८२
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क	०	१५	०	०	०
११४७१	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर	०	३०	०	०	०
११६९१	अन्य कर	११३	५००	३००	३३०	३६३
१४६११	व्यवसाय कर	०	०	४७१	५१८	५७०
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	०	२००	१७०	१८७	२०५
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय	०	०	०	०	०
१४२१२	सरकारी सम्पत्ती बिक्रिबाट प्राप्त रकम	०	०	०	०	०
१४२१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम	०	०	०	०	०
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री	०	२००	३०	३५	४०
०	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा बिक्री	०	०	६८२	७५०	८२५
०	फोहरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्क	०	०			
१४२२१	*न्यायिक दस्तुर*	०	०	१०	११	१२
१४२२३	*शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी*	०	०	२०	२२	२४
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क (सम्पत्ती मूल्याङ्कन सेवा शुल्क आदि)	०	१००	५००	५५०	६०५
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क	०	०	०	०	०
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	०	०	१०२	११३	१२४
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	२८	५००	४८०	५२८	५८१
१४२४४	ब्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	०	२००	४८	५३	५८

राजस्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७७/७८ को यथार्थ	२०७८/७९ को अनुमान	प्रक्षेपित आय(आगामी तीन आ.व.को)		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	०	२००	९६	१०६	११६
१४२४९	अन्य दस्तुर (दर्ता, अनुमति, इजाजत आदि)	४,३४४	१,२००	४५	५०	५४
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	०	०	१६	१७	१८
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	२४९	१००	८०	८८	९७
१४५२९	अन्य राजस्व	०	०	१२०	१३२	१४५
ख.	**राजश्व बाँडफाँट**	**७१,४३१**	**८३,२२१**	**८७,६८७**	**९२,०७३**	**९६,६७८**
ख.१	***नेपाल सरकार***	***६६३५९***	***७८०९३***	***८१९९८***	***८६०९८***	***९०४०२***
११४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	६६,३५९	७८,०९३	८१९९८	८६०९८	९०४०२
११४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क	०	०			
१४१५३	बाँडफाँड भई प्राप्त अन्य रोयल्टी	०	०	०	०	०
११४७२	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	०	०			
ख.२	***प्रदेश सरकार***	**५०७२**	**५१२८**	**५६८९**	**५९७५**	**६२७६**
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	०	०	०	०	०
११४५६	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	५,०७२	५,१२८	५६५४	५९३६	६२३३
११४७१	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर	०	०	०	०	०
११४७२	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	०	०	३५	३९	४३
ग.	**अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण**	**३९९७२१**	**४१३७००**	**४६३०१४**	**४८६१६४**	**५०९५००**
ग.१	***नेपाल सरकार***	***३७८४१३***	***३८६९०३***	***४२५९७६***	***४४७२७५***	***४६९६३९***
१३३११	समानीकरण अनुदान	१३१,५००	१३७,६००	१५१७०४	१५९२८९	१६७२५४
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु	२४५,९१३	२१८,८७१	२४१३०५	२५३३७१	२६६०३९
१३३१३	ससर्त अनुदान पूँजीगत	०	९,५००	१०४७४	१०९९७	११५४७
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	०	०	०	०	०
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत	०	०			
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	१,०००	०	१०८०५	११३४५	११९१२
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत	०	९,८००			
१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षा समेत)	०	११,१३२	११६८९	१२२७३	१२८८७
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत	०	०			
ग.२	***प्रदेश सरकार***	***२१३०८***	***२६७९७***	***३७०३७***	***३८८८९***	***३९८६१***
१३३११	समानीकरण अनुदान	१२,२३१	१६,७९७	१८५१९	१९४४५	२०४१७
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु	६,५७७	०	०	०	०
१३३१३	ससर्त अनुदान पूँजीगत	०	०			
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	०	०	०	०	०

राजस्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७७/७८ को यथार्थ	२०७८/७९ को अनुमान	प्रक्षेपित आय(आगामी तीन आ.व.को)		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत	०	०			
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	२,५००	०	१८५१९	१९४४५	१९४४५
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत	०	१०,०००			
१३३१८	अन्य अनुदान चालु	०	०	०	०	०
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत	०	०			
ग.३	**अन्य आन्तरिक अनुदान**	*०*	*०*	*०*	*०*	*०*
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान	०	०	०	०	०
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान	०	०			
कूल जम्मा		४७७१२३	५०२४२१	५५६६६८	५८४८०२	६१३४०१

परिच्छेद - सात: अपेक्षित नतिजा

७.१ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण शारांश

कुल आयमा आन्तरिक आयको योगदानको विश्लेषण गर्दा गत वर्ष १.२५ प्रतिशत र चालु आ.व.मा गरिएको अनुमानको आधारमा १.०९ प्रतिशत देखिन्छ। अन्तिम वर्ष २०८१/८२ मा १.१८ प्रतिशत हुन सक्ने देखिन्छ। आय शीर्षकको संभाव्य आधार तथा राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानी गाउँपालिकाको ३ वर्षको प्रक्षेपित आयको विवरण शारांशमा तल दिइएको छ।

तालिका नं. २७: आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण शारांश (रु. हजारमा)

क्र. सं.	राजश्व शीर्षक	२०७७/७८ को यथार्थ	२०७८/७९ को अनुमान	प्रक्षेपित आय(आगामी तीन आ.व.को)		
				२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
क.	**आन्तरिक आय**	५९७१	५५००	५९६८	६५६५	७२२३
ख.	**राजश्व बाँडफाँड**	७१४३१	८३२२१	८७६८७	९२०७३	९६६७८
	नेपाल सरकार	*३७८४१३*	*३८६९०३*	*४२५९७६*	*४४७२७५*	*४६९६३९*
	प्रदेश सरकार	*५०७२*	*५१२८*	*५६८९*	*५९७५*	*६२७६*
ग.	**अनुदान तथा वित्तिय हस्तान्तरण**	३९९७२१	४१३७००	४६३०१४	४८६१६४	५०९५००
	संघीय सरकार	*३७८४१३*	*३८६९०३*	*४२५९७६*	*४४७२७५*	*४६९६३९*
	प्रदेश सरकार	*२१३०८*	*२६७९७*	*३७०३७*	*३८८८९*	*३९८६१*
	अन्य आन्तरिक अनुदान	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*
	जम्मा	४७७१२३	५०२४२१	५५६६६८	५८४८०२	६१३४०१
कुल आयमा आन्तरिक आयको योगदान (प्रतिशत)		१.२५	१.०९	१.०७	१.१२	१.१८

७.२ आय प्रक्षेपणको तुलनात्मक विश्लेषण

यस गाउँपालिकाको आन्तरिक आय, राजश्व बाँडफाँड, अनुदान तथा वितीय हस्तान्तरण सम्बन्धी विवरण यस प्रकार रहेको छ।

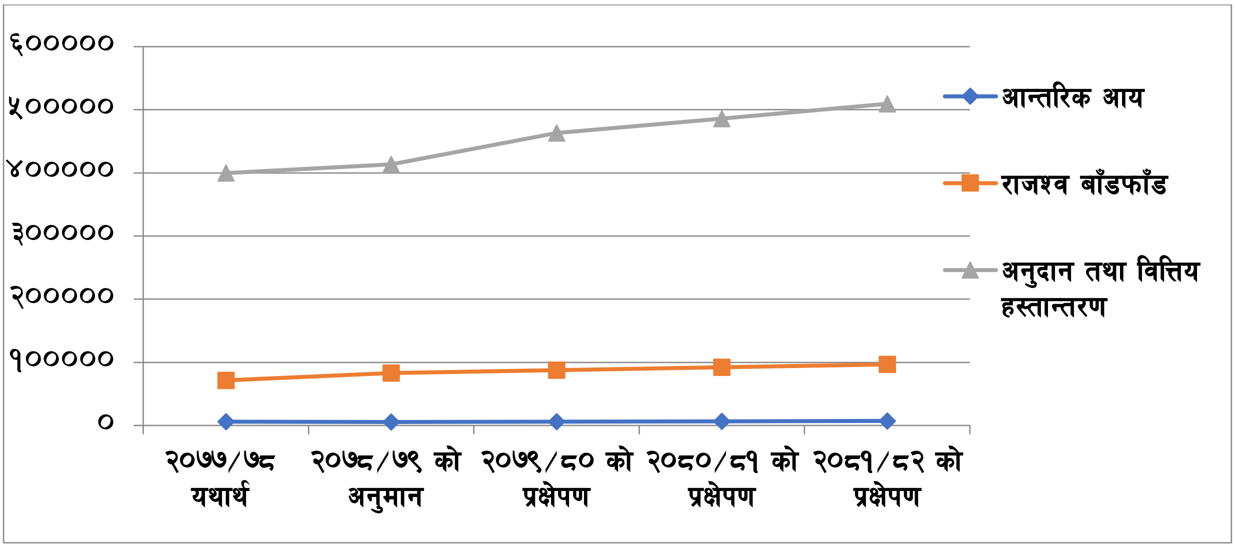

७.३ नतिजा तालिका

राजश्व सुधार कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका क्रियाकलापहरू सम्पन्न गर्दा यस गाउँपालिकाको तपशिलमा उल्लेखित असर, प्रतिफल प्राप्त गरेको हुनेछ ।

क्र.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष (२०७८/७९)	आधार वर्ष (२०८१/८२)
असर	कूल बजेटमा आन्तरिक राजश्व वा करको हिस्सामा अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।	आन्तरिक आय	रु हजारमा	५९७१	७२२३
		आन्तरिक आयको हिस्सा	प्रतिशत	१.०९	१.१८
(क)	**कर राजश्व**				
प्रतिफल १	सम्पत्ति कर सम्बन्धी कार्यविधि निर्माण तथा करदाताको अभिलेख तयार भएको हुनेछ ।	सम्पत्ति कर	हजारमा	५५००	७२२३
		करदाता	संख्या		५९५०
प्रतिफल २	मालपोत संकलन कार्यविधि निर्माण भई जग्गाको मूल्य अनुसारको दर निर्धारण भएको हुनेछ ।	मालपोत	हजारमा	१,०००	१९६१
		करदाता	संख्या		५९५०
प्रतिफल ३	मालपोत करदाताको अभिलेख तयार भई करका दर सफ्टवेयरमा समावेश भएको हुनेछ ।	करदाता	संख्या		५९५०
प्रतिफल ४	घरजग्गा वहाल करको कार्यविधि तयार भई सफ्टवेयर तयार भएको हुनेछ ।	कार्यविधि	संख्या	०	१
प्रतिफल ५	घर तथा जग्गा वहालमा लगाउने घरधनीहरूको लगत संकलन भएको हुनेछ ।	बहाल कर तिर्ने करदाता	संख्या		२४३
प्रतिफल ६	सबै व्यवसायीहरू व्यवसाय करको दायरामा आएका हुनेछन ।	व्यवसायीहरूको स्थलगत दर्ता र नवीकरण अभियान	पटक	०	२
		सार्वजनिक सञ्चार माध्यमबाट मार्फत आब्हान	पटक	निरन्तर	
		दर्ता भएका व्यवसाय	संख्या	०	४७१
		उद्योग बाणिज्य संघका प्रतिनिधिहरूसँग छलफल र अन्तरक्रिया	पटक	०	त्रैमासिक
प्रतिफल ७	घरदैलो कार्यक्रम मार्फत व्यवसाय दर्ता प्रमाणपत्र वितरण तथा कर असुली कार्य	घरदैलो कार्यक्रम	पटक	०	त्रैमासिक

क्र.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष (२०७८/७९)	आधार वर्ष (२०८१/८२)
	सञ्चालनमा आएको हुनेछ ।				
(ख)	**गैरकर राजश्व**				
प्रतिफल १	स्थानीय पूर्वाधार उपयोग सेवा शुल्क असुल भएको हुनेछ ।	तरकारी तथा फलफूल संकलन केन्द्र	सख्या	०	१
प्रतिफल २		बस पार्क तथा पार्किङ्ग स्थल	संख्या	०	१
		फोहरमैला व्यवस्थापन संकलन	पटक	निरन्तर	
प्रतिफल ३	ग्रामिण क्षेत्र लगायत शहरी क्षेत्रमा नक्सापास तथा अभिलेखीकरण कार्य अनिवार्य रुपमा सञ्चालनमा आएको हुनेछ ।	नक्सा पास भएका घर	संख्या	०	२०
		अभिलेखीकरण भएका घर	संख्या	०	१५
ग)	**तथ्याङ्क व्यवस्थापन राजश्व परिचालन**				
प्रतिफल १	करका शीर्षकहरू तथ्याङ्क व्यवस्थापन प्रणालीमा आवद्ध भएको हुनेछ ।	तथ्याङ्क व्यवस्थापन प्रणालीमा आवद्ध सूचना प्रणाली	संख्या		
प्रतिफल २	कर दाता शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछ ।	करदाता शिक्षा कार्यक्रम	संख्या	०	२
(घ)	**राजश्व प्रशासन**				
प्रतिफल १	राजश्वका सबै क्षेत्र समेट्ने गरी सफ्टवेयरमा करका दर अद्यावधिक गरी करदाताको विवरण सोही सफ्टवेयरमा प्रविष्ट भएको हुनेछ ।	सफ्टवेयरमा प्रविष्ट भएका करका शीर्षक	संख्या		६
प्रतिफल २	करदाताहरूको विवरण अद्यावधिक गरी छुटेका करदातालाई करदाताको सूचिमा समावेश भएका हुनेछन् ।	सफ्टवेयरमा प्रविष्ट भएका करदाता	संख्या	–	
	करदाता तथा कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछ ।	कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनको आधारमा कर्मचारीहरूलाई पुरस्कृत गर्ने	पटक	०	१
		बढी कर तिर्ने वा अन्य किसिमका उत्कृष्ट करदातालाई सम्मान कार्यक्रम	पटक	०	१
		कर्मचारीहरूलाई तालिम सञ्चालन	पटक	०	३

परिच्छेद - आठः कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

८.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन

यस दस्तावेजको परिच्छेद ५ मा उल्लेखित राजश्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश गरिएका कार्यक्रमहरूलाई कार्यान्वयनमा ल्याएको खण्डमा मात्र प्रक्षेपणमा उल्लेख गरिएको लक्ष पुरा हुन सक्दछ । कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका कार्यहरू सम्पन्न गर्न गाउँपालिकाले आफ्नै बजेट तथा अन्य सहयोगी निकाय तथा परियोजनाहरूबाट पनि सहयोग लिन सक्नेछ । गाउँपालिकाले आफ्नो बार्षिक योजना तथा बजेटमा राजश्व सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत निम्न क्रियाकलापहरू सञ्चालनका लागि बजेट व्यवस्था गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- राजश्व इकाई तथा वडा कार्यालयमा जडान गरिएको सफ्टवेयरमा आयका सबै शीर्षकहरूको दर समावेश गर्ने
- सम्पत्ति कर, मालपोत कर, घरजग्गा बहाल कर, तथा बहाल बिटौरी शुल्कको व्यवस्थापनका लागि आवश्यक कार्यविधिहरू तयारी
- करदाता शिक्षा कार्यक्रम तथा राजश्व संकलन शिविर सञ्चालन
- कर्मचारीहरूको क्षमता विकास तथा कर्मचारी प्रोत्साहन प्याकेज
- पार्किङ शुल्क तथा पर्यटन शुल्कको स्रोतहरूको विस्तृत सम्भाब्यता अध्ययन
- राजश्व संकलनको अनुगमन

गाउँपालिकालाई प्रदान गरिएको राजश्व अधिकारहरू मध्ये कतिपय अधिकारहरू विगतदेख नै उपयोग गरिँदै आएको छ । विगतका आ.व.मा नसमेटिएका राजश्वका अधिकारहरूमध्ये आय संकलन हुन सक्ने क्षेत्रहरूको पहिचान गरी प्राथमिकता निर्धारण गरी कार्यान्वयन गर्नु उचित हुन्छ ।

८.२ श्रोत व्यवस्थापन

यस राजश्व सुधार कार्ययोजनामा प्रस्तावित राजश्व सुधारका कार्यहरूलाई कार्यान्वयन गर्न गाउँपालिकाले आगामी आ.व.को बार्षिक बजेट तथा कार्यक्रममा समावेश गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ । यसका अलावा प्रस्तावित कार्यहरूलाई नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, विकास साझेदार निकाय तथा निजी संघ/संस्थाहरूसँग समेत समन्वय, सहकार्य र साझेदारी गरी कार्यान्वयनको व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

८.३ कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ मा गरिएको व्यवस्था अनुसार यस राजश्व सुधार कार्ययोजनाले राजश्व परामर्श समितिलाई राजश्वका स्रोत, दायरा तथा दरको विश्लेषण गरी अन्तरिक आम्दानीका स्रोतहरू पहिचान गर्न र स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिलाई आय अनुमान गर्ने कार्यमा सहयोग गर्दछ ।

आरघाट गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजनाले निर्धारण गरेको अपेक्षित उपलब्धी हासिल गर्न कार्ययोजनामा तय गरिएका कार्यनीति र कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि स्थानीय राजश्व परामर्श समितिलाई बढी जिम्मेवारी बनाईनेछ । साथै स्थानीय राजश्व परामर्श समितिलाई सहजीकरण गर्न गाउँपालिका अध्यक्षको संयोजकत्वमा राजश्व सुधार कार्ययोजनाको प्रगति सम्बन्धी अनुगमन गर्न एक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समिति गठन गरिनेछ ।

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिको संरचना :

१)	अध्यक्ष	:	संयोजक
२)	उपाध्यक्ष	:	उपसंयोजक
३)	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	:	सदस्य
४)	आर्थिक विकास समिति संयोजक	:	सदस्य
५)	प्रतिनिधी, आरघाट उद्योग बाणिज्य संघ	:	सदस्य
६)	प्रतिनिधि, नागरिक समाज वा टोल विकास संस्था	:	सदस्य
७)	राजश्व इकाई प्रमुख	:	सदस्य सचिव

उद्योग बाणिज्य संघ र नागरिक समाजको तर्फका प्रतिनिधित्व गर्ने सदस्यलाई यस समितिले निर्णय गरी आमन्त्रित सदस्यका रुपमा समितिमा समावेश गर्न सक्नेछ ।

गाउँकार्यपालिकाले आवश्यकता महशुश गरेमा अन्य विषय विज्ञ व्यक्तिहरूलाई पनि आमन्त्रित सदस्यका रुपमा समितिमा राख्न वा समितिको बैठकमा बोलाई आवश्यक सल्लाह सुझाव लिन सक्नेछ । अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिको बैठक कम्तिमा चौमासिक रुपमा बस्नेछ तर समितिले आवश्यकता ठानेमा आवश्यकता अनुसार जतिपटक पनि बैठक बस्न सक्नेछ ।

अनुगमन समितिले निम्नानुसार कार्य गर्नेछ ।

- राजश्व सुधार कार्ययोजनामा समाबेश भएका क्रियाकलापहरूका लागि आवश्यक पर्ने बजेटको व्यवस्थाका लागि आवश्यक कार्य गर्ने र गाउँसभाबाट परित गराउने ।
- सबै क्रियाकलापहरूलाई अलग अलग रुपमा बजेट विनियोजन गर्न संभव नभएको अवस्थामा कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि एकमुष्ठ बजेटको माग गर्ने ।
- स्वीकृत कार्ययोजनामा समावेश भएका क्रियाकलाप छुट्याई जिम्मेवार सम्बद्ध शाखा/इकाईका कर्मचारीलाई जिम्मेवारी तोक्ने ।
- जिम्मेवार शाखा वा कर्मचारीले आफुसँग सम्बन्धित कार्यजिम्मेवारी पुरा गरे नगरेको अनुगमन गर्नु पर्नेछ ।
- जिम्मेवार शाखा/इकाई वा पदाधिकारीहरूबाट उनीहरूको जिम्मेवारी भित्रका क्रियाकलापको प्रगति विवरण चौमासिक रुपमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत मार्फत संकलन गरी समीक्षा गर्ने ।
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिबाट प्राप्त सुझावहरूलाई राजश्व परामर्श समितिमा वा गाउँकार्यपालिकाको बैठकमा पेश गरी आवश्यक कार्वाही गराउने ।
- राजश्व सुधार कार्ययोजनामा भएको क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनको अवस्थाको समीक्षा गरी आवश्यक परेमा क्रियाकलाप संसोधन वा थप गर्न तथा जिम्मेवारीहरूको हेरफेर गर्नको लागि राजश्व परामर्श समिति समक्ष सिफारिस गर्ने ।

प्रक्षेपित राजश्व असुलीमा देखिएका समस्याहरूको समधानका लागि आवश्यक कार्यका लागि गाउँकार्यपालिकामा प्रस्ताव पेश गर्नुपर्नेछ । यो राजश्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि निम्न चार तहको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन व्यवस्था सिफारिश गरिएको छ ।

(क) कार्यालय स्तरको अनुगमन :

यो राजश्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन भए नभएको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनकालागि प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, राजश्व इकाई तथा अन्य सम्बन्धित शाखाका प्रतिनिधिहरू तथा वडा सचिवहरूलाई जिम्मेवार बनाउनु पर्दछ । गाउँपालिकाले कम्तिमा महिनाको एक पटक बैठक बसी कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन भए नभएको, राजश्व असुलीको लक्ष्य अनुसार असुली भए नभएको, लक्ष हासिल गर्ने दिशातर्फ उन्मुख भए नभएको समीक्षा गरी आवश्यक नीतिगत एवं कार्यगत निर्णयहरू गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ ।

(ख) राजश्व परामर्श समितिबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन :

राजश्व परामर्श समितिले राजश्व सुधार योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था तथा आय संकलनको अवस्थाको नियमित अनुगमन गरी कार्यपालिकालाई चौमासिक रुपमा आवश्यक परामर्श प्रदान गर्नुपर्दछ । त्यसैगरी आगामी आ.व.को लागि आयको अनुमान गर्नुभन्दा पूर्व विगतको आर्थिक ऐनको मूल्याङ्कन गरी आयका स्रोत, दर तथा दायरा र व्यवस्थापनमा हेरफेर गर्नुपर्ने भएमा सुधारकालागि क्रियाकलाप सिफारिश गर्ने र त्यसैको आधारमा आयको अनुमान गर्नु पर्दछ । यसका अतिरिक्त आर्थिक बर्षको समाप्ती पश्चात राजश्व सुधार योजनाको समिक्षा गर्नुपर्दछ ।

(ग) कार्यपालिकाबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन :

कार्यपालिकाको बैठकले राजश्व परामर्श समितिले प्रस्तुत गरेका सुझावहरूलाई छलफलमा ल्याई आवश्यक निर्णय गर्नुपर्ने हुन्छ । समितिले प्रस्तुत गरेका सुझावहरूमा आवश्यक छलफल गरी राजश्व सुधार योजना तथा आय असुली अवस्थाको समीक्षा गरी आवश्यक नीतिगत तथा कार्यगत निर्णय गर्नुपर्ने भएमा आवश्यक निर्णय गर्नुपर्दछ ।

(घ) वाह्य अनुगमन तथा मूल्याङ्कन :

राजश्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनको पश्चात आन्तरिक राजश्वमा के कति सुधार भयो वा सुधारोन्मुख छ भनी गाउँपालिकाले गरेको राजश्वको प्रक्षेपणलाई आधार मानेर संघिय अर्थ मन्त्रालय तथा राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, प्रदेश मन्त्रालय, दातृ निकायहरू आदिले अनुगमन गर्न सक्नेछन ।

अनुसूचीहरू

अनुसूची १ : सन्दर्भ सामग्रीहरू

सन्दर्भ सामग्री	अध्ययनको विषय क्षेत्र
नेपालको संविधान	- राज्यको संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड (भाग ५: धारा ५६ देखि ६० सम्म) - स्थानीय आर्थिक प्रणाली (भाग १९ : धारा २२८ देखि २३० सम्म) - संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारको अधिकार सूची (अनुसूची ५ देखि ९ सम्म)
स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४	- गाउँ/नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार (परिच्छेद: ३) - गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको वित्तिय अधिकार क्षेत्र (परिच्छेद: ९) - गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको आर्थिक कार्य प्रणाली (परिच्छेद: १०)
अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४	- राजश्वको अधिकार (परिच्छेद: २) - राजश्वको बाँडफाँड (परिच्छेद: ३) - अनुदानको व्यवस्था (परिच्छेद: ४) - वैदेशिक सहायता तथा ऋण (परिच्छेद: ५) - आय व्ययको प्रक्षेपण गर्ने (दफा: १८) - राजश्व प्रस्ताव तयार गर्ने (दफा: १९) - वित्तिय अनुशासन (परिच्छेद: ८) - नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारले लगाउन सक्ने कर (अनुसूची - १, २ र ३) - प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँड (अनुसूची -४)
राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४	- प्राकृतिक स्रोतको परिचालन, राजश्व बाँडफाँड तथा अनुदान (परिच्छेद ४)
केही नेपाल ऐनलाई संसोधन गर्न बनेको ऐन	- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा स्थानीय तहको राजश्व अधिकार सम्बन्धी विषयमा भएका गरिएका संशोधनहरू
नेपाल सरकारको वार्षिक वजेट वक्तव्य र आर्थिक ऐनहरू	- स्थानीय तहको राजश्व अधिकार क्षेत्रमा भएका वा हुने संशोधित प्रावधानहरू
प्रदेश सरकारको वार्षिक वजेट वक्तव्य र प्रदेश आर्थिक ऐनहरू	- स्थानीय तह र प्रदेश सरकारबीच साझा अधिकार सूचीका विषयमा प्रदेश कानूनले गरेका व्यबस्थाहरू
एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गिकरण र व्याख्या, २०७४	- स्थानीय तहको राजश्व प्रक्षेपणको ढाँचामा एकरुपताका लागि
स्थानीय तहको वस्तुगत विवरण (प्रोफाईल)	- स्थानीय तहको राजश्व अधिकार क्षेत्रमा पर्ने स्रोतहरूको आधार (Base) बारेको सूचना र तथ्याङ्क ।

सन्दर्भ सामग्री	अध्ययनको विषय क्षेत्र
स्थानीय तहका विभिन्न आर्थिक वर्षहरूको योजना, बजेट तथा कार्यक्रमहरू	- स्थानीय राजश्व र आयको प्रवृत्ति विश्लेषण
संघ तथा प्रदेशले उपलब्ध गराएका कार्यविधि, दिग्दर्शन, ऐन कानुनका नमुनाहरू	- स्थानीय तहको राजश्व अधिकारको उपयोगका लागि कानूनी र नीतिगत व्यबस्था
अन्य स्थानीय तहले विगतमा तर्जुमा गरेका कार्ययोजनाहरू	- सन्दर्भ सामग्रीको रुपमा
अन्य दस्तावेजहरू …………	- सन्दर्भ सामग्रीको रुपमा

अनुसूची २ : तथ्याङ्क र सूचना संकलनका लागि प्रयोग गरिएको सूची तथा फारम

राजश्व सुधार कार्ययोजना(RIAP)

तथ्याङ्क संकलन फारम

.....................................गाउँ/नगरपालिका

क. राजश्वका स्रोतहरू तथा हालको परिचालन अवस्था

क.सं.	आयका प्रकार	सम्भावना भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको	संकलन भएको/नभएको	कैफियत
क.१	**कर तर्फ**				
१	सम्पत्ति कर				
२	भूमिकर (मालपोत)				
३	घर जग्गा बहाल कर				
४	व्यवसाय कर				
५	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)				
६	जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर				
७	विज्ञापन कर				
क.२.	**अन्य राजश्व**				
	शुल्क, सेवा शुल्क तथा महशुल				
१	वहाल विटौरी शुल्क				
२	पार्किङ्ग शुल्क				
३	पर्यटन शुल्क				
४	परिक्षा शुल्क				
५	निर्माण, संचालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क				
६	केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाईडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क				
७	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क				
८	फोहरमैला ब्यवस्थापन शुल्क				
९	अस्पताल संचालन				
१०	एम्बुलेन्स संचालन				
११	दमकल संचालन				
१२	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क				
१३	स्थानीय खानेपानी महसुल				
१४	स्थानीय विद्युत महसुल				
	दस्तुर				
१	नक्सापास दस्तुर				
२	सिफारिश/प्रमाणित दस्तुर				
३	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर				
४	नाता प्रमाणित दस्तुर				
५	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर				

क.सं.	आयका प्रकार	सम्भावना भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको	संकलन भएको/नभएको	कैफियत
	बिक्री तथा अन्य आय				
१	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको विक्री				
२	काठ, दाउरा, जराजुरी, दहत्तर, बहत्तर बिक्री				
३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम				
४	सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त				
५	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय				
६	न्यायिक दण्ड जरिवाना				
७	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना				
८	अन्य राजश्व				

ख. करदाता तथा कर संकलन सम्बन्धी विवरण

क.सं.	आयका प्रकार	हाल सम्म दर्ता भएको संख्या	गत आ.व. २०७६/०७७		कैफियत
			कर तिर्नेको संख्या	संकलित रकम	
१	सम्पत्ति कर				
२	भूमिकर (मालपोत)				
३	घर जग्गा बहाल कर				
४	व्यवसाय कर				
५	सवारी कर				

ग. राजश्वमा आधारित तथ्याङ्क तथा सूचनाहरू

ग.१ भवन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित संख्या	बहालमा भएको संख्या	औसत मासिक बहाल दर
१	व्यापारीक प्रयोजनकालागि निर्मित भवन/घरहरू *(नोटः नीजि अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नीजि विद्यालय तथ क्याम्पस आदी)*			
२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरू			
३	आवासिय भवन/घरहरू			
	कच्ची घरहरू (कच्चीजोडाई तथा छानाा)			
	अर्ध कच्ची घरहरू (माटोको जोडाई र कंक्रिट वा स्टिलको छाना भएका)			
	पिलर सिस्टम नभएको पक्कि घर (Without RCC Frame Structure)			
	पिलर सिस्टम भएको पक्कि घर (With RCC Frame Structure)			
जम्मा				

ग.२ जग्गा सम्बन्धी विवरण *(नोटः जग्गाको उपयोगिता तथा मूल्याङ्कनका आधारमा वर्गिकरण गर्ने ।)*

क.सं.	जग्गाको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल	औसत मूल्याङ्कन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)	कैफियत
१				
२				
३				
जम्मा				

ग.३ सवारी साधन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सवारी साधन	अनुमानित संख्या	कैफियत
१	अटो रिक्सा, ई रिक्सा		
२	ठेलागाडा, टाँगा, रिक्सा		
जम्मा			

ग.४ व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	सानालगानी	मझौला लगानी	ठुला लगानी	कैफियत
१	उद्योग				
२	वित्तिय संस्था (बैक, विकास बैक, सहकारी, विमा, मनि टर्नास्फर आदि)				
३	व्यापारिक मल, सपिङ सेन्टर				
४	संस्थागत विद्यालय तथा कलेज				
५	नीजि अस्पताल				
६	होटल तथा रिसोर्ट				
७	डिलर तथा थोक विक्रेता				
८	अन्य व्यवसायहरू				

ग.५ विक्री गर्ने बस्तु संग सम्बन्धित विवरण

क्र.सं.	उत्पादन/उत्खनन स्थल	बस्तुहरू	कुल उत्खनन तथा विक्री योग्य परिमाण	कैफियत
१		स्लेट		
		ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा		
		माटो		
		काठ, दहत्तर बहत्तर		
२		स्लेट		
		ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा		
		माटो		
		काठ, दहत्तर बहत्तर		

ग.६ जडिबुटी तथा कवाडी वस्तुको व्यवसायिक उपयोग

क.सं.	बस्तुहरू	इकाई	अनुमानित संकलन परिमाण	बजार बिक्री मुल्य
क.	जडिबुटी जन्य बस्तुहरू			
ख.	कवाडी जन्य बस्तुहरू			

ग.७ नक्सापास सम्बन्धि विवरण (प्राविधिक शाखा)

१	नक्सापास लागु भएको मिति			
क.सं.	**विवरण**	हाल सम्म (जम्मा)	**आ.व. २०७६।७७ मा**	चालु आ.व.मा हुन सक्ने अनुमान
२	नक्सा पास संख्या			
३	अभिलेखिकरण संख्या			
४	औसत नक्सापास हुने घरको क्षेत्रफल (वर्ग मिटर)			
	नक्सापास बापत संकलन हुने औसत दस्तुर			
५	**हालसम्म नक्सापास भएको सबैभन्दा ठुलो संरचना**			
	क्षेत्रफल			
	नक्सापास भएको आर्थिक वर्ष			
	नक्सापास दस्तुर			

घ. सम्पत्ति परिचालन (जिन्सी शाखा)

घ.१.स्वामित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा

क.सं.	जग्गा रहेका स्थान	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)	कैफियत
क	स्वामित्वमा रहेको जग्गा				
ख	भोगचलनमा रहेको जग्गा				

घ.२. स्वामित्वमा रहेका भवन

क.सं.	स्थान	भवनको विवरण	हालको उपभोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)

घ.३. स्वमित्वमा रहेका र बहालमा भएका मेसिन, औजार तथा अन्य उपकरण

क.सं.	मेसिन, औजार तथा अन्य उपकरण	विवरण	हालको उपभोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)

ङ. निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क्र.सं.	सेवाहरू	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	इकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)	कैफियत
१	फोहरमैला व्यवस्थापन					
२	खानेपानी / धारा					
३	बिजुली					
४	ढल निकास					
५	सडक बत्ति					
६	सार्वजनिक शौचालय					
७	पार्क					
८	पर्यटकिय स्थल					
९	हाट बजार					
१०	पशु बधशाला					
११	बसपार्क					
१२	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र					
१४	एम्बुलेन्स संचालन					
१५	दमकल संचालन					

च. ठेक्का कायम भई वा अमानत बाट आय संकलनको अवस्था

क्र.सं.	विवरण	स्थल	गत आ.व. २०७६/०७७		चालु आ.व. २०७७/०७८		
			परिमाण	ठेक्का लागेको /संकलन भएको रकम	परिमाण	न्युनतम ठेक्का रकम	ठेक्का लागेको /संकलन भएको रकम
१	स्लेट						
२	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटो						
३	काठ, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर						
४	विज्ञापन						
५	हाटबजार						
६							

अनुसूची ३: अभिमुखीकरण कार्यक्रमका सहभागीहरूको उपस्थिति

PAGE NO.

DATE / /

आज मिति २०७८।१२।०३ गतेका दिन आरुघाट गाउँपालिका अध्यक्ष पूर्ण बहादुर दाहालको अध्यक्षतामा बसेको स्थानीय तहको आन्तरिक राजस्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धि अभिमुखिकरण कार्यक्रमको उपस्थिती, छलफल एवं निर्णय हरु निम्नबमोजिम रहेको छन्।

१. उपस्थिती

१	श्री पूर्ण बहादुर दाहाल	अध्यक्ष, आरुघाट गा.पा
२	श्री कल्पना नेपाली	उपाध्यक्ष आरुघाट गा.पा
३	श्री एकदेव खनाल	प्र.प्र.अ आरुघाट गा.पा
४	श्री सोम प्रसाद घले	वडा.२ वडा अध्यक्ष
५	श्री सिरबल बराम	वडा.३ अध्यक्ष
६	श्री विर बहादुर गुरुङ	वडा.६ अध्यक्ष
७	श्री रन बहादुर बराम	वडा.७ अध्यक्ष
८	श्री डिल बहादुर राँका	वडा ९ ''
९	श्री मैन बहादुर अधिकारी	वडा.१० ''
१०	श्री सोनिता बराम	कार्यपालिका सदस्य
११	श्री शान्तिदेवि तिवारी	''
१२	श्री मितु वि.क	''
१३	श्री बम बहादुर घले	''
१४	श्री सुन्त बहादुर नेपाली	''
१५	श्री महेश कापले	प्रशासन अधिकृत
१६	डा. [illegible] ख्वाली	
१७	श्री लिला श्रेष्ठ	स्वा.वि.अधिकृत
१८	श्री निर्मला खड्का के.नो (शिक्षा)	
१९	सृजना पौडेल, लेखा अधिकृत	
२०	इन्द्रदेवी खनाल	प्र.स्वास्थ्य प्राविधिक
२१	पुनम दवाडि	प्राविधिक सहायक
२२	ध्रुव राज पराजुली	वडा सचिव
२३	नवराज खनाल	MIS अपरेटर
२४	कृष्ण प्रसाद पौडेल	लेखापाल
२५	राजन खनाल	I.T officer
२६	श्री मुरारी खनाल	वडा ते. ८ अध्यक्ष
२७	[illegible]	

अनुसूची ४ : अभिमुखीकरण कार्यक्रमका केही झलकहरू

स्रोत व्यक्ति डा. गोकर्ण ज्ञवाली प्रस्तुतीकरण गर्दै

कार्यक्रमका सहभागीहरू